

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1915.

Andra kammaren.

Nr 58.

Onsdagen den 21 april, f. m.

Kl. 10,15 f. m.

§ 1.

Kammarens ledamöter, vilka av Kungl. Maj:ts blivit kallade att denna dag kl. 10,30 f. m. infinna sig å rikssalen för ändamål, som avses i § 81 regeringsformen och § 79 riksdagsordningen, avgingo nu till rikssalen, där jämväl första kammarens ledamöter infunno sig.

Herr statsrådet och chefen för civildepartementet von Sydow uppläste där Kungl. Maj:ts förordnande för hans excellens herr statsministern att meddela riksdagen Kungl. Maj:ts svar å riksdagens skrivelser den 5 nästlidna mars och den 8 innevarande april angående av riksdagen beslutade ändringar i rikets grundlagar, varefter hans excellens herr statsministern uppläste svaret.

Därpå överlämnade första kammarens talman till hans excellens herr statsministern riksdagens skrivelser, innefattande riksdagens svar å Kungl. Maj:ts propositioner den 14 maj och den 6 juni 1914 angående ändringar i rikets grundlagar.

Härefter begåvo sig andra kammarens ledamöter ånyo till kammarens samlingsrum, där förhandlingarna till en början leddes av herr vice talmannen.

§ 2.

Upplästes två till kammaren inkomna protokoll, så lydande:

År 1915 den 20 april sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt 71 och 73 §§ riksdagsordningen utse dels riksdagens fullmäktige i riksbanken efter herrar R. Lindgren och V. L. Moll, vilka voro i tur att avgå, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

fullmäktige:

herr Moll, Victor Ludvig, bankdirektör med 48 röster,
› Lindgren, Richard, bankdirektör › 48 › ;

suppleanter

för tiden från valet till dess nytt val under år 1916 försiggått:
 greve von Rosen, Gustaf Fredrik, bruksägare . . . med 48 röster,
 herr Funch, Harald, disponent » 47 » ,
 » Olauson, Knut Arvid, verkställande styrelsele-
 damot vid riksbankens avdeln.-kontor i Malmö » 46 » .

*I. von Stapelmohr.**Ernst Hedenstierna.**Sixten Neiglick.**Emil Kristensson.*

År 1915 den 20 april sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt 71 och 73 §§ riksdagsordningen utse dels fullmäktige i riksgäldskontoret efter herrar O. M. Höglund och A. Ekman, vilka voro i tur att avgå, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda kontor; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

fullmäktige:

herr Ekman, Axel, ledamot av riksdagens andra
 kammare med 48 röster,
 » Tamm, Henric Sebastian, verkställande direk-
 tör » 48 » ,

suppleanter

för tiden från valet till dess nytt val under år 1916 försiggått:
 herr Kvarnzelius, Svante Herman, ledamot av riksdagens första kammare med 47 röster,
 » Jespersen, Jöns Peter, ledamot av riksdagens
 andra kammare » 46 » ,
 friherre Palmstierna, Erik Kule, ledamot av riksdagens andra kammare » 45 » .

*I. von Stapelmohr.**Ernst Hedenstierna.**Sixten Neiglick.**Emil Kristensson.*

Protokollen lades till handlingarna; och beslöts tillika, att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av kammarens protokoll om valen underrättas för avgivande av förslag till dels förordnanden för de valde, dels skrivelser till Konungen med anmälan om de försiggångna valen, dels ock de paragrafer, som därom borde i riksdagsbeslutet intagas.

§ 3.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid:

till statsutskottet propositionerna:

nr 141, angående beredande av löneförhöjning åt vissa befattningshavare hos generaltullstyrelsen; och

nr 142, angående efterskänkande av kronans rätt till dana arv efter förre skolläraren Johan Fredrik August Pettersson från Hjelminge i Gåsinge socken m. fl.; samt

till bankoutskottet propositionen, nr 135, angående pension å allmänna indragningsstaten åt tygarbetaren Karl August Larsson Fyr.

Härefter föredrogs propositionen, nr 137, angående ytterligare anslag till anskaffande av ny rullande materiel vid statens järnvägar; och yttrade därvid

Vid remiss av propositionen nr 137.

Herr Bäcklund: Herr vice talman! Då denna proposition avlämnats, föreligger det kanske ett starkt behov för statens järnvägar att få ny rullande materiel. Här begäres ju för detta ändamål ytterligare 2,500,000 kronor, varav 835,000 kronor skulle utanordnas redan under år 1915. Om en allsidig utredning visade, att detta anslagskrav hade fog för sig, skulle jag för min del icke alls ställa mig emot detsamma, men jag betvivlar dock i detta fall, huruvida det verkligen finnes en utredning här bakom angående just den frågan och om man icke möjligen kan spara in denna ökade utgift.

Det är ju så, att personalen vid statens järnvägar litet varstans protesterat emot och klagat över, att personalen vid järnvägsstationerna är så knappt tilltagen, att den icke är i stånd att kunna klara trafiken på ett någorlunda ordentligt sätt. Detta har till följd, att vagnsbrist kommer att uppstå, då personalen icke hinner att sköta arbetet så som under normala förhållanden. Därför är det alldeles säkert, att om en utredning företoges om, huru vagnstillgången utnyttjas vid statens järnvägar, skulle det kunna påvisas, att vid de större stationerna och vid nästan varje övergångsstation ett antal av statens järnvägsvagnar få stå oanvända en eller flera dagar just på grund av personalens fåtalighet. Det har från Göteborg höjts klagomål i detta avseende, vilka klagomål gått genom pressen, och vid järnvägsmannaförbundets nu pågående kongress föreligga liknande klagomål från en hel del platser ute i landet, icke minst från Malmö, där dels personalen är otillräcklig och dels vagnslastning och vagnslossning, som skall verkställas av järnvägens personal, icke sker på tillfredsställande sätt. Det är då alldeles naturligt, att när vi i fråga om snart sagt alla möjliga anslag hela tiden här måst spara så mycket som möjligt, det även bör tagas i övervägande inom statsutskottet, när det kommer att behandla detta anslagskrav, om detsamma verkligen är nödvändigt eller om det möjligen kan vara något annat, som inverkar på, att vagnstillgången vid statens järnvägar är otillräcklig. Vi måste tänka på,

Vid remiss av proposition nr 137. (Forts.) att med de många stora stationer och alla de övergångsstationer, som finnas vid statens järnvägar, det icke behöver vara ett så stort antal vagnar, som vid de större stationerna få stå över på grund av brist på personal, förrän det sammanlagt blir ett ganska stort antal vagnar, som icke utnyttjas så, som vore önskligt.

Jag tror således för min del, att om blott statens järnvägar släppte till ordentligt med personal, skulle detta bidra till att minska den brist på vagnar, som för närvarande råder vid statens järnvägar. Det är icke säkert, att den nu förordade utvägen, nämligen att anslå medel till anskaffande av ytterligare ny rullande materiel, kommer att avhjälpa vagnsbristen, utan det är nog även ökad personal, som fordras, för att allting skall gå i sina rätta gängor.

Jag vill här omtala en händelse, som skedde hemma i Falköping-Ranten. Det var så, att en maskiningenjör där fick för sig, att ehuru det var ganska stark trafik, han skulle avskeda en hel del av den personal, som sysselsattes med kollossning. Han fullföljde också denna sin tanke med den påföljd, att en 35 å 40 stenkolsvagnar fingo stå olossade i flera veckors tid. Sedan, när det började att bli rejs om, varför det var så mycket vagnar stående olossade, så inkallade denne maskiningenjör all den personal i lokstallarna, som enligt turlista skulle ha frisöndag, och ställde densamma att lossa kol på deras frisöndag, vilket kan synas nog så betänkligt. Detta går under namnet sparsamhet vid statens järnvägar, men den sparsamheten är icke mycket bevänt med. Så tillgår det, och jag undrar för min del, om det är alldeles nödvändigt att nu bevilja detta anslag, innan man får en utredning om, huruvida icke orsaken till denna vagnsbrist kan ligga på något annat håll.

Jag har, när denna proposition nu remitteras, velat påpeka detta för statsutskottet, för den händelse utskottet ville närmare ingå på frågan och göra en allsidigare utredning av densamma. Det gäller här, såsom jag påpekade, icke blott vagnsbristen, utan även hur staten handhar sin personal.

Vidare anfördes ej. Kammaran beslöt att hänvisa ifrågavarande proposition jämte det i anledning av densamma nu avgivna yttrandet till statsutskottet.

Härpå remitterades till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 136, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar; och

nr 140, angående överlåtande under viss förutsättning till Uppsala spårvägsaktiebolag av den till Ultuna egendom hörande utgård Graneberg i Uppsala län.

§ 4.

Vidare föredrogs var efter annan de på kammarens bord liggande motionerna; och hänvisades därvid:

till särskilda utskottet motionerna:

nr 213, av herr *Bogren*;

nr 214, av herr *Eriksson* i Grängesberg;

nr 215, av herr *Bengtsson* i Göteborg;

nr 216, av herr *Thore*;

nr 217, av herr *Kaijser m. fl.*;

nr 218, av herr *Olofsson* i Digernäs; och

nr 219, av herr *Lindhagen*;

till statsutskottet motionen, nr 220, av herr *Lindhagen*; samt

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 221, av herr *Thorsson*; och

nr 222, av herr *Ekerot*.

§ 5.

Till avgörande förelåg först andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av en av herr *Röing* väckt motion, nr 186, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående vidtagande av förberedande åtgärder för begagnande av de utvecklingsmöjligheter, som efter världskrigets upphörande kunna erbjuda sig för Sveriges handel, industri och sjöfart.

Ang. åtgärder
för utveckling
av Sveriges
handel, indu-
stri och sjö-
fart.

Uti en inom andra kammaren väckt till kammarens tredje tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 186, hade herr *Röing* föreslagit, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t ville låta verkställa de utredningar och i övrigt vidtaga de förberedande åtgärder, som krävdes för att sätta Sveriges handel, industri och sjöfart i stånd att på bästa möjliga sätt tillvarataga och utnyttja de möjligheter till utveckling och ökad inkomst, som efter världskrigets upphörande kunde för dem erbjuda sig på olika marknader.

Utskottet hemställde, att andra kammaren, i anledning av förevarande motion, för sin del måtte besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölle, det Kungl. Maj:t ville taga i övervägande, vilka åtgärder med hänsyn till nuvarande tidsförhållanden lämpligen borde vidtagas för utvecklingen av Sveriges handel, industri och sjöfart.

Utskottets hemställan upplästes, varefter

Herr *Thore* yttrade: Herr vice talman, mina herrar! Då man genomläser den förevarande motionen och utskottets utlåtande över densamma, kan man icke värja sig för den tanken, att motionärerna lassat på utskottet mera än det tålt. Utskottet har ju visserligen gått med på motionen, och dess utlåtande är ju t. o. m. enhälligt, men jag skulle i alla fall vilja framkasta det spörsmålet, om det var för erhållande av ett *sådant* uttalande,

Ang. åtgärder
för utveckling
av Sveriges
handel, indu-
stri och sjö-
fart.

som herrar motionärer ingått till riksdagen med förslag om en skrivelse »angående vidtagande av förberedande åtgärder för begagnande av de utvecklingsmöjligheter, som efter världskrigets upphörande kunna erbjuda sig för Sveriges handel, industri och sjöfart».

(Forts.)

Nu är det ju möjligt, att motionärerna känna sig tillfredsställda med vad utskottet yttrar om transitohandelns uppmuntran- de genom en utvidgning ifråga om tullrestitutionsberättigade va- ror, om gagnet för exportindustrien genom ändrad lydelse av viss paragraf och visst moment i tulltaxan eller exportens be- främjande genom konsulter och handelsattachéer, som motsvara de olika exportmarknadernas krav; det kan ju hända, att genom detta uttalande motionärerna fått fram vad de avsett. Fastän det framgår ju av utskottsbetänkandet att Kungl. Maj:t allredan har sin uppmärksamhet riktad på dessa frågor.

Vad jag däremot från min synpunkt bestämt vill bestrida är, att i vad utskottet yttrar om förbättring av våra sjökommu- kationer, dessa två och en halv rader om bättre sjöförbindelser, särskilt med närliggande länder, skulle ligga något så betydelse- fullt, att ämnet härmed skulle vara uttömt.

Nu är det icke min mening att klandra utskottet, för att det så snävt behandlat motionen. Man kan ju icke begära, att ett riks- dagsutskott och därtill ett tillfälligt utskott skall som på beställ- ning kunna konstituera sig till ett handels- och sjöfartsdeparte- ment, lika litet som man får begära, att ett utskott på ett till- fredsställande sätt förmår utreda frågor om ett världsparlament eller en världsregering. Vad jag finner beklagligt är emellertid, att när frågor om handel, industri och sjöfart här framläggas, detta sker på ett sådant sätt, och framtvingar en sådan behand- ling av dessa frågor, att resultatet av det hela kan sägas bli ungefär lika med plus minus noll.

Då nu i alla fall frågan har kommit fram, kan jag dock icke underlåta att upptaga en punkt i motionen och i utskottets utlåtande till behandling, nämligen den punkt, som rör förbätt- rade kommunikationer, särskilt sjöförbindelser med närliggande länder. I detta avseende kan staten säkerligen mera direkt in- gripa, än då det gäller industri och handel. Jag tänker då sär- skilt på förbättrade kommunikationer med grannländerna Ryss- land och England samt en direkt post- och passagerarlinje mellan Sverige och Nordamerika. Men samtidigt vill jag ha utsagt, att jag icke anser dessa behov och dessa krav stå i något direkt sam- band med världskriget, ty behovet och kravet av förbättrade förbindelser med våra nämnda grannländer och med Nordamerika ha förelegat redan före krigets utbrott.

Vad nu först förbättrade kommunikationer med Ryssland angår, har ju detta lands kommersiella utbyte med västra Eu- ropa, där detta ej gått den direkta sjövägen, huvudsakligen förmedlats över Nordtyskland och Danmark, men endast till en mindre del över Skandinavien. Den senare vägen måste emel-

lertid, åtminstone när det gäller Nordrysslands förbindelser med Storbritannien, vara fullt ut lika vig och bekväm, om vi blott få goda och lämpliga kommunikationer. Man kan ju säga, att Ryssland på väg med sina produkter mot världshavet utövar ett visst kommersiellt tryck mot såväl Tyskland och Danmark som Skandinavien; på samma sätt som västra Tyskland utövar ett tryck mot Holland. Detta tryck, som ju betingas av de geografiska förhållandena och måste betraktas såsom fullt legitimt torde, om man tar hänsyn till Nordrysslands befolkningsförhållanden, dess industriella och merkantila intressen, enligt min mening, mera vara att söka över den skandinaviska halvöns södra och mellersta delar än över dess norra hälvt. För massgods och annat gods, där de billigare frakterna spela en övervägande roll, äro naturligtvis de direkta sjöförbindelserna att föredraga. Men det återstår alltid en hel del annat gods, som behöver snabb transport, jämte post samt passagerare, och där torde en transitoled över Skandinavien vara att föredraga. Jag anser, att det är av mycket stor vikt för vårt handelsutbyte och för den grannfolkliga sämjan med Ryssland, att vi få sådana kommunikationer med detta land, att Nordrysslands kommersiella tryck på ett lämpligt och naturligt sätt så att säga silas igenom vårt land.

I den bilaga, vilken åtföljer utskottets betänkande och som uppgjorts av kommerskollegium, omförmäles, hurusom chefen för finansdepartementet allaredan den 30 september 1911 tillkallade sakkunniga för att verkställa utredning angående förbättrade sjökommunikationer mellan Sverige och Ryssland. Sedan den tiden ha ministärer kommit och ministärer gått; det förefaller dock, som om åtskilligt ännu skulle återstå, innan den ifrågavarande utredningen vore klar. Under de sista månaderna har ju knappast något kunnat bliva åtgjort, men man tycker dock, att under de 2 å 3 år, som förflöto, innan kriget utbröt, och under vilka denna kommitté satt, saken kunde ha varit klar. Det måste ovillkorligen bli en raskare takt i utredningarna beträffande dessa viktiga sjökommunikationer. För min del får jag säga, att skola vi vänta på en snabbroute direkt med Ryssland, till dess att en ångfärjeförbindelse kommer i gång med detta land, så få vi säkerligen vänta i åtskilliga år.

Jag skall taga mig friheten att i samband med vad jag nu sagt angående våra kommunikationer med Ryssland uppläsa en kort artikel, som varit intagen i Svensk Sjöfartstidning och som synes mig slå huvudet på spiken. I nämnda tidning heter det: »Det talades på sin tid i samband med försvarsreformen om den svenska 'utredningsprämen'. Den blev ledig från tjänsten vid örlogsflottan — — — men tyckes fortfarande ha användning i handelssjöfarten. I årtal ha digra utredningsluntor förelegat rörande behovet av bättre förbindelser med Ryssland. Det har talats och skrivits i denna sak, och man hade redan före kriget klart för sig, att här var något för landet att förtjäna pengar

Ang. åtgärder för utveckling av Sveriges handel, industri och sjöfart.

(Forts.)

Ang. åtgärder
för utveckling
av Sveriges
handel, indu-
stri och sjö-
fart.
(Forts.)

på. Men den enda reguljära förbindelse under svensk flagga vi hittills fått med Ryssland är den på Sveabolagets initiativ tillkomna linjen Stockholm—Riga. Det viktigaste projektet, en snabb daglig förbindelse med Reval, ligger fortfarande på det eviga utredningsplanet. Det borde vara så pass färdigt, att det omedelbart efter fredsslutet kunde realiseras. Men ännu har man icke hört något därom — från svensk sida. Från Ryssland hör man däremot, att frågan blivit upptagen till behandling under förutsättningar, som ganska ofördelaktigt pricka vårt söleri med denna affär. Den officiösa ryska Handels- och Industri-tidningen framhåller såväl routen Stockholm—Reval som en route Stockholm—Libau, men fäster som ett oeftergivligt villkor för upprättandet av en ångbåtslinje medverkan av den ryska handelsflottan. Denna är visserligen än så länge liten, men just därför måste dess utveckling befordras genom deltagande i den internationella sjöfarten. — — — Tidningen rekommenderar därför att gynna de ryska handelsfartygen genom fördelaktiga villkor och speciell tariff vid deras deltagande i den blivande direkta godstrafiken Sverige—Ryssland. Vad tidningen — den nu citerade ryska tidningen — »här anför kan med fullt fog tillämpas på svenska handelsflottans deltagande i den reguljära trafiken på Ryssland. Med undantag för den på senare år tillkomna Rigalinjen, har *hela* snabbroutrafiken mellan Sverige och Ryssland upprätthållits av de finska ångbåtsbolagen. — — — Felet med hela saken är, att denna liksom så många andra viktiga affärsfrågor fått svälla ut i teoretiska funderingar och storslagna men för ögonblicket orealiserbara projekt, medan de rent praktiska och ändamålsenliga förberedelserna blivit försummade. Nog borde denna trafikfråga kunna lösas, även om man måste ställa ångfärjeprojekten och Kapellskärsbanan på framtiden. Huvudsaken är för närvarande att vi med det första få till stånd en ångbåtslinje med lämpliga passagerarbåtar, som kan förkorta linjen Stockholm—Petersburg, liksom på sin tid Trelleborg—Sassnitz-routen startades med ångbåtstonnage. — — — Det kan knappast vara förenligt med svenska handels- och sjöfartsintressen, om även linjen Stockholm—Reval efter krigets slut skulle startas under uteslutande rysk flagga. Affärsklohet borde bjuda oss att taga första steget och göra vad vi kunna i tid för att främja våra från svensk sida länge försummade intressen i trafiken på Ryssland.»

Man måste till fullo instämma i tidningens yttrande. Vad som i första hand bör göras, är icke att ombesörja en vidlyftig utredning angående en ångfärjeförbindelse mellan Ryssland och Sverige och under tiden låta en snabbroute med vanliga ångfartyg anstå. Utan huvudsaken är väl, att den senare snarast möjligt kommer i gång och att ångfärjeförbindelsen ställs på framtiden.

En annan kommunikationsled med grannländerna, som är av betydande vikt och som står i ett visst samband med den ryska

snabbrouten, är en snabbroute mellan Sverige och England. Här har ju, såsom även omförmäles i bilagan till utskottsbetänkandet, en utredning blivit slutförd av kommerskollegium den 31 mars 1914. På basis av denna utredning förelåg ju även vid fjolårets A-riksdagen kungl. proposition om ett anslag på 100,000 kronor till en snabbroute mellan Göteborg och Harwich, d. v. s. London, och subsidier till förbättrade förbindelser Göteborg—Newcastle. Kriget har ju även här mellankommit, så att något definitivt icke blivit åtgjort.

Ang. åtgärder
för utveckling
av Sveriges
handel, indus-
tri och sjö-
fart.
(Forts.)

Den kommitté, som behandlade nämnda ärende, upptog ävenledes till granskning ett projekt om en snabbroute mellan Göteborg och Immingham (Hull). Emellertid ansågs, att staten ej gärna med subsidier kunde stödja det engelska Wilsonbolaget, vilket som bekant haft ett mångårigt och mycket inkomstbringande monopol på trafiken mellan Göteborg och Hull. Saken ligger emellertid annorlunda nu. Wilsonlinjen har på grund av kriget indragit sina båtar på Göteborg, och förbindelsen skötes nu genom svenska ångfartyg, som även medföra post till Ryssland. Jag kan icke tänka mig, att denna linje Göteborg—Hull eller Göteborg—Immingham, som är den genaste och naturligaste förbindelsen mellan Sverige och Storbritannien och som leder rakt in i Englands förnämsta merkantila och industriella centra, Liverpool, Manchester, Scheffield, Birmingham m. fl. betydande platser, skall återgå till sitt förutvarande skick. Här bör en svensk snabbroute tillsammans med en engelsk dylik efter kriget träda i verksamhet. Det må framhållas, att routen Petersburg—Reval—Stockholm—Göteborg—Immingham utgör en så nära som möjligt rät linje och att om en förstklassig kommunikationsled här upprättas, en sådan i snabbhet och bekvämlighet kommer att bli vida överlägsen routen Petersburg—Stockholm—Kristiania—Bergen—Newcastle. Emellertid bör man ihågkomma, att routen Bergen—Newcastle har fem förstklassiga förbindelser i veckan, varför från vår sida åtgärder böra vidtagas för att åtminstone få förbindelser varannan dag till stånd över Göteborg—Hull eller Immingham.

Kommerskollegium har i sitt utlåtande berört nu nämnda tvenne förbindelseleder. Däremot är en tredje, ävenledes synnerligen betydelsefull trafikfråga icke vidrörd. Jag menar frågan om en direkt post- och passagerarelinje mellan Sverige och Nordamerika. Denna sak är ju ej heller ny; den har allvarligt tagits under behandling under de sista tio åren. Det kan icke nu vara lämpligt att närmare ingå på denna sak; det må blott framhållas att en direkt post- och passagerarelinje mellan Sverige och Nordamerika står i nära samband med en snabbroute mellan Ryssland och Sverige. För närvarande kan ingenting göras, men frågan får icke vila längre än nödigt är.

Motionären anför ett uttalande från en tidning i Köpenhamn, där det bl. a. säges om Köpenhamns frihamn, »att i samband med de möjligheter, som öppna sig för utvecklingen av

Ang. åtgärder
för utveckling
av Sveriges
handel, indu-
stri och sjö-
fart.
(Forts.)

den danska utrikeshandeln, bör Köpenhamn efter kriget i långt högre grad, än förut varit fallet, bliva en betydande knutpunkt för handel och trafik på Nord- och Östersjön».

Ja, det är nog icke bara på detta område, som man arbetar i Köpenhamn, utan också speciellt på sjöfartsområdet. Jag ber att som exempel få framhålla den bekanta firman Burmeister & Wain. Där lära beställningar på fartyg ligga inne till och med 1918 för ett kapitalbelopp av 46 miljoner kronor, huvudsakligen å motorfartyg, varav fjorton på 10,000 tons vardera. Ser man vidare på deras ångbåtsbolag, Det Forenede Dampskibs Selskab och Ostasiatiska Kompaniet, så skall man finna, vilken betydande tonnageökning här försiggår. Ostasiatiska Kompaniet, vars förnämsta verksamhet dock är såsom handelsbolag, har i allt fall ett tonnage till värde av 27 miljoner kronor med en ökning under år 1914 av 7 1/2 miljoner kronor och betydande beställningar inneliggande för detta år.

Jag ber att få fästa uppmärksamheten på en artikel, som förekom i Svenska Dagbladet den 8 april 1915 och som hade till överskrift: »De nordiska ländernas transoceaniska sjöfart» och som innehåller, hurusom man från Danmarks sida söker att åvägabringa en mycket skarp konkurrens med den transoceaniska trafik, som upparbetats från Sverige.

I Norge lära för närvarande byggas 105 fartyg om 215,000 tons bruttovikt, motsvarande 4 å 500,000 lasttons. Man kan förutse, att vår transmarina sjöfart framdeles kommer att få vidkännas ett betydande tryck, icke så mycket från Englands och Tysklands sida som fastmera från Danmarks och Norges.

För någon tid sedan förekom i Kommersiella meddelanden en artikel av byråchefen vid kommerskollegium Key-Aberg, där han gjorde beräkningar angående vår sjöfartsnäring. Därav framgår bl. a., att våra i utrikes fart intjänta bruttofrakter år 1909 utgjorde 72,2 miljoner kronor, år 1910 89,4 miljoner kronor, år 1911 98,7 miljoner kronor, år 1912 115,6 miljoner kronor och år 1913 136,5 miljoner kronor. En dylik ökning, som på fem år uppgår till nära dubbla beloppet, finna vi icke vid våra järnvägar. Hela bruttointäkten år 1913 utgjorde 161,7 miljoner kronor, och kommer densamma antagligen ganska snart att överstiga inkomsten av hela vår järnvägstrafik både statens och den enskilda. Man kan av dessa siffror förstå, huru stor nationalekonomisk betydelse sjöfartsnäringen har för landet och huru viktigt det är, att den erhåller sitt skydd och sin vederbörliga utveckling.

Då jag nu går att hemställa om bifall till utskottets utlåtande, så gör jag det, såsom jag förut påpekat, huvudsakligen på den grund, att jag anser att vad utskottet här kommit fram med beträffande sjöfartsnäringen, är något, som icke direkt beror av nuvarande tidsförhållanden, utan det är ett aktuellt behov, som måste arbetas fram i varje fall.

Jag ber, herr talman, att få yrka, att i klämman i stället för

orden »nuvarande tidsförhållanden» insättas orden »aktuella krav».

*Ang. åtgärder
för utveckling
av Sveriges
handel, indu-
stri och sjö-
fart.*

(Forts.)

Herr talmannen, som under herr Thores anförande inträtt och övertagit ledningen av förhandlingarna, lämnade nu ordet till

Herr von Sneidern, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Den föregående talaren riktade en anmärkning mindre mot utskottet än mot motionären, därför att han icke lagt motionen på det sättet talaren önskade. Vad utskottet beträffar torde talaren få ursäktas, att utskottet behandlat vad motionären anført och icke försökt gissa sig till de tankar, som herr Thore möjligen hyser. Herr Thore ansåg, att sjöfartsnäringen icke blivit tillräckligt tillgodosedd i utskottets utlåtande. Jag vill då hänvisa till att det mesta av vad han anført finnes i kommerskollegii yttrande, till vilket utskottet hänvisat och vidfogat sitt utlåtande. Jag tror, att alla äro ense om önskvärdenheten av en utvecklad och kraftig sjöfartsnäring här i landet, men jag tror icke, att detta är det spörsmål, som nu i detta sammanhang lämpligen bör upptagas. Om det upptages vid något annat tillfälle, så hyser jag vidare den uppfattningen, att även andra sidor av detta problem komma att i kammaren framdragas, vilka antagligen ligga den förre ärade talaren mindre om hjärtat att de uppmärksammas. För närvarande emellertid gäller den motion, som framlagts, vad som bör göras för Sveriges handel, industri och sjöfart under nuvarande tidsförhållanden. Detta har givit utskottet anledning att handskas med motionen med en viss varsamhet, då det gäller utrikes förhållanden, där naturligen för närvarande en stor känslighet gör sig gällande. Då det fanns anledning att söka åstadkomma enighet inom båda kamrarnas utskott, vilket även, såsom kammaren ser, har lyckats, ha vi ansett, att mångordighet icke är till nytta varken i skrift eller tal. Och jag skall icke heller göra mig skyldig till att länge uppehålla kammaren. Jag tror, att allt vad realiter kan sägas kommit fram i utskottsbetänkandet, att innehållet av utlåtandet kanske är mera än volymen och att sannolikhet finnes för att motionen, i olikhet med många andra, får ett resultat.

Jag anser icke, att det förslag till ändring, som den föregående talaren framförde, vare sig i reellt eller formellt avseende är till någon fördel, utan jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande, sådant det här föreligger.

Vidare anförde

Herr Röing: Herr talman, mina herrar! Jag hade trott, att var och en av kammarens ledamöter och icke minst den ärade representanten från Göteborg, som först hade ordet, vid handlingen av detta ärende hade förstätt anledningen till att motionären försett motionen med så kortfattad motivering som den gjort

*Ang. åtgärder
för utveckling
av Sveriges
handel, indu-
stri och sjö-
fart.
(Forts.)*

liksom att utskottet begränsat sin motivering så mycket som utskottet gjort. De skälen borde ligga klara för var och en. Den ärade talaren från Göteborg ansåg, att motionären icke skulle vara nöjd med utskottets motivering. Jag får då såsom motionär uttala min fulla tillfredsställelse med den behandling, som utskottet givit min motion. Det finnes enligt min uppfattning i likhet med herr von Sneiderns icke någon anledning att göra den ändring i utskottets kläm, som herr Thore nyss föreslog. Det är, såsom vi framhållit i motionerna, herr David Bergström i första kammaren och jag i andra kammaren, att det är den nuvarande situationen, som kräver, att vissa åtgärder och förberedande utredningar göras för att främja vårt näringsliv till följd av världskriget, och det behövs därför, för den händelse, såsom jag livligt hoppas, kammaren bifaller utskottets hemställan, att ett uttalande göres, såsom utskottet föreslagit, att det är till följd av den nuvarande situationen, som dessa åtgärder göras.

Ur dessa synpunkter ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Sommelius: Herr talman! Jag skulle efter den siste talarens anförande icke behöva tillägga något, men jag kan dock icke underlåta att säga, att de motioner, som framförts av herr Röing i denna kammare och herr Bergström i första kammaren, äro ord i sinom tid, och jag tycker, att det verkligen vore på tiden, att åtgärder vidtoges för att giva uppmuntran åt vårt näringsliv.

Nu har herr Thore riktat sig mot utskottet för dess enligt hans mening snäva behandling av frågan. Jag begärde ordet för att säga, att jag icke delar hans mening. Visserligen har utskottets utredning icke blivit särskilt omfattande, men den är i varje fall tillräcklig, och jag tycker, att herr Thore, när han klandrade utskottet, anlade en på visst sätt ensidig syn på frågan. Utskottet har icke självt trätt i breschen för frågan, utan stöder sig på kommerskollegium, men utlåtandet synes mig vara något teoretiskt, liksom allt vad vi för näringslivet i vårt land tänka göra, utformera sig i teoretiska funderingar. Jag skulle helst sett, att utskottet riktat sig mera åt det praktiska hållet. Visserligen uttalar sig utskottet för åtgärder till en utveckling av våra merkantila förbindelser i öster och väster och för en förstärkning av de konsulära representationerna i väster och öster, samt om frihamnar och frilager, men allt detta vill utskottet, att Kungl. Maj:t skall utreda, och därmed skulle vi kunna slå oss i ro tills vidare. Jag har dock velat uttala den meningen, att man bör uppmuntra den praktiska företagsamheten och det enskilda initiativet. Jag vet väl, att många i denna kammare anse, att den enskilda företagsamheten är av den beskaffenhet, att den icke är värd mycken uppmuntran, och särskilt på sista tiden ha åtgärder kommit i dagen som icke varit ägnade att väcka förtroende till den enskilda företagsamheten i vårt land. Jag kan icke annat än beklaga, att så skett, ty det är icke så med handel och affärsverk-

samhet, att de bestå i konsten att lura varandra. Om herrarna se sig om, skola herrarna finna, att det endast är ärliga och redbara köpmän, som ha hopp om framgång i sitt arbete.

Herr talman, jag har endast velat säga, att jag gillar den uppfattning, som här framlagts, och jag vet icke, vad vi för närvarande skulle kunna ytterligare göra i detta ärende. Det är icke så lätt att finna upp krutet här i världen. Jag ber därför få yrka, att kammaren måtte tillstyrka tredje tillfälliga utskottets förslag.

Ang. åtgärder för utveckling av Sveriges handel, industri och sjöfart.
(Forts.)

Herr Per s s o n i Norrköping : Herr talman! Innan klubban faller för kammarens beslut i detta ärende, skall jag tillåta mig göra en liten erinran med anledning av detta utlåtande.

Det språk som talas av motionären och av utskottet, är de stora affärsmännens, de stora redarnas och de stora industriidkarnas språk, men man finner icke med ett enda ord antytt, att industri och handel böra arbeta icke blott till fördel för ett litet fåtal enskilda företagare, utan framför allt för det allmännas bästa, och till det allmännas bästa räknar jag vad som länder till de stora arbetande massornas fördel. Här förelåg till riksdagens påseende och behandling vid 1913 års riksdag en talande statistik, som starkt motiverar denna min erinran. Det omnämnes i ålderdomspensioneringskommitténs utredning, att av 1,277,900 manliga inkomsttagare befunno sig 881,600 under en årsinkomst av 800 kronor, 242,700 manliga inkomsttagare befunno sig i en sådan ställning, att de hade en årlig inkomst av mellan 800 och 1,200 kronor, och blott 179,600 manliga inkomsttagare kommo över en årsinkomst av 1,200 kronor. Sammanräkna vi de manliga inkomsttagarna med de ensamstående kvinnliga inkomsttagarna i vårt land, så få vi enligt nämnda statistik ett antal inkomsttagare, uppgående till 1,983,700 kronor, och av hela detta antal befunno sig icke mindre än 1,523,900 under en årsinkomst av 800 kronor, 291,700 hade en årsinkomst mellan 800 och 1,200 kronor, och av dessa nära två miljoner inkomsttagare var det endast 168,100, som hade en årsinkomst över 1,200 kronor. Då motionen hållits så pass allmänt och dess utlåtande är — för all del — mycket sakligt, anser jag, att det icke skulle varit ur vägen att erinra, att en av staten främjad utveckling av näringslivet i främsta rummet borde gå ut på dessa alltför många små inkomsttagares bästa.

Den föregående talaren sade, att motionen var ett ord i sinom tid. Ja, till det ordet bör läggas, att utvecklingen bör fullföljas så, att de ekonomiska och sociala frågorna framför allt böra gagna de folkklasser, som främst behöva frukterna av denna utveckling. Det är för en sådan uppfattning som jag velat göra mig till tolk. Jag har, herr talman, intet yrkande att framställa.

Herr W i n b e r g : Endast några ord med anledning av herr Thores uttalande.

Ang. åtgärder
för utveckling
av Sveriges
handel, indu-
stri och sjö-
fart.

(Forts.)

Det har varit flera omständigheter, som gjort, att utskottets betänkande icke blivit så detaljerat och omfattande som många kanske önskat, bland dem även underteknad; men det är, som sagt, särskilda orsaker, som vållat detta.

Jag har närmast begärt ordet med anledning av ett par uttalanden av herr Thore, som jag icke vill låta stå oemotsagda.

Om jag då fäster mig vid frågan om förbättrade förbindelser och förbättrad samfärdsel med vårt östra grannland, vilken fråga jag här anser vara huvudpunkten och som särskilt pointerats av motionärerna, så kunde jag, om jag fattat herr Thore rätt, draga den slutsatsen av hans anförande, att vi icke borde lägga ned så mycket arbete på att få en ångfärjeförbindelse mellan Sverige och Ryssland, vilken äges av staten, utan att vi borde se till, att få våra sjöförbindelser uppehållna av enskilda, som kanske kunde åstadkomma dem fortare. Jag skall icke närmare gå in på denna detaljfråga, men jag vill endast säga, att även om vi för framtiden skulle få till stånd en ångfärjeförbindelse mellan Sverige och Ryssland, så skulle man även fortfarande behöva lita till den av enskilda uppehållna trafiken. Jag skulle vilja säga, att om de sista tiderna lärt oss något, så är det, att vi icke böra göra oss beroende av enskilda affärsföretag, vare sig kommunikationsföretag eller andra. Dessutom tror jag icke, att tiden nu är lämplig för att föra talan för statssubventionering av enskilda trafiklinjer till sjöss. Och dessutom skulle jag vilja säga, att om sådana förbindelser skulle upprättas, varom det är fråga, så bör man allvarligt tänka på, att staten får tillräcklig kontroll med avseende på dem, så att vi inte bli alldeles beroende av det enskilda spekulationsintresset, som i sådant fall skulle bestämma, huru dessa förbindelseleder skulle skötas även i de mest kritiska tider.

Jag har velat säga detta för att icke den uppfattningen skall bli rådande, att kammaren delar herr Thores uppfattning i detta avseende.

Vidare skall jag endast nämna några ord med avseende på de strävanden, som äsyftar att få bättre handelsförbindelser mellan Sverige och Ryssland. Detta är icke enbart en fråga om transportmöjligheterna utan enligt min uppfattning ännu mera en fråga om att nu reparera den blunder, som vi begått med avseende på svensk handelsrepresentation i Ryssland, en sak, som jag icke här vill närmare gå in på, men som visar, att här begåtts ofantligt stora synder från vår sida. Det är naturligtvis av mycket stor vikt, att vi få en bättre lösning av denna fråga. Vidare vill jag som min personliga uppfattning säga, att när denna fråga skall utredas, den icke må läggas så ensidigt, att den endast öppnar ökade möjligheter för den privata handeln och det privata exportintresset, utan bör man tillse, att de åtgärder, som vidtagas, bliva till största nytta för hela vårt folk och land, och att man dessutom har till ögonmärke att erhålla bättre förhållanden mellan Ryssland och Sverige *på alla områden*.

Det är en hel del andra saker, som kunde beröras i samband med denna fråga, men jag skall icke gå in därpå, och därför inskränker jag mig, herr talman, till att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr L ü b e c k: Herr talman! Jag skulle endast vilja till herr Persson göra den hemställan, om icke i ett fall som detta en produktionsmotion kunde få tala för sig utan att sammanföras med delningsfrågan. Delningsfrågan föreligger väl icke i detta sammanhang, och jag skulle därtill vilja säga, att produktionsmotionerna i denna kammare icke äro för många och delningsmotionerna icke för fåtaliga.

*Ang. åtgärder
för utveckling
av Sveriges
handel, indu-
stri och sjö-
fart.*

(Forts.)

Jag begärde ordet, herr talman, icke för att säga detta, utan för att meddela, att jag inom utskottet företrätt den meningen, att motionärens framställning icke borde till någon kammarens åtgärd föranleda. Då jag icke reserverat mig, så har detta varit därför, att jag icke ansåg det lämpligt, att en sakdebatt under nuvarande tidsförhållanden upptoges i denna fråga. Av samma skäl skall jag icke ingå på sakfrågan här, således icke heller på något bemötande av vad herr Winberg senast anförde.

Jag skall sålunda, herr talman, icke framställa något yrkande.

Herr P e r s s o n i Norrköping: Herr talman! Gent emot den siste ärade talarens yttrande ber jag att få säga, att han icke alltför illa får taga upp den lilla erinran jag gjorde därom, att de fördelar, som vinnas genom dessa förbättrade anordningar för handel, sjöfart och industri, skola komma de stora arbetaremassorna till del, särskilt som, när det är fråga om de motioner, som han behagade kalla delningsmotioner, från hans håll ständigt göres påpekanden om, att vi icke kunna gå så långt i fråga om att giva arbetarna ersättning för deras arbete, att produktionen därigenom går omkull. Med vetenskap om dessa många erinringar, som från det politiska håll han tillhör gjorts, förefaller det mig som hans reprimand till mig var en smula malplacerad och även oförsiktig.

Herr T h o r e: Herr talman! Då utskottets ärade ordförande säger, att man måste behandla dessa frågor med en viss varsamhet, så medgives detta, men varsamheten får dock icke vara så stor, att resultatet blir rena vita plåstret.

Jag blev mycket förvånad över att den ärade motionären från Göteborg, som syntes framgå av hans anförande, var så övernöjd med utskottets behandling av motionen. Han måste i detta fall verkligen vara nöjd med ganska litet. Jag ber att få rätta ett misstag, som herr Winberg gjorde sig skyldig till, eller det kan ju hända, att jag icke uttryckte mig så tydligt som jag borde gjort. Det var icke min mening, då jag talade om en förbindelse mellan Sverige och Ryssland, att direkt förfäktas ett enskilt intresse. Jag anser liksom herr Winberg, att om det blir en ångfärjeförbindelse, staten måste taga hand om denna. Men innan dess är det nödvändigt för det enskilda intresset att få understöd av staten för att kunna arbeta upp en trafikled. Ty skall en förbindelse med järnväg och ångfärja sättas i gång utan föregående trafikupparbetning med vanliga ångare, så blir säkerligen en sådan anordning för staten ganska kostsam. Därför vore det bäst att gå den vägen: att först låta det enskilda intresset med statens hjälp upparbeta routen och sedan låta

Ang. åtgärder för utveckling av Sveriges handel, industri och sjöfart. det allmänna taga hand om en eventuell ångfärjeförbindelse. Ja även i fråga om en post- och passagerarroute mellan Sverige och Nordamerika anser jag att staten kan ha intresse av att direkt vara delaktig i en dylik.

(Vorta.)

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talman givit propositioner först på bifall till utskottets hemställan och vidare på bifall till samma hemställan med den av herr Thore under överläggningen föreslagna ändring däri, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 6.

Ang. förvaltningen av de ecklesiastika boställena.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget jordbruksutskottets utlåtande, nr 38, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag till genomförd likartad förvaltning av de ecklesiastika boställena.

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad motion, nr 135, hade herr *Gustafson* i Kasenberg, med vilken herr *Henrikson* instämt, hemställt, att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till genomförd likartad förvaltning av de ecklesiastika boställena, jämte såväl skogs- som jordbrukslägenheter därå, varigenom tillvaratagandet av dessa värdefulla tillgångar kunde på bästa sätt tryggas.

Utskottet hemställde, att förevarande motion ej måtte av riksdagen bifallas.

Vid utlåtandet funnos emellertid fogade reservationer:

av herr *E. A. Lindblad*, som gjort ett särskilt uttalande i fråga om behandlingen av de ecklesiastika boställenas jordbruksförhållanden; och

av herr *Linders* mot utskottets motivering.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, yttrade

Herr *Linders*: Herr talman, mina herrar! Vid detta utskottsbetänkande äro fogade ett par reservationer dels av herr *Lindblad*, vari han har gjort ett uttalande i det syfte, som motionären har avsett, och dels av mig mot utskottets motivering.

Jag har icke kunnat godtaga den motivering, som utskottet har presterat för avslag på motionärens hemställan. Jag anser för min del, att motionären har haft i stort sett alldeles rätt i sin kritik av nuvarande förhållanden beträffande upplätelser av ecklesiastika boställen. Den ecklesiastika boställsordningen med dess bestäm-

melser rörande utarrendering av hemmanen är så långt ifrån idealisk, skulle jag vilja säga, att man i stället kan säga, att den är raka motsatsen. Den är inte på något sätt ägnad att befrämja tillkomsten utav fria och självständiga jordbruk.

Nu erkänner jag emellertid mycket gärna, att i den ena delen av utskottets motivering, där man talar om de ecklesiastika skogarnas förvaltning, utskottets där uttalade mening är fullt berättigad och ger fullt fog för avslagsyrkandet i denna del; ty den frågan är nu under sakkunnig omprövning i sammanhang med frågan om andra skogar och får därigenom antagligen en slutgiltig och god lösning. Däremot tror jag, att utskottet har sökt bevisa alldeles för mycket och därigenom slagit över och ej bevisat någonting alls beträffande sitt avslagsyrkande, när det gäller jordbruksboställena.

På sidorna 4 och 5, för att taga ett exempel, säger utskottet i sin motivering: »Utskottet är emellertid icke övertygat om, att, då det gäller tövandet av och tillsynen över jordbruksdriften å boställena, genomförande av full likformighet över hela riket är något i och för sig eftersträfvansvärt ej heller tillfyllest betingat av något praktiskt behov av administrativt enklare former, såsom motionären håller före. Fråga är, om ej just av praktiska hänsyn ett sådant förvaltningssystem är att föredraga, som, i likhet med det nu rådande, inom varje landsdel tillåter utbildandet av den lokala förvaltningspraxis, som bäst anpassar sig efter de skilda orternas i många hänseenden olikartade behov och jordbruksförhållanden.»

Så långt utskottet. Jag skulle gentemot detta vilja säga: Hur kan utskottet egentligen komma med en sådan motivering och därmed vilja bevisa, att förvaltningen utav kronans domäner icke har samma möjlighet att lokalt avpassa sig. Jag vill tvärtom påstå, att kan man säga det om den ena gruppen utav hemman, man också kan säga det om den andra gruppen, nämligen att även förvaltningen av kronodomänerna medger, att en lokal förvaltningspraxis utbildas; särskilt sker ju detta länsvis. Till nackdel för systemet »den ecklesiastika boställsordningen», skulle jag vilja säga, talar absolut det förhållandet, att det prästerliga, ja, jag skulle vilja säga det klerikala inflytandet har fått så stort spelrum genom denna boställsordning.

På grund av det yrkande, som jag kommer att göra, skall jag icke ingå på detaljerna i denna boställsordning. Emellertid vill jag gentemot bestämmelserna säga, att det förefaller ur jordbrukaresynpunkt åtminstone, att det förvaltningssätt, som kronan har för sina domäner vid syner och uppskattningar, vore bra mycket mera acceptabelt, eftersom det är i jordbruk förfarna, som därvid ha det huvudsakliga inflytandet. Om jag sålunda med mitt omdöme stannar vid det påståendet, att den nuvarande ecklesiastika boställsordningen är ur jordbrukaresynpunkt misslyckad, vill jag säga, att det lär ej utskottet på något sätt bättre genom att påstå, att denna boställsordning är så ny, att man i själva verket icke har någon vidare erfarenhet om dess verkningar.

Ang. förvaltningen av de ecklesiastiska boställena.
(Forts.)

Om jag icke hade haft några andra motiv för avslag än dem, som äro här förebragta av utskottet — jag har ju redan givit mitt erkännande åt den del av dem, som avser boställsskogarna — skulle jag ifråga om boställenas jordbruksjord stannat vid att yrka bifall till motionen i det syfte, som en annan reservant, herr Lindblad, avsett. Då jag emellertid det oaktat kommer att stanna vid yrkande om avslag på motionen, är det av andra skäl, än som utskottet anför, nämligen tvänne skäl, som utskottet ej ansett det vara nödvändigt att anföra i detta betänkande.

Det första utav dessa skäl är det, att om frågan rörande de ecklesiastiska boställenas förvaltning för framtiden skulle tagas upp till mera allsidig utredning, för att man skulle kunna komma till en något bättre ordning än den nuvarande, jag anser, att det varit lämpligt att samtidigt upptaga frågan om förvaltningen av alla de olika slag av publika hemman, som finnas här i landet. Då hade frågorna kunnat prövas i sitt sammanhang och ärendet blivit upptaget i hela dess vidd. Jag tror, att en utredning i det fallet skulle haft ur många synpunkter fog för sig och verkat gott, fast jag medger ju, att den gruppen av publika hemman motionären avsett är den grupp, där ordningen är minst god.

Det andra skälet, varför jag kommer att yrka bifall till klämman i utskottets betänkande, och det är det väsentliga, det är det, att för närvarande tvänne parallella utredningar pågå om den framtida förvaltningen utav och förfogandet över kronans domäner, och jag anser, att det nuvarande systemet för förvaltning av kronans domäner ej är lämpligt att läggas som förebild för övriga publika hemman här i landet. Först då dessa utredningar ha blivit slutförda, tror jag, att man verkligen kan med skäl även taga upp den fråga, motionären här har framfört. I direktiven för den ena av de utredningar angående statens domäner, som jag här omnämnt som pågående, har statsrådet också på sin tid framhållit lämpligheten utav, att de blivande bestämmelserna också skola komma att anpassas så, att de kunna lämpa sig för alla publika hemman. Under sådana omständigheter, herr talman, vill jag, även om jag anser utskottets motivering icke vara tillfyllest, yrka bifall till utskottets kläm, d. v. s. avslag å motionen.

Herr Gustafson i Kasenberg: Herr talman, mina herrar! Vid behandlingen av jordbruksutskottets utlåtande över den av mig väckta motionen vill jag framhålla en del synpunkter, innan kammaren fattar sitt beslut i frågan.

I början av utlåtandet uttalar utskottet sitt gillande av vissa synpunkter som framhållas i motionen rörande förvaltningen av de ecklesiastiska boställena men framhåller samtidigt, att det synes, som om motionären väsentligen underskattat betydelsen i de utav 1910 års riksdag antagna nya grunder för prästerskapets avlöning. Härpå vill jag svara, att jag visst icke helt och hållet underskattar betydelsen härav, men jag vill framhålla, att det torde vara lyckligt, om förordningen erhöle de ändringar, åt-

minstone delvis, som jag i motionen framhållit; och då i motionen blott hemställes om skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning och förslag till genomförd likartad förvaltning av de ecklesiastika boställena, så hade jag hoppats att genom en dylik utredning få fram, vad jag i motionen åsyftat.

Som fog för denna motion vill jag framhålla ett exempel som bevis för att jag ej i onödan framkommit med densamma. Under år 1914 utarrenderades ett ecklesiastiskt boställe, som innehåller cirka 10—12 hektar åker och föder 10—12 nötkreatur samt 2 hästar. Nu står det i kontraktet att det tillkommer arrendatorn all den hag- och betesmark som av ålder varit. Denna betesmark är över 250 eller nära 300 tunnland, och hälften av densamma är beväxt med 40-60 årig skog. Vidare står det i kontraktet, att avkastningen av denna skogsmark skall tillfalla arrendatorn och att genom jägmästarens försorg marken skall rödjas. Jag vågar påstå, att om den kyrkofond, det pastorat eller dylikt, som skall hava avkastningen av detta hemman, efterskänkte hela arrendet, blott arrendatorn avstode från rätten att få denna hagmark avröjd, så skulle vederbörande erhålla betydligt större avkastning av stället än vad som nu är fallet.

Jag har härmed icke velat hava sagt, att icke vederbörande tjänstemän gjort vad dem åligger. Nej, de ha följt författningen till alla delar; de kunna ju icke rå för att författningen icke är lämplig. Nu är det ju så, att skog- och skogsmark för några tiotal år tillbaka icke hade det värde, som de nu äga; till följd härav togs det till rundligt med betesmark. Det står nämligen i författningarna, att det i vissa fall skall tillkomma betesmark, som av ålder varit. Det är av denna grund som det tillkommit. Då jag anser, att denna sak ej är så lyckligt ordnad, som utskottet i vissa avseenden vill göra gällande, så är det därför att jag håller före, att landsstatens tjänstemän icke äro så inne i dessa praktiska saker utan endast ha att följa författningarna, ty gå de utom författningarna, komma de på hal is och kunna icke klara sig. Även förekommer ett formligt slöseri med virke, i det att i många fall till rent bränsle användes förstklassigt virke, men om detta skall jag icke yttra mig, eftersom utskottet framhållit, att de av chefen för kungl. jordbruksdepartementet jämlikt nådigt bemyndigande den 16 juni 1911 tillkallade sakkunniga för utredning angående förvaltningen och skötseln av kronoparkerna och andra allmänna skogar i södra och mellersta Sverige jämväl föranletts att ägna uppmärksamhet åt de ecklesiastika beställsskogarna; och vågar jag hoppas, att dessa sakkunniga skola ägna denna viktiga fråga nödig ömtanke, varför jag icke vidare skall nämna något härom.

Jag vill emellertid framhålla att genom en enklare anordning vid utarrenderingen både den som har rätt till avkastningen av bostället och arrendatorn skulle vinna på detta. Arrendatorn får, som det nu tillämpas, betala hela kostnaden för den syn, som förekommer vid tillträdet; och vid de mindre boställena

Ang. förvaltningen av de ecklesiastiska boställena.
(Forts.)

Ang. förvaltningen av de ecklesiastiska boställena.

(Forts.)

blir det för arrendatorn ganska kännbart. Det skulle kunna vara mycket att vidare orda om arrendekontraktbestämmelserna, men det hör egentligen icke hit och därför skall jag förbigå det.

Utskottet tycks icke vara övertygat om, att en likartad förvaltning av dessa boställen är något eftersträfvansvärt; men det anser jag för min del vara en mycket stor fördel, ty med en sådan enhetlig förvaltning blir det ett system i det hela. Då härtill skulle komma, att domänintendenterna vore de, som för rättade synerna, och hade tillsyn över dessa egendomars skötsel, skulle därmed mycket vara vunnet. Visserligen har utskottet anmärkt, att i nu gällande förvaltningsordning ingår att vid arrendeuppskattning skall finnas en i lantbruks- och affärsförhållanden kunnig person; men det kan ej bliva detsamma, ty det är ju klart, att med en befattning, som ofta ger tillfälle till likartad sysselsättning, måste vinnas mer och mer insikt i denna.

Det är icke heller min mening, att, såsom utskottet velat låta påskina, på något sätt rubba på den nuvarande rätten till avkastningen av dessa hemman eller boställen, utan vad jag i min motion velat åstadkomma är att av dessa boställen erhålla mesta möjliga inkomst genom att på ett rätt sätt tillvarataga deras värdefulla tillgångar.

Utskottet har ju avslagit min motion; men skälen härför kan jag icke påstå vara synnerligen starka. Utskottet har liksom sökt efter skäl, och jag vet icke, varför icke utskottet kunnat tillstyrka motionen. Det kan emellertid icke komma i fråga, att jag mot ett nära nog enigt utskotts beslut skulle här begära bifall till motionen, men jag vågar hoppas, att jag genom motionen endast har fäst uppmärksamheten på att det icke är bra som det är; och min övertygelse är, att vad jag med motionen har velat åstadkomma, så småningom kommer fram, och det vore lyckligt, om så skedde ju förr dess hellre.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Häruti instämde herr *Henrikson*.

Herr vice talmannen *D. Persson*: Herr talman! Då, såvitt jag kunnat höra, de båda föregående talarne icke framställt något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan, saknar jag anledning att ingå i närmare detaljer vare sig om motionärernas framställning eller om den del av utskottets motivering, som här blivit kritiserad av herr *Linders*.

Herr *Linders* uttryckte som sin uppfattning, att den ecklesiastiska boställsordningen icke vore idealisk eller ägnad att skapa fria och självständiga jordbruk. Ja, det skall jag villigt erkänna, att den nu gällande ecklesiastiska boställsordningen icke är idealisk; jag undrar bara, hur många av de författningar, som herr *Linders* och jag varit med om, blivit idealiska. Men det skulle jag vilja säga, att nog är boställsordningen ett riktigt himlabrev, jämförd med förord-

ningen den 15 september 1911 angående utarrendering av prästerskapets löneboställen. Hade motionären riktat sina anmärkningar emot sistnämnda förordning, som ju är en administrativ förordning, med vars tillkomst riksdagen icke har haft något att skaffa, då skulle motionären kommit att vinna kanske enhälligt understöd från jordbruksutskottet; och jag skulle vilja uttala en önskan om att motionären redan till nästa års riksdag måtte framkomma med en motion om ändring i nämnda förordning.

Den ecklesiastika boställsordningen är enligt mitt förmenande i stort sett en mycket god författning, om den än icke kan betecknas som idealisk; och den anmärkning, som av herr Linders framställdes gent emot vad utskottet anfört på sidorna 4 och 5 i utlåtandet, anser jag icke vara befogad. Jag hyser tvärtom fortfarande samma uppfattning, som utskottet här givit uttryck åt, nämligen att det är en fördel, att de lokala myndigheterna få något mera att säga uti sådana fall, än vad de skulle få, om de ecklesiastika boställena ställdes under domänstyrelsens förvaltning. Ty det är att märka beträffande den ecklesiastika boställsjorden, att det är församlingarna som skola hava avkomsten hel och hållen såsom bidrag till avlöningen för sitt prästerskap.

Med skogen förhåller det sig så, att visserligen skola de medel, som komma från avkastningen av skogen, inlevereras till kyrkofonden; men församlingarna skola hava dessa medel tillbaka, för att därmed bestrida en del av avlöningen för prästerskapet, efter beräkning som vederbörande skogstjänsteman verkställer för bestämmande av hur stor del av skogens behållna avkastning under en viss tid belöper sig på varje särskilt år. Det kan ju hända, att enligt denna beräkning det blir någon smula mindre, än den verkliga avkomsten; men det måste ske beräkningsvis, ty man har icke kunnat bestämma att detta lönebidrag skulle utgå direkt av de medel, som inflyta av skogens avkastning. Man har nämligen icke försäljning av skogsprodukter varje år, utan man får utgå ifrån vissa utsyningar och utstämplingar och sedan, med ledning av de härpå grundade beräkningarna, fördela avkastningen på flera år.

Men beträffande förvaltningen av jordbruksjorden tror jag, som sagt, att i stort sett det är klokast att behålla den anordning, som är föreskriven i boställsordningen. Konungens befallningshavande har enligt boställsordningen rätt att tillkalla sakkunniga personer, såsom lantbruksingenjörer, jordbrukskonsulenter, eller vem som närmast finnes till hands såsom mest lämplig att anlita såsom sakkunnig på området.

Men då jag talar om förordningen angående utarrendering av prästerskapets löneboställen som är någonting helt annat än boställsordningen, kan jag icke underlåta att uppläsa några ord ur 13 § i nämnda förordning, vilka visa, hur fullständigt riksdagens avsikt har blivit ignorerad i denna förordning. Kungl. Maj:ts förslag till 1910 års riksdag innehöll, att församlingarna skulle vara skyldiga icke allenast att låta boställshavaren få ved och brännrot till husbehov utan även att tillhandahålla boställshavaren kyrkoherden eller

Ang. förvaltningen av de ecklesiastika boställena.
(Forts.)

Ang. förvaltningen av de ecklesiastiska boställena.
(Forts.)

komministern ved till husbehov, hemkörd och upphuggen. Detta ville riksdagen icke gå in på. Men vad hava nu icke de så kallade sakkunniga, som varit tillkallade för att förbereda frågan, och sedan Kungl. Maj:t gjort i detta avseende? Jo, det står bland annat i 13 § angående vad arrendatorn är skyldig att prestera, emot skälig ersättning visserligen, att han skall »verkställa skjuts i tjänsteärenden ävensom annan för tjänstinnehavaren och hans familj erforderlig skjutsning, eller, om tjänstinnehavaren önskar själv hålla hästar, lämna foder till högst två sådana samt i mån av befintligt utrymme i boställets laga hus erforderligt stall och foderrum samt plats till förvaring av åkdon och seldon.» Vidare är att märka, att han skall:

»för tjänstinnehavarens hushåll å prästgården avlämna söt oskummad mjölk dagligen ävensom smör;

på erforderligt sätt bereda av tjänstinnehavaren för husbehovet anskaffad ved ävensom, där tjänstinnehavaren äger från bostället bekomma ved och brännrotv, jämväl hugga eller upptaga samt framföra vad därav erfordras; samt

verkställa renhållning och snöskottning å prästgården ävensom, när åt tjänstinnehavaren är upplåten trädgård, ombesörja plöjning och likartat arbete, som må erfordras i trädgårdens, och lämna för trädgårdens brukande behöflig myckenhet gödsel.»

Man kan verkligen säga, att här har Kungl. Maj:t utfärdat en förordning, som gör att arrendatorn på bostället skall vara prästens både piga och dräng; och det var naturligtvis aldrig riksdagens mening, att så skulle vara. Riksdagen kunde icke gå in på hela det förslag som framlades beträffande de prestationer, som det begärdes att församlingen eller arrendatorn skulle utföra, men nu hava vi fått det i alla fall genom denna förordning; och det är därför jag anser, att man har stort fog att rikta sig emot densamma. Ty om detta i längden skall fortgå, kan följden bli den, att församlingarna icke få mycket av avkastningen av boställena över till hjälp vid avlömandet av sina präster.

Nu är det ju visserligen så, att den ecklesiastiska boställsordningen, och i samband därmed även den kungliga arrendeförordningen, på de allra flesta platser ännu icke vunnit tillämpning; och det gör, att det möjligen skulle kunna sägas, att man är för tidigt ute för att göra anmärkingar mot denna förordning. Men jag tror dock, att man ju för dess hellre bör rikta sin uppmärksamhet på att få denna förordning i någon mån ändrad, om nämligen det ändamål, som riksdagen åsyftat skall kunna vinnas.

Jag har endast velat säga detta och har ingen anledning att närmare ingå i försvar för vad utskottet här gjort, liksom jag icke heller har något annat yrkande än om bifall till utskottets förslag, vilket yrkande jag, herr talman, härmed ber att få framställa.

Herr Nilsson i Tänga: Herr talman! Jag begärde egentligen ordet för att göra det påpekande, som herr vice talmannen nu redan har gjort. Jag borde alltså kunnat avstå nu, men jag

har dock velat med ett par ord understryka vad herr vice talmannen sade.

Det är ju ägnat att i hög grad väcka förvåning, att man i arrendekontrakt i våra dagar kan införa sådana bestämmelser, som dem herr vice talmannen läste upp. De återfinnas ju, som det nämdes, i en kungl. förordning angående utarrendering av prästerskapets lönebställen. I § 13 i denna förordning äro bestämmelserna sådana, att man de facto gör arrendatorn till dräng hos prästen och hans hustru, om han överhuvud har någon, till piga. Ty vad innehåller denna §? Jo, den ålägger arrendatorn att dagligen avlämna söt mjölk och smör, att upptaga torv, att hugga ved, verkställa renhållning och snöskottning å prästgården. Han skall sköta prästgårdens trädgård och ombesörja plöjning och annat likartat arbete. Jag tycker ändå — kammarens prästerliga ledamöter få ursäkta mig — att när prästen i vanliga fall icke arbetar mer än en å två dagar i veckan i den andliga trädgården, så borde han kunna hinna med att på de fem å sex återstående dagarna sköta sin egen trädgård, och dessutom, som man säger, sopa rent utanför sina egna dörrar.

Och vad säges om sådana bestämmelser som denna, att arrendatorn skall förpliktas föra ett skickligt, anständigt och sedesamt leverne? Jag hade annars trott, att detta var en oskriven lag, en självklar sak, som alla borde iakttaga, och att man icke behöfde upprätta skriftliga kontrakt om den saken. Men detta är, det må jag säga, ett ganska finurligt sätt att lösa frågan. Jag tänkte, när jag läste denna paragraf, om att arrendatorn skall skriftligen åläggas föra ett skickligt och sedesamt leverne, att det var ju ett ganska enkelt sätt att lösa den s. k. sedlighetsfrågan. Man bara upprättar ett kontrakt med en person, och så är den saken klar. Skulle det ett annat år här i riksdagen väckas en sedlighetsmotion skall jag bestämt rekommendera den metoden. Men även om arrendatorn icke skulle ha några betänkligheter mot att skriftligen förbinda sig till detta, måste han dock bli en smula fundersam, när man dessutom i paragrafen ålägger honom att även i kontraktet förbinda sig att ansvara för att hans husfolk eller de, som möjligen kunna komma att vistas på egendomen, föra ett skickligt, sedesamt och anständigt leverne.

Ja, hur man på det hela taget kan få sådana bestämmelser att överensstämma med bestämmelserna i allmänna arrendelagen är mig alldeles ofattligt. Ty här säger man, att, om arrendatorn överträder någon av de i kontraktet närmare stipulerade fordringarna, skall han vara skyldig att underkasta sig vad som i allmänna arrendelagen är stadgat i fråga om förverkande av arrenderätten. I allmänna arrendelagen finnes tydligt angivet vad som kan föranleda till att en arrendator fränkännes sin arrenderätt. Men icke finnes där upptagna några bestämmelser om påföljd, i händelse arrendatorn skulle uraktlåta att fullgöra sådana drängsvsslor å prästgården, som omnämnas i förordningen. Jag vet icke, om riksdagen någonsin gjort ett uttalande, som kunnat föranleda vederbörande att utfärda så-

Ang. förvaltningen av de ecklesiastiska boställena.

(Forts.)

Ang. förvaltningen av de ecklesiastika boställena.

(Forts.)

dana bestämmelser som de nu citerade, men om så skulle vara fallet, torde det vara skäl att så snart som möjligt justera detsamma. Jag har icke kunnat underlåta att stryka under det olämpliga i att på detta sätt smussla in i författningarna bestämmelser, som endast kunna leda till bråk och trakasserier mellan arrendatorn och tjänst-innehavaren. Jag har för övrigt intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Vidare ytrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Herr statsrådet *Vennersten* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 144, med förslag till lag om förbud för vissa personer att vistas å ort, där avdelning av krigsmakten är förlagd, samt till lag om ändrad lydelse av 10 kap. 14 § strafflagen;

nr 138, angående stat för hantverksskolan i Kristinehamn för blinda m. m.;

nr 145, angående befrielse för kommunerna inom lappmarksfögderiet av Västerbottens län från skyldighet att välja ombud i markegångsnämnd m. m.;

nr 146, angående befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld;

nr 147, angående utsträckning av tiden för tullfri disposition av tullpliktiga utställningsföremål, som införts till Baltiska utställningen i Malmö år 1914; och

nr 148, angående arvode för år 1916 till en särskild sjoåklagare hos kommerskollegium.

Nämnda propositioner bordlades på begäran.

§ 8.

Ang. åtgärder för förbättring och ökning av ullproduktionen i Sverige.

Vidare förekom till behandling jordbruksutskottets utlåtande, nr 39, i anledning av väckta motioner om vidtagande av åtgärder för åstadkommande av en förbättrad och ökad ullproduktion i Sverige.

I tvenne inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade motioner, nr 10 i första kammaren av friherre *Hermelin* och herr *Danström* samt nr 88 i andra kammaren av herr *Sommelius m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen ville dels besluta, att hos Kungl. Maj:t i skrivelse anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa undersökning rörande lämpligaste sättet för åstadkommande av en förbättrad och ökad ullproduktion inom landet samt vidtaga de åtgärder, vartill undersökningen kunde föranleda, dels ock anvisa ett förslagsanslag av högst femtusén kronor för bestridande av de kostnader, som kunde vara förenade med en utredning av föreliggande fråga.

Utskottet hemställde, att riksdagen, i anledning av förevarande motioner, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa undersökning rörande möjligheterna att verksamt befrämja fårskötseln inom landet, särskilt med hänsyn till ökad och förbättrad produktion av ull och dennas användning i svensk industri, samt vidtaga de åtgärder, som i anledning av en sådan undersökning kunde prövas lämpliga.

*Ang. åtgärder
för förbättring
och ökning av
ullproduktionen
i Sverige.
(Forts.)*

Häremot hade herrar vice talmannen *D. Persson* och *Hamilton* reserverat sig.

Efter uppläsandet av utskottets hemställan, yttrade

Herr vice talmannen *D. Persson*: Herr talman! Till en början vill jag meddela, att inom jordbruksutskottet rådde det just icke någon större entusiasm beträffande avlåtande av den föreslagna skrivelsen, utan de ledamöter, som yttrade sig, uttalade såsom sin uppfattning att nog kunde man skriva, men man kunde också låta bli. Då emellertid den avdelning, som haft ärendets förberedande behandling om hand, föreslagit en sådan skrivelse, beslutade även utskottet att upptaga detta förslag.

Nu har emellertid herr *Hamilton* och jag i denna fråga reserverat oss, utan att närmare angiva vår ståndpunkt, och det är för att klargöra denna ståndpunkt som jag nu, herr talman, begärt ordet. Det torde vara klokast att jag därvid begränsar mig till att uttala, vad som är min uppfattning i frågan; herr *Hamilton* är aldrig nog att kunna tala för sig själv.

Att det är ett viktigt spörsmål, som motionärerna bragt på tal, därom äro vi nog alla ense. Däremot lär samma enighet knappast kunna råda, då det gäller frågan om det lämpliga eller icke lämpliga i det sätt att avhjälpa de befintliga olägenheterna, vilket föreslagits av motionärerna.

Jag kan nämligen för min del icke riktigt frigöra mig från den farhågan, att om vi följa utskottet och ändå mera om vi följa motionärerna, så kan den sista villan bli värre än den första. För att emellertid icke någon skall kunna komma på den tanken, att jag är benägen för att bagatellisera denna sak, vill jag meddela, att enligt den av statistiska centralbyrån utgivna årsboken för 1914 importerades samma år ull för 18,681,658 kronor, alltså en ganska respektabel summa, bakom vilken motionärerna kunna söka betäckning mot eventuella anmärkningar emot deras förslag.

Deet finnes emellertid en annan importsiffra, som är ännu mera respektabel än den nu angivna, och som dock står i ett mycket intimt samband med denna förstnämnda siffra. Jag åsyftar importen av spannmål och produkter därav. Samma år, som nyss nämnts, uppgick nämligen denna import till 75,487,000 kronor. Utförseln av dessa produkter uppgick samma år till allenast 5,000,000 kronor, vadan handelsbalansen å des-

Ang åtgärder
för förbättring
och ökning av
ullprodukti-
onen i Sverige.
(Forts.)

sa varor således utgjorde icke mindre än 70,487,000 kronor. Skulle nu lantmännen bringas att genom några slags tvångsåtgärder eller annorledes lägga om sitt lantbruk, så att de i någon högre grad skulle övergå till fåravel, så lär det svårliken kunna ske annorledes än på bekostnad av sädesproduktionen, och då skulle väl handelsbalansen i denna del bli ännu ogynnsammare än vad den nu är. En sådan åtgärd, nämligen att övergå från eller åtminstone inskränka sädesproduktionen och i stället lägga mera an på fåravel, synes mig så mycket mindre motiverad just nu, då man ju står färdig att nära nog ålägga oss lantmän att öka vår brödsädesproduktion. Att då söka förmå oss att samtidigt övergå till en ökad fåravel, det synes mig alldeles icke vara lämpligt.

Vi behöva heller icke i det avseendet stå okunniga i fråga om fåraveln och om vad vi skola göra och icke göra i det avseendet. Man kan icke säga, att lantmännen på grund av okungheten övergått till ökad sädesproduktion och ökad nötboskapsavel på fåravelns bekostnad. Vi ha ju redan nu beträffande fåravel och ullproduktion en agronom, som i det avseendet årligen undervisar, och jag förmodar, att vi i dag här i kammaren också få en lektion, om hur vi skola behandla den saken.

För övrigt ha vi till och med på detta område en fond på ej mindre än 165,000 kronor, så att nog kunna vi väl vidtaga erforderliga åtgärder, om det skulle befinnas nödigt att göra detta, utan att vi behöva skriva till Kungl. Maj:t eller anlita lagstiftningsvägen.

Motionärerna ha med rätta framhållit den obenägenhet, som våra yllefabriker hysa för att använda den svenska ullen i sina fabriker. Det kan då vara av intresse att studera statistiken för att taga någon reda på, från vilka länder ullen huvudsakligen importeras. Gör man detta, skall man snart komma underfund med, att det är mera det billiga priset än den högre kvaliteten, som är avgörande för frågan om, från vilket håll fabrikanterna taga sin råvara, då det gäller att framställa ylleveror.

Skulle vi svenska lantmän försöka att producera ull, så att vi i prisbillighet kunde konkurrera med t. ex. Island och Irland, så skulle vi nog komma att stå oss ganska slätt, försävt man nämligen icke skulle vilja vidtaga några konstlade åtgärder för att hålla priset uppe även på den utländska ullen. Men jag tror icke, att en sådan väg vore fullt tillräddig, och jag tror icke den svenska allmänheten skulle känna sig synnerligen tilltalad av att vi sloge in på densamma.

Jag måste också säga det, att lantmännen torde noga bära bibehållas något vid sitt fria val att framställa de produkter, som de finna bära sig bäst. Ty deras ställning är nog sådan, att inte många av dem skulle tåla alltför skarpa tvångsåtgärder i dessa fall; lantmännen bära väl åtminstone ha någon frihet kvar även på det området. Utskottet liksom motionärerna förorda vissa åtgärder, som skulle kunna komma under om-

prövning. Så t. ex. tänker sig utskottet, att förordningen angående statens upphandlings- och entreprenadväsende skulle omarbetas, så att vid statsinköp företråde skulle givas åt ylleveror, som voro tillverkade av svensk ull.

Ja, det låter ju inte så dumt, om jag får begagna det uttrycket, men nog misstänker jag att det skulle komma att kräva en kontroll, som skulle draga med sig ganska avsevärda kostnader.

Det vore ju mycket, som i detta sammanhang kunde anföras om förutsättningarna för förbättrad fåravel och ökad ullproduktion. Jag skall emellertid icke upptaga kammarens tid längre därmed, utan övergå till att ägna utskottets hemställan eller kläm en liten uppmärksamhet.

Vid ett hastigt betraktande av denna hemställan förefaller den ju ganska oskyldig, ja, man skulle nästan vara färdig att säga, att den är klädd i fårakläder, men granskar man den litet närmare, skall man snart finna, att om den också icke till sitt innehåll är precis en glupande ulv, så är den dock någonting ditåt.

Klämmen lyder nämligen så »att riksdagen, i anledning av förevarande motioner, må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa undersökning rörande möjligheterna att verksamt befrämja fårskötseln inom landet, särskilt med hänsyn till ökad och förbättrad produktion av ull och dennas användning i svensk industri samt vidtaga de åtgärder, som i anledning av en sådan undersökning kunna prövas lämpliga.» Alltså föreslås icke, såsom vanligen brukar ske, att Kungl. Maj:t efter verkställd utredning för riksdagen skall framlägga förslag till de åtgärder, som Kungl. Maj:t anser nödiga, utan här vill man lämna fullmakt in blanco åt Kungl. Maj:t att vidtaga de åtgärder, som Kungl. Maj:t kan finna vara lämpliga.

Men även om man skulle tänka sig, att förslaget skulle föreläggas riksdagen, lär det väl komma att gå ut på vissa lagbestämmelser, innefattande åläggande för lantmännen att hålla ett visst antal får på varje hemmansdel av den och den storleken, ävensom bestämmelser om, huru ullen skall vara beskaffad till sin kvalitet o. s. v. Mot den svenska ullens kvalitet ha ju anmärkningar blivit gjorda av fabrikanterna, såsom framgår såväl av motionen som av utskottets utlåtande, och det måste sålunda vara att förvänta vissa reglerande lagbestämmelser med ty åtföljande bötesstraff för dem, som icke förmå att följa dessa lagbestämmelser. Och om de arma fåren icke räcka till för böternas betäckande, är det klart, att vederbörande skulle få undergå förvandlingsstraff, och skulle vi också äntligen kunna komma ifrån affären utan böter, vilket väl kan tänkas, om vi förmå driva upp ullproduktionen tillräckligt till både kvantitet och kvalitet, få vi nog bereda oss på att någon välvillig bondevän är färdig att väcka motion om maximipris på ull, så att, om den kostar oss i produktion t. ex. 2 kronor 75 öre pr kg., det skall i lag bestämmas, att den skall säljas för högst 2 kronor 50 öre.

Ang. åtgärder för förbättring och ökning av ullproduktionen i Sverige.

(Forts.)

Ang. åtgärder
för förbättring
och ökning av
ullproduktionen
i Sverige.

(Forts.)

Jag kan icke finna, att det är så särdeles ljusa utsikter, som öppna sig för oss, om utskottets hemställan skulle bibehållas.

Jag skall emellertid, herr talman, icke tillåta mig att nu framställa något yrkande, utan det får bero på, hur diskussionen kommer att utveckla sig. Om någon vill giva något varmare försvär åt utskottets hemställan, så att vi kunna befara, att Kungl. Maj:t vill gå lika långt som utskottet här ställt i utsikt, eller om någon representant för jordbruket mer än jag skulle finna anledning att yrka avslag på såväl motionen som utskottets hemställan, så vill jag på förhand förklara, att jag kommer att ansluta mig till ett sådant yrkande. Tills vidare vill jag försöka mig till vad jag nu har sagt och varmed jag åsyftat att icke Kungl. Maj:t av en eventuell skrivelse skall få den uppfattningen, att här föreligger någon entusiasm från lantmännens sida för att gå med på ett förslag av den innebörd, som det föreliggande förslaget har.

Herr Ekerot: Herr talman! Efter det dräpande anförande, som jordbruksutskottets ordförande har ägnat denna motion och utskottets hemställan, skulle det knappast vara behöfligt att taga till orda i denna fråga. Jag menar nämligen att det anförande, som herr vice talmannen har ägnat denna motion, är ett stycke kulturhistoria så gott som något annat. Jag får säga, att mycket har jag hört i fråga om bevisföring och i fråga om skrämskott, men aldrig någonsin har jag hört maken varken i denna kammare eller någonstans utanför den.

Herr vice talmannen ville göra gällande, att utskottet utan någon entusiasm gått motionärernas önsknings till mötes, och att motionärerna söka betäckning bakom de importsiffror, som äro framkomna. Jag skall be att få återkomma till importsiffrorna sedan och skall nu blott be att få anföras några smådrag av vad den ärade vice talmannen har anfört. Kontentan av vad han sagt är, att lantmännen skulle bringas att lägga om sitt lantbruk och övergå till fåravel och att detta torde komma att ske på spannmålsodlingens bekostnad. Men så ville herr vice talmannen göra gällande, att här är fråga om intet mer och intet mindre än tvångsåtgärder mot jordbrukarne, i det att jordbrukarne skulle *åläggas* att hålla ett visst antal får och att åstadkomma en viss kvalitet på ullen och att, om de icke kunde åstadkomma något sådant, detta skulle komma att medföra bötesstraff, möjligen t. o. m. genom förvandling frihetsstraff. Jag frågar: vad föranleder att taga till en sådan storklubba, vad föranleder att på ett sådant sätt sikta över målet, som här blivit gjort? Jag står verkligen undrande och spörjande, men jag får säga, att om motionen, såsom herr vice talmannen anmärkte, är klädd i fårakläder, så finnes det någon annan, som representerar ulven i detta fall.

Vi komma så över till själva motionen. Såsom här förut anförts, är importen av ull ganska stor. I motionen åberopas,

att ull, ullgarn och kamgarn infördes i landet enligt statistiken för år 1913 för 26,422,877 kronor. Det är ju en importsiffra, som ingalunda är obetydlig, utom tvärtom spelar en ganska stor roll i vår handelsbalans. Vidare talas det om i motionen, att den svenska ull, som har blivit såld, motsvarar ett inköpsvärde av något mer än en miljon kronor. Här är sålunda ett mycket stort behov att fylla. Härefter framhålles i motionen, att efterfrågan på svensk ull är jämförelsevis ringa och att detta till en del är beroende på att ullens kvalitet är tämligen ojämn. Detta angående ullen.

Ang. åtgärder för förbättring och ökning av ullproduktionen i Sverige.

(Forts.)

Jag skall då be att få övergå till herr vice talmannens erinran, att Sveriges jordbrukare skulle behöva lägga om sin hushållning för att åstadkomma, jag vill icke säga ett fullständigt avhjälpande av bristerna, men en förbättring på hithörande område. Jag ber då att få anmärka, att den svenska fårskötseln har stått högre än den för närvarande gör. Det är den enda gren av svensk husdjurskötsel, som gått tillbaka, under det att all husdjurskötsel i övrigt gjort avsevärda framsteg. Fårens antal har minskats i hög grad, såsom det anföres i motionen, nämligen från 1,6 miljoner år 1870 till ungefär 0,9 miljon i närvarande stund. Det visar att fåren av en eller annan anledning icke ha ansetts vara lämpliga och att det har varit något, som har kommit i vägen. Detta sammanhänger nog med tvenne omständigheter, nämligen dels att trädesbruket mer och mer blivit bortlagt, särskilt i landets södra delar, och dels att man mer och mer kommit bort ifrån att använda hägnad omkring varje skifte och därför har förlorat möjligheten att hålla de lantfår, som till övervägande del finnas i landet, därför att de äro rätt så rörliga. Emellertid finnes det på detta område liksom på andra områden inom husdjurskötseln möjligheter att komma till en förbättring. Jag vill icke påstå, att fårskötseln passar på de områden, där man har ett ytterligt intensivt jordbruk, fastän de nog förekomma även där, men det finnes i vårt vidsträckta land platser, som äro särskilt lämpliga för fårskötsel just på grund av sina för fåren passande betesmarker, som de andra djurslagen icke kunna fullt utnyttja. Men det är en annan sak, som vår fåravel lider under, och det är brist på ordning och planmässighet. Det är inom fåraveln mycket vanligt, att en inavel äger rum, som kan sägas hava varit en av kräftskadorna på fårskötseln, och denna inavel bedrives utan att någon egentligen tänker på, vilken fara som ligger däri. Vad vi skulle kunna göra här i Sverige för att uppmuntra fårskötseln, kan jag icke på rak arm säga, men i varje fall måste det spörsmålet ägnas ganska ingående uppmärksamhet. Vi måste i första hand göra något för att förbättra avelsdjuren, så mycket är alldeles säkert.

Så säger man, att fårskötseln hör icke hemma i svenskt jordbruk för närvarande. Ja, det är icke alldeles säkert. Jag har varit i tillfälle att se, t. o. m. inom mycket högt stående jord-

Ang. åtgärder
för förbättring
och ökning av
ullproduktionen
i Sverige.
(Forts.)

bruk i Skåne, huru man där hållit får och det med ett ganska gott ekonomiskt utbyte, beroende på att fåren äro synnerligen förnöjsamma djur. I stället för att vi förr i tiden låto dem gå ute under större delen av året, ha vi med det nuvarande jordbruket en möjlighet att kunna vinterföda dem jämförelsevis billigt, nämligen genom att använda oss av rotfrukter, och dessa rotfrukter tillsammans med vårsädeshalm äro i allmänhet tillräckliga för att föda dem över vintern, och under sommaren kommer naturligtvis betesgång att tillgripas. Därför vill jag säga beträffande fårskötseln, att här finns det verkligen en inkomstkälla, som ingalunda är att förakta. I stället för att vi i närvarande tid inte ha 1 miljon får i landet, så skulle vi kanske kunna komma upp till det 2—3, ja, kanske 4-dubbla, och det gäller icke bara ifråga om antalet, att en förbättring skulle kunna inträda, utan därjämte kan ifråga om kvalitén en avsevärd förbättring komma till stånd. Detta skulle naturligtvis i sin mån komma att ha inverkan på ullproduktionen. Men därjämte finnes även en annan sak att taga i betraktande, nämligen den att det därigenom skulle vara möjligt att producera ett både på den svenska och den utländska marknaden synnerligen efterfrågat kött, som vi skulle ha både nytta och behov av.

Beträffande själva ullproduktionen, skall jag vidare be att få säga, att det inte kunde skada, om vi finge en förbättrad sådan, och att det heller icke kunde skada, om våra myndigheter finge sin uppmärksamhet mera riktad på den svenska ullens betydelse. än som f. n. är fallet. Det har varit på detta område liksom på så många andra så ställt, att den svenska varan blivit satt i andra rummet, den utländska däremot i första. Man behöver emellertid icke taga till några åtgärder i lagstiftningsväg för att få en ändring härutinnan till stånd; det erfordras endast, att det införes den bestämmelsen, att där en vara, tillverkad av svensk ull är lika god som en av utländsk ull, så skall den svenska varan äga företräde.

Slutligen har det framhållits beträffande utskottets utlåtande, det skulle i klämman ligga dolt något fruktansvärt. Nej, jag vill säga, att vad som här begäres, är att vi få en undersökning till stånd av de nuvarande förhållandena och att denna undersökning skulle läggas så att den belyste även ullproduktionen liksom naturligtvis fårskötseln, då ju ullproduktionen ej kan utvecklas, utan att fårskötseln på samma gång främjas. Därför menar jag, att när det icke är ifrågasatt en långvarig utredning utan en enkel undersökning, och när denna undersökning icke ansetts behöva vara mera djupgående, än att den skulle kunna ske, utan att det för ändamålet begärda anslaget på 5,000 kronor beviljades, så kan jag icke fatta, att det kan ligga någonting så förfärligt bakom denna fråga, som herr vice talmannen velat göra gällande.

Säkert är emellertid, att från det allmännas sida kräves en

smula uppmärksamhet för denna fråga, det kräves, att vi få några linjer att arbeta efter, ty sådana ha icke funnits under de senaste åren — på 50- och 60-talet var förhållandet ett annat —, men under senaste tider ha vi som sagt i stort sett saknat verkliga linjer att gå efter. Jag ber också att få säga, att inom vårt land finnes en fond, såsom herr vice talmannen även omnämnde, vilken avser hornboskaps- och fåravelns befrämjande. Denna fond har emellertid inte tagits i anspråk för fåravelns befrämjande, utan den har använts till avels-centratävlingar för nötboskap, och därför är man också bunden vid detta användningssätt åtminstone tills dessa tävlingar upphöra, vilket om jag ej minner mig, kommer att ske 1917. Om denna fond komme till användning även till fåravelns gagn, så skulle den kunna användas för utlämnande av billiga lån, för anskaffande av goda avelsdjur, för bildandet av fåravelsföreningar o. s. v. Sådana föreningar kanske några tycka är en obehövlighet, men de förekomma i vårt grannland Danmark i ganska stor utsträckning, och som herrarna veta är Danmark en nation, som vet att taga vara även på de små inkomstkällorna.

Här gäller det sålunda att främja en sak inom det svenska jordbruket, här gäller det att föra fram en gren av husdjurskötseln, som under senaste åren icke varit föremål för någon uppmärksamhet, men här gäller däremot icke att företaga några restriktiva åtgärder, ty det har väl aldrig förekommit inom det svenska jordbruket, att sådana ha behövts åläggas, icke ens under de trånga tider, som vi för närvarande befinna oss i, har det varit fråga om några sådana ålägganden, utan har något blivit åtgjort i olika riktningar, så har det bestått i vänliga erinringar, vari man understrukit betydelsen av ett och annat. Och så är det även här. Utskottet hemställer, att regeringen ville föranstalta om den undersökning, varom här är fråga, och jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till vad utskottet föreslagit.

Herr H a m i l t o n: Herr talman, mina herrar! Det var med en viss glädje jag hörde jordbrukskonsulenten i Kristianstads län med en sådan värme tala för jordbrukets binärningar, och jag håller honom räkning därför. Men jag vill uppriktigt säga, att denna fråga är icke enligt mitt förmenande av en så stor betydelse som han vill göra den till. Man säger alltid om oss lantmän, att vi ha så stora anspråk, att vi begära ständigt understöd av staten, jag anser emellertid att vi icke böra begära dylikt understöd, utan att ett verkligt behov föreligger.

Ullproduktionen har gått tillbaka i vårt land, och det är beklagligt att så skett. Men vad är orsaken till tillbakagången? Jo, den att denna produktion ej betalar sig, därför att det är svårt att konkurrera med exempelvis Australien och västra Irland, länder där jordbruket befinner sig på en ganska låg ståndpunkt, och där man åtnöjer sig med små inkomster av densamma. Vill

*Ang. åtgärder
för förbättring
och ökning av
ullproduktionen i Sverige.*

(Forts.)

*Ang. åtgärder
för förbättring
och ökning av
ullproduktionen
i Sverige.*

(Forts.)

man driva upp ullproduktionen i vårt land, så måste man förullen betala vad den kostar i produktion. Sker så är jag övertygad om att jordbrukarna skola kasta sig på denna näring och även åstadkomma den nödiga ullproduktionen. Det torde också hända, att en anledning, varför ullproduktionen gått tillbaka, är det intensiva jordbruket. Det förhåller sig så, som nyss sades från denna plats, att fårskötseln låter ej förena sig med sådant jordbruk, och att det intensiva jordbruket ger en bättre inkomst på andra områden ifråga om andra näringar. Och det är ju tydligt, att jordbrukarna kasta sig på, vad som ger dem de största inkomsterna.

Nu begär man en skrivelse till regeringen. Men vad skall regeringen göra? Vi ha en statskonsulent; han kan rekvireras av vilken jordbrukare som helst; han håller antagligen föredrag här och var i ortarna, åtminstone kan man begära det. Vi ha vidare en fond, för fåravelns befrämjande såsom här nyss blivit framhållet, på ett rätt stort belopp, som lär användas till andra ändamål, men varför? Jo, därför att man icke ansett sig kunna använda den med fördel till fårskötselns upphjälpande. Ja, vad skall regeringen då göra? Jag förstår det ej. Våra hushållningssällskap skulle möjligen kunna taga frågan om hand, men jag tror att de skulle komma till korta. Och lantmännen komma att säga: ja, vi skola gärna driva fram fåraveln bättre än vi gjort, men betala oss då, så att vi få inkomst av den — ty detta är enligt mitt förmenande huvudsaken. Man säger nu, att då staten skall anskaffa ullprodukter för armén o. s. v., så bör det uppställas som villkor, att man skall taga svensk vara. Ja, för det ändamålet tror jag knappast att det behövs någon riksdagskrivelse, jag tror att regeringen redan har sin uppmärksamhet riktad därpå, att vid statsinköp svensk vara i varje fall och på varje område företrädesvis skall komma till användning.

Naturligtvis har jag inte något emot att riksdagen skriver, men jag vill till protokollet ha sagt, att jag finner denna fråga vara av ringa betydelse för vårt lantbruk. Jag anser också, att man inte bör besvara regeringen i onödan med skrivelser, utan att man bör göra detta endast då verkligt behov föreligger.

Herr vice talmannen, som under herr Hamiltons anförande övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, gav härefter ordet till

Herr Linders, som yttrade: Herr talman! Jag känner mig rätt besviken på den sista talarens anförande; och jag skulle för min del kunnat avstå från att yttra mig i denna fråga, men då jag nu begärt ordet, så ber jag ändå att i anledning av herr vice talmannens yttrande få säga ett par ord. Det kanske är ogentilt nu att upptaga herr vice talmannens yttrande till en närmare granskning, sedan vice talmannen satt sig i talmansstolen. Men jag tycker dock, att det var bra hårt av vice tal-

mannen att karakterisera utskottets yrkande såsom en ulv i fårakläder. Jag vet icke, om vice talmannen har några bättre synpunkter eller några bättre bevekelsegrunder, då vice talmannen insvepte sin kläm i en ännu dunklare dräkt, tycktes det mig, än utskottet har gjort, och tydligen inväntade, huru meningen i allmänhet skulle bli i denna kammare, innan han fann lämpligt att komma med något egentligt yrkande.

Ang. åtgärder för förbättring och ökning av ullproduktionen i Sverige.
(Forts.)

Det har nämnts, att det finns en ganska stor fond till disposition för det ändamål, som man här avsett att tillgodose. Ja, men det är väl också en god sak att uppta under debatt det sätt, varpå man vill förfoga över de medel, som stå till buds för främjandet av ett dylikt syfte. Nu säga både vice talmannen och herr Hamilton, att man inte kan anse, att detta är en så stor och viktig fråga, som utskottet vill göra den till. Nej, utskottet har icke gjort den till någon ofantligt stor och viktig fråga, men det har ansett, att den är betydelsefull nog för att vara värd en riksdagsskrivelse. Det är nog så, att både vice talmannen och herr Hamilton många gånger varit med och velat skriva till Kungl. Maj:t, när det gällt någon angelägenhet, som legat dem om hjärtat. Nu anse åtskilliga av kammarens ledamöter detta vara en angelägenhet, som är värd att befrämjas, och det är därför de ifrågasatt en skrivelse. Eftersom nu vice talmannen och herr Hamilton icke gjort något yrkande, så antar jag, att de icke heller i fortsättningen skola driva något motstånd mot att en sådan skrivelse kommer till stånd. Man får icke betrakta saken så, som vice talmannen gjorde, när han talade om tvångsåtgärder, ty några tvångsåtgärder ha inte vidtagits gentemot jordbrukarna, när det varit fråga om andra näringsgrenar, både bi- och huvudnäringar, som gällt jordbrukarna, utan man har genom upplysningar och praktiska åtgärder — praktiska uppslag — sökt befrämja den näringsgren, som det varit fråga om.

Nu tror jag för min del inte, att saken ligger så, som herr Hamilton sade, eller att man helt och hållet övergivit fårskötseln, därför att den ej befunnits lönande, och att jordbrukarna skola befinnas villiga att kasta sig över densamma, i samma ögonblick den blir lönande. Jag tror, som sagt, ej att saken ligger så. Ty ofta försummas en näringsgren, utan att man gjort riktigt klart för sig, om den är lönande eller ej. Jag tror, att fårskötseln, då den övergavs här i landet, icke var lönande. Men genom de förändringar som skett på det ekonomiska området särskilt i följd av textilindustriens utveckling, har man kommit därhän, att man får se frågan på ett annat sätt; och även om frågan ej är så ofantligt betydelsefull, så fyller dock säkerligen fårskötseln, rätt bedriven, sin plats bland svenska jordbrukets binaeringar, och jag tror därför det skulle vara till gagn, om man upptog frågan till närmare prövning.

Jag har med dessa ord velat yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. åtgärder
för förbättring
och ökning av
ullproduktionen
i Sverige.
(Forts.)

Vidare anförde

Herr Akerlund: Herr talman! Jag är visserligen övertygad om att frågan blivit väckt i bästa välmening, men jag vågar åtminstone i fråga om mellersta delen av Sverige påstå, att teori och praktik i detta fall ej låta förena sig, ty fårskötseln kan ej i stort sett löna sig i dessa trakter. Hade så varit fallet, så skulle naturligtvis i detta fall kreatursstocken tilltagit, och man hade ej övergått till sädesodling i större skala, som i våra dagar visat sig lämpligare för folkets utkomst.

Men det är annan sak, som också spelar en stor roll härvidlag. Jag talar nu ej om Skåne, vars förhållanden i detta avseende jag ej så noga känner till, men jag vill göra gällande, att här skulle åtminstone de stora herrgårdarna mycket väl kunna hålla en del får, ty de äro i tillfälle att skaffa fårskötare eller fårherdar, vad de nu kallas. Men huru skulle det gå för alla dessa småbönder, som nu lyckligtvis i större och större utsträckning rivit ned sina stängsel och därigenom inbesparat för miljoner kronor skog och miljoner dagsverken? De skulle behöva sätta upp gärdesgårdarna igen och därigenom åsamka landet högst betydande förluster. Således är jag övertygad om att just för småbönderna går det icke för sig, och deras jordbruk är det väl som man i främsta rummet bör taga hänsyn till.

Herr Ekerot talade om, att det fanns stora betesmarker i mellersta Sverige, som voro lämpliga för detta ändamål. Ja, det finns åtskilliga holmar och öar ute i skärgårdarna. Men även på dessa göra fåren ofta ganska stor skada, ty ingen duglig skog kan komma upp, ifall fåren få beta på dem. Om herr Ekerot bodde här uppe, så tror jag, att han skulle betänka sig, innan han släppte ut fåren på sådant bete och därigenom förstörde skogen. Jag tror också, att detta skulle vålla en nationalförlust, som vore mycket större än den vinst, man kan ha av en sådan fårskötsel. Således är jag övertygad om, att om fårskötseln kan ställas så, att priset på produkterna blir sådant, att man kan ägna fårskötseln samma uppmärksamhet och den kan bedrivas på samma villkor som den övriga kreatursskötseln, då skall den gå framåt av sig självt, men det går icke, och det kommer aldrig att gå att få produkter av fårskötseln i dessa nordliga länder till samma pris som i mera lyckligt lottade sydliga länder. Därför tror jag, att det är alldeles överflödigt att skriva till Kungl. Maj:t i denna fråga. Bär denna näringsgren sig, så går den framåt ändå, men hittills har den icke gjort det, och den kommer enligt mitt förmenande icke att bära sig här i landet.

Jag ber på de anförda skälen att få yrka avslag på utskottets framställning.

Herr Sommelius: Herr talman, mina herrar! Då jag i kammaren burit fram denna motion, anser jag mig ha skyldighet att säga några ord i frågan. Först och främst ber jag då

få tacka utskottet för dess välvilliga behandling av motionen och det bifall det lämnat denna framställning. Jag vill icke heller underlåta att framföra ett tack till herr vice talmannen för hans enligt min uppfattning rätt välvilliga kritik av frågan. Visserligen har han i denna inblandat en del beska piller, men jag tog den saken inte så hårt, eftersom han började sitt inledningsanförande med ett försonande uttalande, då han sade, att eniga äro vi i varje fall om, att det är ett mycket viktigt spörsmål, som här föreligger. Jag skall nu därför inte vidare gå in på någon kritik över de anmärkningar han från sin synpunkt hade att framföra.

Då jag frambar denna motion, var det bland annat därför, att jag själv i icke så ringa grad representerar jordbruket. Jag har också till min stora glädje sett, hur hushållningssällskapen landet runt försökt att bidra till att utveckla flera av lantbrukets binärningar, såsom getaveln och hönsaveln — gåsaveln ha de inte vidare brytt sig om, så att den kommer väl att gå tillbaka, liksom fallet har varit med fåraveln; många av lantbrukets binärningar ha hushållningssällskapen, som sagt, ägnat sin faderliga omtanke. Fåraveln ha de däremot fullständigt glömt.

Mitt motiv till denna motion har emellertid dessutom och huvudsakligen varit kommersiellt. Man ser ju av den statistik, som av herr vice talmannen också anfördes, hur inköpsvärdet på den importerade ullen uppgår till 18 miljoner kronor — det är den sista siffran; vi ha i motionen uppgivit 16,400,000 kronor — under det att under samma tid av svensk ull endast köpts för en miljon kronor. Och när vi veta, att fårens antal i vårt land, som 1870 var 1,600,000, nu har sjunkit ned till 900,000 får man ej förundra sig över att man ser på denna fråga ganska allvarligt, så mycket mer som vår nya härordning kräver ett långt större uppmärksammande av denna näringsgren än som hittills varit fallet. Det kan möjligen synas egendomligt för många, att man vill försöka väcka intresse inom riksdagen för en så viktig näringsgren, och jag kan icke underlåta att uttala min livliga protest mot den uppfattningen, att det skulle ha varit vårt syfte, att landets lantbrukare rent av skulle tvingas att bedriva fåravel. Det har naturligtvis aldrig varit vår mening. Vår mening har endast varit att väcka intresse för frågan och försöka genom hushållningssällskapen, vilka Kungl. Maj:t i föreliggande fall sannolikt kommer att anlita, ägna frågan någon större omsorg, och vi ha alldeles klart för oss, att därmed är man också inne på en tillfredsställande lösning, om det än inte går så hastigt, som det borde ske. Riksdagens ledamöter känna nog till, att får äga ett mycket stort värde som människoföda, men icke mindre viktiga äro de på grund av de för en massa ändamål lämpliga skinner, och vi veta alla, hur befolkningen i vårt land och särskilt våra soldater behöva skinnpälisar i mycket stor utsträckning. Redan med hänsyn till soldaternas uniformer kräves en inhemsk ullproduktion, som kan täcka landets behov. För min del får

*Ang. åtgärder
för förbättring
och ökning av
ullproduktionen
i Sverige.*
(Forts.)

Ang. åtgärder
för förbättring
och ökning av
ullproduktionen
i Sverige.
(Forts.)

jag säga, att det vore mycket illa, om inte någon tänkte på att på något sätt tillgodose detta ändamål. Jag har en statistik över huru det är ställt med fåraveln utomlands. Den visar, att även i främmande länder har fåraveln gått ofantligt tillbaka. Utomeuropeiska länder, varifrån vår import huvudsakligen äger rum, minskar ständigt sin ullproduktion, och fårens antal i Tyskland, England m. fl. stater går ständigt nedåt. Det kan alltså hända, att den tid snart kommer, då det inte blir så lätt att importera fåravelsprodukter.

Dessutom har motionärerna ansett det vara av vikt, att man i någon mån ägnade en liten omsorg åt fårstammens förädling, då ullens kvaliteten i allra högsta grad är beroende därav, liksom även fårköttets värde.

Allt detta har gjort, att det åtminstone för mig har varit en mycket angelägen plikt att draga frågan fram inför riksdagen, och jag ber att få upprepa, vad jag sagt förut, att jag tror, att, om hushållningssällskapens uppmärksamhet fästes på detta ärende, skulle detta vara tillräckligt för att friska upp intresset landet runt för fåravelns utveckling och ullproduktionens höjande.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall, icke till motionen, ty jag anser, att det kanske är lämpligare, att icke något anslag för ändamålet ifrågasättes, utan till utskottets hemställan i detta ärende.

Herr *Lithander* instämde häruti.

Herr *Osberg*: Herr talman! För min del kan jag icke se annat än gott i motionen och dess syfte, men jag får i likhet med en del andra talare säga, att jag icke tror, att denna utredning kommer att leda till något större resultat. Det är emellertid en fråga här, som jag skall be att få vidröra litet grand, då övriga talare helt och hållet förbigått den, ehuru den enligt min uppfattning är den viktigaste härvidlag, nämligen stängselfrågan. Vi veta, att får äro ganska kinkiga att ha inom hank och stör. I gamla tider var det så, att man hade ynglingar, som gingo i vall med fåren, men med den nu rådande bristen på folk ute på landsbygden har man frångått detta och gått på tjuvdrings-systemet, och det vill jag här säga, att det icke är en lätt sak att ha en massa får i tjuder. Det är ganska arbetsamt, och det gör, att när man har bättre avsättning för andra produkter, så får fårskötseln vika mer och mer. Det är ganska beklagligt, men sådana äro förhållandena i alla fall.

Nu kommer jag icke att yrka avslag på skrivelseförslaget, men jag skulle vilja tala litet grand just om stängselfrågan. Det kunde vara lämpligt, ifall man under utredningen kunde komma underfund med, vad ett ordentligt stängsel kostade i fabrikation. Skall man ha en utredning härvidlag, borde den gå in i detalj litet djupare än sådana bruka göra. Jag kan försäkra herrarna, att när en sådan vara kommer till jordbrukarna,

är den 50 % fördyrad i förhållande till priset, när den går ut från fabriken, och sådant ofog bör man försöka att komma till livs. Även andra saker än stängsel, som jordbrukarne behöva, få de betala med 40—50 % mer än de kosta vid direkt inköp från fabrikena. Finge vi denna stängselfråga löst, är jag övertygad om, att vår fåravel skulle göra ett starkt uppsving.

*Ang. åtgärder
för förbättring
och ökning av
ullproduktionen
i Sverige.
(Forts.)*

Nu har här påpekats, att vår fåravel icke har fått något understöd från det allmänna. Jag vill upplysa herrarna om, att många av hushållningssällskapen ha anslagit medel både till inköp av avelsdjur och till annat, men det är just de omständigheter, som här äro påpekade, som gjort, att man inte kunnat få någon fart i saken. Det är ganska sorgligt, att man icke skall kunna uppehålla denna gren av husdjursskötseln lika väl som andra grenar. Jag vet särskilt från min vistelse i England, att man där har ganska mycket får, och det betalar sig väl. Men där har man också ordnat det så, att stängselfrågan är så gott som fullkomligt löst genom det hagtornshäcksystem, som man där har, och som gör, att det är en ganska lätt sak att släppa in fåren att beta på en del av betesmarken och avstänga denna del av fältet, och sedan släppa in dem på en annan del och avstänga den. På det sättet har man mycket litet besvär med dem. Men om man i England också vore tvungen att använda tjudersystemet, tror jag, att även den engelska fåraveln skulle gå tillbaka.

Jag har intet yrkande att göra. Jag har endast velat påpeka, att det allra viktigaste spörsmålet i detta sammanhang enligt mitt förmenande är stängselfrågan och att den bör ventileras mera ingående än som skett.

Herr Olofsson i Avik: Herr talman! Jag begärde ordet egentligen endast för att göra ett yrkande i föreliggande fråga, men då ett sådant yrkande nu gjorts av herr Åkerlund, har jag icke annat än att instämma i detta yrkande, nämligen på rent avslag å såväl motionen som utskottets betänkande. På de trakter, däriifrån jag är, saknar man inte alldeles erfarenhet om fåravel. Den har, såsom här framhållits, bedrivits förr och ända in i de senaste tiderna i rätt stor omfattning i dessa trakter. Men den har avtagit i en betydande grad, och detta av det naturliga skälet, att man kommit underfund med, vilken stor skada fåren åstadkomma på skogarna, särskilt på de yngre plantorna. Numera är det ju också förbjudet att släppa ut några får på skogsbeta under försommaren i de större skogarna. Detta är det egentliga skälet till att fåraveln minskats i så betydande grad i dessa trakter, och jag tror, att så är förhållandet också på många andra trakter. Men om vi göra en jämförelse mellan de länder, som äro de egentligen ullproducerande, och vårt eget land, måste vi oivillkornligen komma till det resultatet, att vi sakna förutsättningar för att på fåravelns område kunna i ringaste mån konkurrera med dessa länder. Jag tänker då närmast på sydligare länder, där man har uppsjö på betesmarker, där man har så många

Ang. åtgärder
för förbättring
och ökning av
ullproduktio-
nen i Sverige.

(Forts.)

sådana man behöver och där fåren kunna gå ute vinter och sommar. Där kan man naturligtvis producera uller så billigt, att vi aldrig med våra förhållanden här i landet kunna tänka på någon konkurrens. Skulle fåraveln här i landet uppmuntras, och regeringen vidtaga åtgärder i sådant syfte, kunde det endast ske på det sättet, att man försökte få till stånd en så hög tull på uller, att icke den utländska uller kunde konkurrera med den inhemska, men det skulle vara någonting som våra fabriker icke vore så särdeles glada över, och icke heller de, som egentligen skulle slita kläder av den uller. Jag tror således, att det vore ganska otacksamt att komma fram med ett förslag i den riktningen.

Då jag hyser den åsikten, att man icke här på konstlad väg kan framtvunga någon väsentligt större fåravel än som på grund av naturliga betingelser i alla fall alltid kommer att existera, har jag den uppfattningen, att det vore synnerligen olämpligt att skriva till Kungl. Maj:t i föreliggande ärende, och jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag på såväl motionen som utskottets hemställan.

Herr Ekerot: Herr talman! Det är med anledning av den ofta berörda stängselfrågan som jag skall be att få säga några ord ytterligare. Jag vill då först beträffande herr Åkerlunds yttrande säga, att fårskötseln hör icke egentligen samman med skogsskötseln, utan den hör mera samman med jordbruket, fastän det naturligtvis i viss mån kommer att bli beroende på lokala förhållanden. Jag vill emellertid nämna, att nere i den provins, där jag är hemma, är det så att på de flesta ställen finnas ett par får, fåren tjudras och tack vare dessa får kan man under sommaren tillgodogöra sig beten, som eljest skulle bli fullkomligt obegagnade. Den frågan är således löst där nere. När det däremot gäller större fårhjordar och större betesmarkers tillgodogörande, så blir naturligtvis vakthållningsfrågan den bestämmande. Jag skall då också be att få säga, att i våra bygder har en annan sak kommit fram, nämligen att man skall tillgodogöra sig bete på föreningsvägen, d. v. s. man har s. k. andelsbeten, och där kan man utnyttja betesmöjligheterna och tillgodose skötseln av djuren under sommartid.

Det finns sålunda saker som kunna komma fram genom en undersökning som där nere redan börjat praktiseras. Jag kan icke säga, huru det lämpar sig i andra delar av landet, men så mycket vill jag dock framhålla, att man har all anledning att ägna frågan uppmärksamhet och icke låta den ligga i skymundan som hittills utan verkligen låta den komma fram. Sakna vi förutsättningar, så kommer detta naturligtvis fram under utredningen, men jag är övertygad om att det här finnas stora förutsättningar, stora möjligheter att taga vara på. Och det icke minst viktiga är, att man på detta område får verklig ordning och reda beträffande aveln och avelsdjuren. I detta avseende är

det icke väl ordnat på fårskötselns område; det ber jag att få ytterligare understryka.

*Ang åtgärder
för förbättring
och ökning av
ullproduktionen
i Sverige.*

(Forts.)

Herr E. A. Nilson i Örebro: Jag skall, herr talman, icke alls yttra mig angående fåravelns betydelse ur ren jordbrukarsynpunkt. Anledningen till att jag begärt ordet är närmast, att motionärerna och likaså utskottet inbjuda kammaren här att taga ställning till en ur statens upphandlingsväsens synpunkt mycket betydelsefull fråga och en fråga, som för närvarande är föremål för utredning av en särskilt tillsatt kommitté, en kommitté som enligt vad jag vet just beträffande detta spörsmål haft särdeles svårt att komma till full klarhet. Det är nämligen frågan om i huru stor utsträckning man skall tillämpa kravet på att svensk vara skall äga företräde framför utländsk. Motionärerna ha just i den delen gjort ett uttalande, som jag må säga är i viss mån farligt, om det skulle vinna tillämpning. Motionärerna gå så långt, att de vilja ha föreskrivet, att svensk ull i så stor utsträckning som möjligt skall komma till användning, och de tro att det skall låta sig göra, utan att fordringarna på styrka, sträckningsförmåga och hållbarhet nämvärt behöva reduceras, d. v. s. motionärerna anse, att, om man uppställer det kravet, så måste de kvalitetsfordringarna reduceras, men det behöver icke bli så särdeles nämnvärt. Nu är det min erfarenhet, att de yllevarors beskaffenhet, som staten upphandlar, är i allmänhet rätt god, men det är åtskilliga tecken som giva vid handen, att kvaliteten är stadd i tillbakagående i stället för uppåtstående. Skall man då giva på hand, att kvalitetsfordringarna skola kunna få reduceras än ytterligare? Det synes mig vara ganska betänkligt.

Vid tillverkningen av de klädesvaror, som staten inom dess olika organ behöver, ha nog klädesfabrikanterna förstått att begagna sina möjligheter i en så pass stor utsträckning, att man kan verkligen vara tveksam, om man bör gå längre. Som exempel härpå kan jag anföra, att jag jämte en kamrat inom civilkommissionen, som fordom setat i denna kammare, men numera icke gör det, besökte en viss stad, där det var en klädesfabrik, som hade en försäljningsbutik. Vi hade förut sett vad staten fick betala då staten uppköpte klädesvaror i så stor utsträckning som staten gör. Vi begärde där att få köpa några meter av samma kläde som det, vilket godkännes vid leverans till kronan, och det såldes där i denna butik 40 öre billigare än vederbörande förvaltningsorgan betalt vid partiinköp. Men skall man då gå än längre och säga, att man även kan sänka kvalitetsfordringarna, så synes det mig vara mycket betänkligt. Och därför är det också betänkligt att bifalla utskottets hemställan, ty utskottet gör ingen som helst erinran häremot. Utskottet endast betonar, att man borde taga hänsyn till icke allenast att yllevaran tillverkas inom landet, utan även att råvaran är av inhemskt ursprung.

Ang. åtgärder
för förbättring
och ökning av
ullproduktionen
i Sverige.
(Forts.)

Det synes mig vara så att härvidlag försiktigheten bjuder, att, innan man tager ställning till detta spörsmål, man bör avvakta den utredning som försiggår. Jag är fullt enig med motionärerna och med utskottet jämväl därutinnan, att gällande bestämmelser i upphandlingsreglementet böra tolkas på det sättet, att man i största möjliga utsträckning vid statens upphandling skall tillgodose industriens berättigade krav, men jag ställer också upp det kravet, att om industriens män vilja på denna statens välvilja särskilt profitera, då får icke staten avsäga sig de möjligheter staten har att tillbakavisa varje oberättigad profithunger. Motionärerna ha hänvisat till förhållandena i Danmark men också mycket riktigt erinrat därom att Danmark har en egen yllefabrik, och då ställa sig förhållandena helt annorlunda.

Från de synpunkter jag nu angivit, ber jag, herr talman, att få anhålla om kammarens avslag å såväl de väckta motionerna som utskottets hemställan.

Sedan herr talmannen nu återtagit ledningen av förhandlingarna, yttrade .

Herr vice talmannen D. Persson: Herr talman! Herr Ekerot började sitt första anförande med att beteckna mitt anförande som ett stycke kulturhistoria, men han kom icke att närmare utveckla vad han därmed menade, utan slutresultatet mynnade ut däri att jag blev betecknad som ulven. Jag skall be att få tacka herr Ekerot för att han icke räknade mig till fåren, ty hade han gjort det, så hade jag blivit uppslukad med detsamma, och kammarens herrar ledamöter få väl medgiva ändå, att, om herr Ekerots skäl varit lika starka som den stämman varmed han framförde sitt anförande, så hade jag redan varit tillintetgjord. Lyckligtvis kom han icke med de skälen, och han kom icke heller att klargöra vari mitt anförande skulle utgöra en kulturhistoria, men jag får säga, att eftersom herr Ekerot kommit in på den terminologien, så är väl ändå innebörden av hans anförande ett stycke kulturhistoria.

Det är nämligen mycket betecknande, att man i våra dagar skall lagstifta på alla möjliga och, låt oss säga, även omöjliga områden. Det skall vara lagstadganden och straffbestämmelser överallt. Jag sökte dock i mitt första anförande påvisa, att lantmännen verkligen behöva litet frihet och självständighet att få anlägga sitt jordbruk såsom det bäst lönar sig. Att vi få råd och upplysningar på dessa områden äro vi tacksamma för, men det få vi också beträffande fåraveln och ullproduktionen, så icke lida vi brist på upplysning. Min förutsägelse om att vi även under denna debatt skulle få en del upplysningar har också gått i fullbordan.

Jag skall icke klandra herr Ekerot för hans skarpa anförande mot mig, vilket lät mycket farligt åtminstone i tonen, men i

själva innehållet fann jag icke något, som var farligt, annat än möjligen det att jag blev betecknad som ulven i detta fall, men, som jag nyss sade, är jag mycket mera belåten med det, än om han räknat mig till fåren.

De skäl, som framförts av andra talare, ansåg jag mig icke böra framhålla i mitt förra anförande, därför att jag då icke gjorde något yrkande, men nu vill jag något beröra dem. Vi ha i våra bygder kommit underfund med att det icke lönar mödan att idka fårskötsel, därför att vi icke ha råd att sätta upp gärdsgårdar och att det är för arbetsamt att hålla våra får tjudrade på bete ute på åkrarna. Det är nämligen så, att de naturliga betesmarkerna, som fordom användes till fårbete, numera ligga i samband med åkrarna, och om vi skulle inhägnat dessa, så skulle det kosta så mycket, att det icke skulle löna sig att driva fåravel. I det avseendet behöves ingen utredning. Och i de trakter, där det är lämpligt att driva fåravel, äro nog jordbrukarna så kloka, att de göra det ändå. Varför skulle vi då skriva till Kungl. Maj:t? Det kan jag icke förstå, och det är det vi, som yrka avslag, icke kunna förstå, såvitt det icke är meningen, att vi skola bringas att lägga vårt jordbruk på annat sätt än som vi finna mest gagneligt och nyttigt.

De anmärkningar, som herr Ekerot framställde mot mig, tar jag med mycket stort jämnmod, och jag tror, att kammaren gjorde klokt i att följa dem, som yrkat avslag å såväl motionen som å utskottets hemställan, i vilket yrkande jag nu skall be att få instämma.

Herr Sommelius: Herr talman! Jag anser, att man blåst upp denna fråga till allt för stora dimensioner, då man antyder, att man väl ändå bör lämna lantmännen någon frihet att sköta sig själva. Lantmännen ha icke så absolut frihet att sköta sig själva på vissa andra områden. Vi behöva blott tänka på boskapsdriften, och vilken kontroll av alla möjliga slag den är underkastad, ja, ända därhän, att man vill genomföra en enhetlig stam och icke tål någon annan ras än den svartbrokiga låglandsrasen. Över boskapshanteringen har man fastställt den mest effektiva kontroll, och det har naturligtvis skett till jordbrukarnas bästa, om de än nödgats underkasta sig vissa åtgöranden.

Nu trodde jag verkligen, att den föreliggande frågan var jämförelsevis ganska liten. Jag trodde, att den kunde reduceras därhän, att Kungl. Maj:t anmodade hushållningssällskapen att på det sätt de kunde finna lämpligt söka väcka intresse för fåraveln i vårt land. Det är icke alls meningen, att någon enda människa skall behöva hålla ett får, om hon icke finner det med sin fördel förenligt.

Emellertid har jag begärt ordet icke egentligen för att säga detta, utan med anledning av herr Nilsons i Örebro uttalande. Han gjorde en liten kritik över det sätt, varpå vi formulerat vår motion i ett visst avseende. Jag tillåter mig då nämna, att den

Ang. åtgärder för förbättring och ökning av ullproduktionen i Sverige.

(Forts.)

Ang. åtgärder
för förbättring
och ökning av
ullprodukti-
onen i Sverige.

(Forts.)

motionen naturligtvis icke är felfritt skriven och icke kan stå sig inför en skarp kritik, men jag ber få säga, att motionen icke blott avser en ökad ullproduktion, utan även en förbättrad sådan, och detta är något, som är i allra högsta grad behöfligt. Jag känner till, att fårskinn för åtskilliga år sedan voro till kvaliteten långt bättre än nu, och även ullen var mycket bättre. Fåren hava mer eller mindre degenererats, på grund av inaveln här i landet, och om man nu skulle kunna åstadkomma en liten uppryckning i det avseendet skulle det icke skada någon. Jag kan icke tänka mig, att ens uppköpsnämnden för statens räkning skulle lida på om man förbättrade ullproduktionen genom att förädla fåraveln. Det är detta vi hava avsett med vår motion, och därför, herr talman, anser jag fortfarande, att andra kammaren i likhet med första kammaren, borde betrakta denna fråga icke som en så stor fråga, att den behöver sätta våra lidelser i svallning, utan endast såsom ett försök att göra vårt land en ringa tjänst. Jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan.

Herr Linders: Herr talman! Endast några ord med anledning av herr Olofssons i Avik yttrande. Han framförde bara ett enda skäl för sitt avslag, och det var, att fåren skulle kunna göra skada och även gjort skada under den tid man haft fårskötsel på många fler jordbruk än man nu har. Ett sådant skäl bevisar här absolut ingenting, ty det kan anföras om mycket annat, som man understödjer. Åtskillig skada kan uppstå genom att man bedriver den ena eller andra näringsgrenen. Så är också fallet med t. ex. fjäderfäaveln. Jag har dock aldrig hört herr Olofsson i Avik sätta sig emot de icke så obetydliga anslag, som man har på nionde huvudtiteln för befrämjande av denna avel. Och dock kunna ju även hönsen göra skada. Herr Olofsson i Avik har sig kanske icke bekant, huru fjäderfä uppföra sig ute på lantgårdarna.

Och nu ett par ord med anledning av herr Nilsons i Örebro anförande. Jag trodde, att herr Nilson skulle hava betydande synpunkter att lägga på denna fråga, då han ryckte vice talmannen till undsättning. Jag får be herr Nilson om ursäkt, men det ser verkligen ut som om herr Nilson i Örebro icke tillräckligt övervägt vad utskottet sagt om motionen, ty i annat fall skulle han icke kunnat grunda ett avslagsyrkande på det uttalande han här gjorde. Utskottet har nämligen lagt frågan på ett betydligt vidare plan än vad motionärerna gjort. Om man ser på sidan 6 i utskottsbetänkandet, så har utskottet där påpekat, att det är påtagligen ogynnsamma förhållanden, som råda beträffande användningen av svensk ull. Detta beror på den inhemska varans ojämnhet och mindre goda förbehandling. När utskottet sedan överväger vilken ställning som bör tagas till motionärernas yrkande, så kommer utskottet till den uppfattningen, att motionärernas syfte »bäst skulle tillgodoses genom höjandet av fårskötseln inom landet med åtföljande

ökning av fårstammen». Längre ned på samma sida säger sig utskottet vilja framhålla betydelsen av fårskötselns rationella bedrivande med hänsyn särskilt till möjligheten att erhålla ull av ensartad och god beskaffenhet. Detta är alltså enligt utskottets mening den synpunkt, som man bör lägga på frågan. Först efter dessa uttalanden inlåter sig utskottet på att göra ett uttalande även till förmån för befrämjandet av användningen i svensk industri av den inhemska fårullen. Under sådana förutsättningar kan jag icke inse, att den utredning, varom herr Nilson i Örebro talar, skulle på något sätt gå i vägen för den utredning, utskottet begär.

Jag vidhåller alltså, herr talman, mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag å såväl berörda hemställan som de i ämnet väckta motionerna; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren avslår såväl jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande, nr 39, som de i ämnet väckta motionerna, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utvisade 94 ja, men 105 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 9.

Herr statsrådet *von Sydow* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 139, med förslag till dels lag om ändrad lydelse av 7, 16, 20 och 23 §§ i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring, dels ock lag om viss ändring av de i 37 § av samma lag meddelade övergångsbestämmelser.

Denna proposition blev på begäran bordlagd.

§ 10.

Härefter förelåg till avgörande andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av en av herr Winberg väckt motion, nr 173, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åt-

Ang. åtgärder för förbättring och ökning av ullproduktionen i Sverige.

(Forts.)

Ang. skydd mot olycksfall för viss järnvägspersonal.

Ang. skydd
mot olycksfall
för viss järn-
vägspersonal.
(Forts.)

gärder till skydd mot olycksfall under tjänstgöring för den med växlingsarbete sysselsatta järnvägspersonalen.

I huvudsaklig överensstämmelse med en inom andra kammaren av herr *Winberg* väckt motion, nr 173, hemställde kammarens tredje tillfälliga utskott, till vars behandling ifrågavarande motion hänvisats, att kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölle, det Kungl. Maj:t ville låta verkställa en undersökning, huruvida åtgärder kunde vidtagas för att genom användande av förbättrade mekaniska kopplingsanordningar eller annorledes i största möjliga utsträckning skydda den med växlingsarbete sysselsatta järnvägspersonalen för olyckshändelser under denna sin tjänstgöring, samt vidtaga de åtgärder, som i detta syfte lämpligen kunde och borde vidtagas.

Uti avgiven reservation hade herr *Lübeck* förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa, att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan upplästes. Därefter yttrade

Herr *Lübeck*: Herr talman! Då händelsen gör, att jag för andra gången i dag står emot ett av utskottet föreslaget skrivelseförslag, ber jag få förutskicka den allmänna anmärkningen, att jag för min del måste finna, att riksdagen borde gå fram med en smula större varsamhet, när det gäller att skriva till Kungl. Maj:t i sådana fall, där utredningen oförtydligt har givit vid handen, att Kungl. Maj:t såväl som vederbörande myndigheter och andra vederbörande ha sin uppmärksamhet i full utsträckning riktad på föreliggande fråga. Ett sådant fall anser jag härvidlag föreligga.

Jag vill också förutskicka, att jag givetvis finner det synnerligen behjärtansvärt, att man gör vad göras kan för att minska olycksfallen i allmänhet, och jag vill också tillägga, att man i sådana fall enligt min uppfattning naturligtvis icke får lägga någon trång ekonomisk syn på de åtgärder, som i sådant syfte kunna vidtagas. Men vad jag måste vidhålla är att det måste finnas något system i dessa åtgärder.

Jag ber nu få besvara kammaren med ett par siffror för att styrka, att utskottet icke har kunnat påvisa, att här föreligger något behov och än mindre något sådant system, som denna skrivelse kan inpassas uti. I olycksfallsstatistiken för år 1910 finner man omedelbart vid en undersökning, att de olyckor, som hänföra sig till järnvägsdrift och speciellt tågdrift, inte äro så synnerligen talrika relativt sett. Man finner nämligen inom en hel mängd industrier och på andra områden att olycksfallen där äro relativt talrikare än vid järnvägsdrift. Detta gäller t. ex. inom vagnfabrikationen, sulfat- och trämasseindustrin, inom korkfabrikationen och malmförädlingsindustrin och en mängd andra områden. Om man återigen ser efter huru olycks-

fallen vid järnvägsdrift, när det gäller *svårare* olycksfall, ställa sig, så finner man, och jag vill säga icke utan en viss förvåning, att sådana olyckor, som medföra död eller invaliditet, när det gäller järnvägsolyckor, äro till sitt antal relativt mindre än statistiken i genomsnitt har uppfört. Man finner nämligen, att dödsolyckor och invaliditetsolyckor utgöra för järnvägsdriften ungefär 5 procent av de totala, medan däremot alla järnvägsolyckor utgöra 9 procent av de totala, således en relativt låg siffra för *svårare* olycksfall vid järnvägsdrift.

Ang. skydd
mot olycksfall
för viss järn-
vägspersonal.
(Forts.)

Nu har motionären och utskottet här upptagit en fråga, som är av mycket speciell natur. Det gäller inte alla järnvägsolyckor, det gäller icke heller alla tågdriftsolyckor, utan det gäller dem, som särskilt hänföra sig till vagnsväxlingen, och därav huvudsakligen dem som hänföra sig till själva kopplingsanordningarna. Dessa ha motionären och utskottet i detalj avhandlat.

Dessa kopplingsanordningar äro, som utskottet framhåller, dels automatiska och dels vad man kan kalla hjälpkopplingsanordningar, som endast ha till syfte att sammanföra de nuvarande länk-kopplarna och draga ihop dem. Det är påtagligt, som också utskottet framhåller, att de automatiska vagnkopplingsanordningarna måste anses vara av internationell natur i så måtto att för deras införande kräves samarbete med andra länders järnvägsförvaltningar. Ett sådant samarbete har etablerats i form av konferenser för internationell teknisk enhet, i vilka vår järnvägsstyrelse för sin del också deltagit. Man måste också ha klart för sig, att dessa automatiska kopplingsanordningar är vad som bör eftersträvas i detta fall, medan det som nu närmast föres fram endast är provisorier, som också utskottet uttryckligen framhåller. Beträffande de automatiska kopplingsanordningarna vill jag emellertid påpeka, att även dessa kopplingsanordningar icke kunna medföra, att olycksfall vid kopplingen komma att helt bortfalla. Om de ens komma att bortfalla i någon större omfattning vet man icke än. Generaldirektören för franska statsbanorna har på grund av omfattande försök påpekat detta. I en promemoria från järnvägsstyrelsens maskinbyrå återgives hans uttalande sålunda: »Man kan icke påstå, att man genom införande av automatisk koppling förebygger olycksfall eller ens minskar vare sig deras antal eller graden av den i följd av olycksfallet uppkomna skadan. Och detta förhållande förklaras därav, att kopplingsanordningarna bliva skadade, varvid personalen måste gå in mellan fordonen för att laga apparaterna och åter sätta dem i verksamhet.» Man finner också, att i Amerika, där den automatiska vagnkopplingen blivit allmänt införd, kvarstå dock fortfarande ett mycket stort antal olycksfall just i samband med dessa kopplingsanordningar. Detta förklaras just på samma sätt bero därpå, att personalen måste in mellan vagnarna för att laga apparaterna. Jag vill emellertid påpeka, att ehuru man kan visa, att de ame-

*Ang. skydd
mot olycksfall
för viss järn-
vägspersonal.
(Forts.)*

rikanska siffrorna för olycksfall vid tågdrift icke äro mindre än våra, man likväl måste taga hänsyn till, att olycksfallen i Amerika i allmänhet äro fler än här. Den omständigheten, att olycksfallen vid tågkoppling äro lika talrika i Amerika som hos oss, måste således innebära en viss förbättring i Amerika jämfört med härvarande förhållanden. Det bör också påpekas i detta sammanhang, att kopplingsanordningar i Amerika nog ha blivit införda huvudsakligen för att råda bot på den ofantliga tidsutdräkt, som eljest uppstår vid kopplingen och att åtgärden således framkallats av den stora brådska i tågdriften som därute råder.

Hos oss gäller det nu som sagt att taga sikte på vad jag kallat hjälpkopplingsanordningarna, som ha till uppgift att draga ihop de nuvarande länk-kopplingarna. En sådan har motionären särskilt avhandlat, den s. k. Sandströmska, där man står vid sidan av vagnen och med vissa handgrepp genom skruvanordningar för ihop kopplet. I fråga om dessa hjälpkopplingsanordningar har utskottet, som jag förut påpekat, framhållit, att de måste betraktas som provisorier. Men utskottet har antytt, att dessa provisorier kunna tänkas även ur ekonomisk synpunkt vara icke så omöjliga, därför att utgifterna för olycksfallsersättningar skulle sänkas genom deras införande. Emot detta utskottets uttalande ber jag att alldeles särskilt få inlägga en gensaga. Det har visat sig genom de upplysningar, som kommit utskottet tillhanda, att kostnaderna för införandet av de provisoriska kopplingsanordningar, som det här gäller, skulle för staten och de enskilda järnvägarna komma att röra sig om 6 till 8 miljoner kronor. Räknan man nu på vad detta gör per år med hänsyn till ränte-, underhålls- och förnyelsekostnader, så finner man, att det måste röra sig om en årlig kostnad, som närmar sig en miljon kronor. Nu har socialstyrelsen för sin del upplyst, att den årliga kostnaden för olycksfallsersättning på detta område utgör c:a 30,000 kronor. Det finnes följaktligen icke ur ekonomisk synpunkt någon rimlig proportion mellan dessa siffror. Till detta får man dessutom lägga, att det icke är den direkta kostnaden för anskaffning och underhåll av dessa kopplingsanordningar, som utgör den enda ekonomiska faktorn i detta fall. En andra kanske ännu viktigare faktor ligger i den säkerligen högst betydande tidsutdräkt, som måste bli förenad därmed, att man med valhanta handgrepp söker föra ihop dessa koppel mellan vagnarna, när man vet, huru viktigt det är att kunna passa rätta ögonblicket. Detta kommer att föranleda ökning av personalen eller anskaffning av flera vagnar, vad det nu må bli.

Jag skulle emellertid bättre förstätt utskottets uppfattning i denna fråga, om det över huvud taget kunnat inom utskottet påvisas, att vederbörande myndigheter, som ha med dessa frågor att skaffa, hade på något sätt försummat sin skyldighet. Jag tänker därvidlag närmast på järnvägsstyrelsen. Det har med fog framhållits, att man har rätt att vänta av statens järn-

vägsstyrelse, att den skall vara en föregångare på detta område och intressera sig för att åstadkomma bättre förhållanden. Av de förklaringar järnvägsstyrelsen lämnat framgår enligt min uppfattning oförtydligt, att järnvägsstyrelsen också har sin uppmärksamhet i all möjlig utsträckning riktad på dessa förhållanden. De kopplingar, som tid efter annan framkommit, exempelvis de, som utförts av Lindencrona—Berglund, Nordling och Sandström, ha alla utan dröjsmål blivit föremål för undersökning eller försök under järnvägsstyrelsens medverkan eller genom dess direkta försorg. Också framhåller järnvägsstyrelsens maskinbyrå i slutet på sin förutnämnda promemoria, att styrelsen icke blott i fråga om automatiska kopplingsanordningar står i samarbete med andra länder utan även i fråga om de möjligheter till en provisorisk lösning av frågan, som kunna uppstå, har sin uppmärksamhet oavlåttligt riktad på dessa förhållanden. Mer kan man enligt min mening icke begära. Man kan icke rimligtvis begära, att Kungl. Maj:t skall vända sig till järnvägsstyrelsen med en anmodan till denna att sätta sig ned och uppfinna något koppel, som är tillfredsställande.

Om man emellertid, såsom motionären kanske har gjort, utgår från, att järnvägsstyrelsen såsom ett affärsdrivande verk icke kan ha sin uppmärksamhet tillräckligt riktad på dessa förhållanden, om man gör detta, måste man dock fästa en betydande vikt vid, att socialstyrelsen enligt lagen om arbetarskydd den 29 juni 1912 har sig ålagt att vaka även över olycksfall inom järnvägsdriftens område. Nu har man inom utskottet däremot invänt, att det visserligen vore sant, att socialstyrelsen hade detta till sin ämbetsplikt, men det vore svårt att få socialstyrelsen att samarbeta med järnvägsstyrelsen. Därför skulle nu riksdagen behöva knuffa på en smula. Det har också anförts, att man inom socialstyrelsen vore i viss mån främmande för detta slags frågor och att det därför skulle behövas en speciell utredning i denna sak. Om jag då först berör denna sistnämnda omständighet, vill jag endast påpeka, att inom socialstyrelsen — dess yrkesinspektion — samtliga yrkesinspektörer torde ha genomgått den mekaniska fackskolan vid Kungl. Tekniska högskolan och därför just i dessa mekaniska detaljfrågor, som det närmast rör sig om, måste anses sitta inne med speciell sakkunskap, när det gäller att bedöma hithörande frågor såväl ur mekanisk synpunkt som ur yrkesfaresynpunkt. Följaktligen är det skälet icke bärande. I vad angår det andra skälet, att det skulle behövas en särskild påstötning för att bidra till ett bättre samarbete i denna fråga emellan socialstyrelsen och järnvägsstyrelsen, så vill jag först emända, att socialstyrelsen i varje fall, om det förmodas vara svårt att få bukt med ett statens ämbetsverk sådant som järnvägsstyrelsen, även har under sin kontroll de enskilda järnvägarna och där har möjlighet att låta pröva alla uppslag. Vidare har socialstyrelsen själv oförmått, att socialstyrelsen på detta område samarbetar med

Ang. skydd
mot olycksfall
för viss järn-
vägspersonal.
(Forts.)

Ang. skydd
mot olycksfall
för viss järn-
vägspersonal.
(Forts.)

väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, och den, som något känner till förhållandena, behöver icke tvivla på, att icke väg- och vattenbyggnadsstyrelsen kommer att gå fram med all tänkbar stränghet, när det gäller att påpeka eventuella missförhållanden även hos järnvägsstyrelsen.

Herr talman! Jag har för min del funnit, att motionären här kopplat ut en speciell grupp av olycksfall, där man icke kan påstå, att det råder något missförhållande i jämförelse med olycksfallen i allmänhet inom landet, och där ej heller någon ting blivit av vederbörande myndigheter försummat. Jag kan följaktligen icke finna, att riksdagen behöver här göra någon slags demonstration i denna fråga och uttala sig för att detta framför andra är en behjärtansvärd sak, särskilt som jag icke vet att tvivelsmål från något håll blivit framställt rörande riksdagens ideella intresse för saken. Att riksdagen skulle inlåta sig på en skrivelse i denna fråga, så svarbedömd både rent mekaniskt sett och med hänsyn till sina konsekvenser, kan jag icke finna påkallat, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr von Sneidern: Herr talman, mina herrar! Den föregående ärade talaren utgick, då han framställde sitt avslagsyrkande, från den allmänna satsen, att riksdagen icke borde besvara Kungl. Maj:t med någon skrivelse, när riksdagen hade förvissning därom att såväl Kungl. Maj:t som vederbörande ämbetsverk hade sin uppmärksamhet riktad på dessa förhållanden. Jag kan i viss mån och i viss utsträckning giva den ärade talaren rätt härutinnan, men här föreligger ju just den omständigheten, att ett av de ämbetsverk, som i detta fall äro engagerade, givit sin anslutning till frågan och för sin del tillstyrkt en utredning av den beskaffenhet, som av utskottet föreslagits.

Den föregående talaren gjorde vissa jämförelser rörande olycksfallsstatistiken och omnämnde en hel del yrken, där han angav, att risken var större än på det område som för närvarande är föremål för uppmärksamhet. Det är ju möjligt att så kan vara förhållandet, men jag tror dock, att den risk som här föreligger och de siffror som visa på den äro av den beskaffenhet, att de förtjäna att uppmärksammas. Så ha vi även sett i socialstyrelsens utlåtande, huru från järnvägspersonalen upprepade framställningar gjorts till yrkesinspektionen att få dessa ting uppmärksammas.

Nu gäller ju detta ett speciellt område, och det är ett område som intager i viss mån en särställning. De övriga yrken som den föregående talaren framhöll ligga ju alldeles bestämt och faktiskt under ständigt uppsikt från yrkesinspektionens sida. Det är sant att det gäller även järnvägsdriften på så sätt, att järnvägsdriften formellt ligger inom yrkesinspektionens område, sedan den nya lagen antogs 1912. Men av yrkesinspektionens och socialstyrelsens utlåtande framgår dock mycket tydligt, att detta läggande under yrkesinspektionen ännu endast synes ha ägt rum på papperet och

att det icke trätt ut i levande livet. Jag vill naturligtvis icke ingå på och kan icke yttra mig om alla de orsaker som här kunna ha medverkat, men en sak framgår dock, nämligen att framställning gjorts från socialstyrelsen att erhålla en särskild specialinspektör på detta område, vilken framställning ännu icke lett till något resultat.

Ang. skydd
mot olycksfall
för viss järn-
vägspersonal.
(Forts.)

Under sådana omständigheter förefaller det mig icke onaturligt, att riksdagen säger ett ord i denna fråga och begär, att ett samarbete skall åstadkommas mellan socialstyrelsen och järnvägsstyrelsen. Jag vill bestämt fritaga utskottet och mig från någon avsikt, att detta utlåtande skulle innebära något slags misstroendevotum mot järnvägsstyrelsen och dess sätt att sköta dessa förhållanden. Men det är ju dock så, som vi särskilt påpekat här i en punkt i utlåtandet, att även den mest arbetarskyddsintresserade industri har väl av att stå under en kontroll på detta område och att ett samarbete äger rum just med de speciellt sakkunniga på arbetarskyddets område. Det är ingenting märkvärdigare häri än att om man ställes inför den rättvisaste domare, parten dock önskar ha vid sin sida en advokat, som kan hjälpa honom. Parten här är järnvägspersonalen, och den opartiske som skulle komma dem till hjälp är just yrkesinspektionen eller den utredning, som vi begära i detta speciella fall skall komma till stånd.

Den föregående talaren uppehöll sig vid, att detta är ett mycket specialiserat fall, som vi skulle tagit ståndpunkt till, och att vi skulle uttalat oss icke blott för en särskild anordning av kopplingen utan för en särskild provisorisk anordning härav, den s. k. Sandströmska kopplingen. Så är ingalunda förhållandet. Vi ha icke begärt, att riksdagen i denna speciella fråga skulle göra något uttalande, och vi ha icke gjort något sådant själva. Vi ha tyvärr icke ens varit i tillfälle att se denna kopplingsanordning, och så mycket mindre varit i tillfälle att fälla något omdöme om den, men vi ha begärt, att denna anordning skall skärskådas och bedömas såväl ur järnvägsteknisk synpunkt som ur arbetarskyddssynpunkt. Det är allt vad vi i detta avseende framhållit.

Den föregående talaren uppehöll sig även vid sista punkten av utskottets yttrande och sade, att vi skulle ha gjort något uttalande om att denna provisoriska kopplingsanordning skulle ur ekonomisk synpunkt vara fördelaktig med hänsyn till de utgifter, som äro förenade med de skadeersättningar som staten nödgas lämna till dem, som råkat ut för olycksfall vid växlingsarbete. Vi ha icke sagt detta, men bara framhållit att det är ett moment att taga i betraktande, att vissa besparingar även kunna göras. Många moment samverka ju vid ett avgörande härvidlag, och detta är även en synpunkt att taga vara på. Men att det bara ur den ekonomiska synpunkten skulle vara fördelaktigt, det ha vi aldrig tänkt oss och icke heller sagt.

Jag tror således att den demonstration, som den föregående talaren ansåg sig böra benämna detta utlåtande och dess kläm, är av en synnerligen ofarlig beskaffenhet och med avseende på rådande

*Ang. skydd
mot olycksfall
för viss järn-
vägspersonal.*

(Forts.)

förhållanden synnerligen berättigad. Den riktar sig ingalunda med avsikt klandrande mot järnvägsstyrelsen. Den innebär endast en begäran, att dessa frågor även ur arbetarskyddssynpunkt måtte komma att få en grundligare behandling, än förut med det sätt varpå de behandlats varit möjligt. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lemke: Herr talman! Såvitt jag kan förstå har den ärade reservanten haft goda skäl för sin reservation, sådana som de här blivit framförda. Jag skall icke nu ingå på frågans mekaniska och tekniska detaljer, vilket jag tror skulle vara ganska ofruktbart inför kammaren, utan jag skall med några korta ord be att få hänföra mig till huru frågan behandlats och huru den formellt föreligger.

För den som uppmärksamt genomläser utskottsbetänkandet och de vid detsamma fogade bilagorna står det klart och tydligt, att vederbörande järnvägsförvaltningar både inomlands och utomlands behandla och beakta denna fråga med den allra största uppmärksamhet. Vi se ju av både bilagorna och utskottsbetänkandet, att kungl. järnvägsstyrelsen haft under prövning och provning en hel del apparater och att den för närvarande har den Sandströmska sidokopplingen under provning. Och vi ha i uttalandet från Svenska järnvägsföreningens ordförande ävenledes sett, att man vid de enskilda järnvägarna beaktat alla sådana saker som sig vederbort. Att även i utlandet så är förhållandet har jag varit i tillfälle att konstatera vid de tre sista internationella järnvägskonferenserna: i Paris 1900, i Washington 1905 och i Bern 1910, på vilka alla tre jag haft äran att närvara som Sveriges ombud. Jag har där erfarit, att frågan om förbättrade kopplingsanordningar och automatiska sådana varit föremål för överläggning, och särskilt vid den sista internationella konferensen i Bern var just kopplingsfrågan föremål för en ingående prövning. Där förekom bland annat vid slutet av konferensen på en av Berns yttre bangårdar en provning av tre stycken konstruktioner av sådana kopplingsanordningar, till vilken provning vi voro inbjudna. Vi voro där ute och gjorde experiment med tåg, vagnar och lokomotiv med dessa kopplingssystem. Ja, de voro utomordentligt sinnrikt anordnade, men det allmänna omdömet blev dock till slut, att mekanismen var så dyrbar och invecklad, att problemet ur enkelhetssynpunkt och kostnadssynpunkt omöjligt ännu kan anses vara löst.

Nu är det på det sättet, att en kopplingsanordning för att få bestående värde måste vara internationell. Skulle man nu här i Sverige gå på den väg som motionären önskat eller som åtminstone blivit antytt, att man skulle vidtaga en provisorisk anordning, vare sig den Sandströmska eller någon annan, i avvaktan på den lyckliga tid i framtiden, då saken blir internationellt löst, så skulle man vara tvungen att nedlägga, som reservanten anförde, flera miljoner på den saken för att sedermera riskera, att när en internationell kopplingsanordning är antagen, de redan vidtagna åtgärderna vore

av noll och intet värde och finge kasseras. Det är ju klart att varken statsmakterna eller vederbörande järnvägar eller järnvägsstyrelsen äro hågade för ett så dyrbart experiment, då frågan är under utredning och man ännu icke vet vilken väg man skall gå.

Vi ha ju idag förut dryftat den frågan, huruvida man i tid och otid skall skriva till Kungl. Maj:t om saker och ting. Jag vill då som min åsikt säga, att då det uppenbarligen framgår av utskottets utlåtande och av bilagorna, att man gör allt vad som göras kan och att vederbörlig uppmärksamhet är fästad vid denna sak, så kan man naturligtvis icke genom en skrivelse till Kungl. Maj:t — även om man får första kammaren med på en sådan, vilket kanske är tvivelaktigt — i realiteten åstadkomma någonting annat än vad som redan är. Vad skall man då skriva om, då både in- och utländska järnvägar göra vad de kunna och då kopplingsproblemet är föremål för undersökning? Jag anser därför, att en skrivelse till Kungl. Maj:t härvidlag icke kan vara lämplig, och jag ställer mig därför på reservantens sida och ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Winberg: Det finnes två argument som man kan använda sig av, om man anser att icke något bör åtgöras i en fråga. Det ena är det skälet, att frågan direkt eller indirekt ligger under utredning. Det andra skälet är, att även om ärendet icke ligger under utredning, så kommer det dock under något av statens administrativa verk, och då utgår man ifrån såsom självfallet, att detta verks styrelse skall helt naturligt komma att ägna frågan vederbörlig uppmärksamhet. Den ärade reservanten har använt sig av den senare utvägen för att komma fram till ett avslagsyrkande på utskottets hemställan. Jag vill dock erinra om att det icke finnes alldeles full överensstämmelse mellan reservantens reservation och det anförande han hållit här i dag. I sin reservation säger han nämligen i början att han »delar till fullo motionärens och utskottets uppfattning om det synnerligen önskvärda i att bereda större trygghet för den med vagnsväxling sysselsatta personalen». Såvitt jag kunde fatta av hans anförande i dag, uppehöll han sig huvudsakligen vid att bevisa, att det ingalunda råder så svårartade förhållanden på detta område, att det föreligger något särskilt skäl att här göra något. Han menar således, att det i varje fall icke är sämre ställt på detta område än på en hel del andra. Nu är det ofantligt svårt att säga *hur svårt* det skall vara, för att man skall hava rätt att påkalla riksdagens ingripande. Här framgår av den utredning, som är bifogad utskottets utlåtande, att antalet olycksfall vid växling och skjutning och rangering av vagnar uppgår till 233 och vid vagnskoppling till 109, således sammanlagt 342 olycksfall per år, vilka visserligen icke i mer än 9 fall medföra dödlig utgång, men i ett betydande antal fall full invaliditet för hela livet. Nu skulle det hava varit intressant att höra den ärade reservanten angiva, hur stora dessa siffror egentligen

Ang. skydd
mot olycksfall
för viss järn-
vägspersonal.

(Forts.)

Ang. skydd
mot olycksfall
för viss järn-
vägspersonal.

(Forts.)

skulle vara, för att han skulle anse tillräckliga skäl föreligga för att påkalla riksdagens uppmärksamhet. För min del anser jag, att det föreligger alldeles tillräckliga skäl, ty det är att märka, att när man räknar med dessa siffror, får man icke ställa dem i relation till hela antalet personer, som äro sysselsatta i järnvägarnas tjänst. Det är klart, att största delen av järnvägspersonalen icke sysselsättes med vagnsväxling och koppling m. m., och avskiljer man då dem som sysselsättas på detta område och ställer deras antal i relation till antalet olycksfall, så tror jag, att förhållandet är sådant, att det kan påkalla större uppmärksamhet, än vad hittills varit fallet.

Reservanten anför vidare, och han synes härvidlag vara mer konungslig än Konungen själv, att det icke föreligger skäl att besvara Kungl. Maj:t i sådana fall som dessa, och han har även framlagt argument för att en sådan hemställan icke bör göras. Jag vill erinra om vad utskottets ordförande redan påpekat, nämligen att det ämbetsverk, som väl närmast bör sitta inne med sakkunskap i denna fråga, sedd från arbetarskyddssynpunkt, nämligen socialstyrelsen, i sitt uttalande säger, att tillräckliga skäl måste anses föreligga för att söka åstadkomma en utredning om, vad som över huvud taget kan göras på detta område. Då ett kungligt ämbetsverk sålunda anser, att skäl föreligga, och icke finner, att en sådan framställning skulle utgöra en demonstration, då förvånar det mig verkligen, att en enskild reservant är mera rädd för att besvara Kungl. Maj:t än detta kungliga ämbetsverk.

Man har också sagt, att kungl. järnvägsstyrelsen har sin uppmärksamhet riktad på denna fråga. Jag skall icke alls motsäga denna uppfattning, men jag skall endast be att få erinra om, vad som i korta drag anförts i motiveringen till motionen. När jag ser ut över vad som är gjort i andra länder — jag förbigår Amerika, där man för 18 år sedan infört bestämmelser om automatisk vagnkoppling — i sådana länder som Frankrike, Italien, Tyskland och även England, där man från det allmännas sida vidtagit mycket grundliga undersökningar och i en del fall utfärdat inbjudan till tävlingar för att söka åstadkomma det bästa möjliga i den vägen, då får jag säga, att man från det offentligas sida här i landet icke gjort så synnerligen mycket på detta område. Om man nu går att uppräknas, vad som gjorts i detta avseende, så finner man, att beträffande en uppfinning av en automatisk koppling, som blev färdigkonstruerad för sju år sedan, det har tillåtits konstruktören att aptera den på några malmvagnar på Riksgränsbanan. I övrigt har man i dagarna beställt några satser av denna koppling. Beträffande hjälpkopplingen, som herr Lübeck kallar den, så har man, som jag påpekat i motionen, vid tre à fyra av vårt lands enskilda järnvägar apterat den på järnvägsvagnar för att se, hur den skulle verka. Statens järnvägar ha icke gjort detta, först i dagarna har man beställt några sådana kopplingar. I stället har man varit i tillfälle att

se ett par sådana fungera på några av Västeråsbanans vagnar. Utom vad jag förut omnämnt, är det också en ny hjälpkoppling, uppfunnen av en person i Gävle, som vid statsbanorna provats på ett par vagnar, men dessa åtgärder torde, såvitt jag kan finna, vara de enda direkta åtgöranden, som från kungl. järnvägsstyrelsens sida på de senare åren vidtagits, och med allt erkännande åt, att man verkligen gjort detta, så lär det dock kunna ifrågasättas, om järnvägsstyrelsen därmed visat så stort intresse, att det icke kan vara skäl i att påpeka, att man bör mera verksamt gripa sig an med denna fråga.

Jag skall icke ingå på den rent ekonomiska sidan av saken. Jag anser nämligen i alla fall, att den siffra, som anförts här av reservanten och som socialstyrelsen anført, möjligen kan vara gällande för närvarande, därför att olycksfallsersättningsbeloppen äro så otillräckliga, men då vi veta, att man arbetar med att omreglera bestämmelserna angående dessa olycksfallsersättningar, så kan denna siffra absolut icke anses täcka de verkliga utgifterna, som äro förbundna med de olycksfall, som ske på detta område.

Jag har icke ett ögonblick utgått ifrån att även om man vidtager de mest omfattande undersökningar och experiment, man skulle kunna komma därhän, att inga olycksfall skulle äga rum på detta område, men jag anser det icke tillräckligt att komma fram med det argumentet för att ingenting skall göras, att ett fullständigt uteslutande av olycksfall icke står att uppnå. Det är absolut statens och det allmännas skyldighet att se till, huruvida och i vilken utsträckning det är möjligt att begränsa faran för olycksfall, och då måste jag säga, att om jag jämför, vad som under senare tider gjorts på den privata industriens område i fråga om skyddsanordningar med vad som åstadkommits på nu ifrågavarande område och därtill tänker på, att detta just är ett arbetsområde, där staten i synnerhet är engagerad som arbetsgivare, då kan jag icke komma fram till det resultatet, att man på detta område gjort, vad man kunnat göra.

I varje fall är det vår skyldighet att se till och undersöka, huruvida man kan gå vidare och åstadkomma ännu bättre skyddsanordningar. Sålunda kan jag icke på något sätt dela den uppfattningen, att en skrivelse i denna fråga skulle anses som en demonstration. Jag anser, att det i varje fall här verkligen kan påpekas, att det är ett område, där man med särskild omsorg bör följa utvecklingen, och den lagstiftande församlingen har icke allenast rättighet utan även skyldighet att påpeka för Kungl. Maj:t, att det är önskvärt, att man härvidlag företager mera, än vad hittills ifrågakommit.

Jag skall icke alls ingå på frågan om vilka känslor, som bemäktiga sig en, då man nära nog dagligen finner i tidningarna omnämnt, att den och den olyckshändelsen inträffat under vagnsväxling därför att jag vet att, huru man än försöker, kan man icke alldeles komma ifrån den saken, men jag ber att få säga, att

Ang. skydd
mot olycksfall
för viss järn-
vägspersonal.
(Forts.)

Ang. skydd
mot olycksfall
för viss järn-
vägspersonal.
(Forts.)

bland hela järnvägspersonalen i vårt land råder den uppfattningen, att man icke tillräckligt beaktat denna sak och försökt åstadkomma verksamma åtgärder för att i största möjliga utsträckning förekomma dessa olycksfall, som nära nog dagligen inträffa.

Jag anser, för min del, att antalet olycksfall på detta område är tillräckligt stort för att motivera, att riksdagen på sätt, som här föreslagits, fäster Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på den fråga, som det här gäller, och jag hemställer därför, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Med herr Winberg förenade sig herrar *Gylfe, Eriksson* i Gränsgesberg, *Kloo, Anderson* i Råstock och *Bäcklund*.

Herr *L ü b e c k*: Herr talman! Det har uttalats från två föregående talare, särskilt från den förste av dem, att det icke borde uppfattas som ett misstroende mot järnvägsstyrelsen, vad som här anförts i utskottets förslag. Jag tvivlar dock på, efter det utlåtande, som järnvägsstyrelsen avgivit, att det är möjligt komma till annat slut, än att utskottet i viss mån avsett en slags prickning, och jag kan icke frigöra mig från den uppfattningen, att motionären åsyftat detta.

Jag, skall be att nu endast få uppehålla mig vid besparingsfrågan, som utskottets ärade ordförande antydde, att man borde taga i betraktande som en biomständighet. Utskottets ordförande kan emellerid icke visa, att det är någon slags besparing, som det kan bli tal om här. Man kan möjligen minska de kostnader, som för närvarande utgå i olycksfallsersättning och vilka socialstyrelsen uppgivit till 30,000 kronor per år. Men även om man som jag godkänner herr Winbergs uppfattning, att dessa olycksfallsersättningar mängen gång äro för smått tilltagna, måste man också hava klart för sig, att det icke på långt när är alla olycksfall, som man kan råda bot för genom ifrågavarande åtgärder. Tvärt om har även utskottet förmodat, att man kanske endast till en obetydlig del kan råda bot genom förbättrade kopplingsanordningar, och alltså icke kan vinna mer än en bråkdel av dessa 30,000 kronor. Vad de ifrågasatta anordningarna komma att kosta, vet man icke, blott att det rör sig om en merutgift på många hundra tusen kronor, och det är mot detta man har att väga utsikten att kunna åstadkomma någon anordning, som skulle till en obetydlig del minska dessa olycksfall. Jag upprepar, att jag icke vill lägga en trång ekonomisk syn på frågan, men man får icke se så lättvindigt på saken, som utskottet gjort, och när man icke presterat någon utredning därom, så hade man icke heller bort göra en antydning om, att det kunde tänkas vara en viss ekonomi med denna sak.

Herr talman! Jag ber till slut endast att få konstatera, att det enda sakskalet, som skulle tala för att riksdagen här borde skriva till Kungl. Maj:t, är det av utskottets ordförande antydde, att man skulle behöva taga ett visst initiativ från riksdagens sida för att åstadkomma ett samarbete mellan socialstyrelsen och järnvägsstyrelsen. Jag tillåter mig att göra den invändningen: Vart skulle det leda,

om riksdagen, varje gång skulle avlåta en särskild skrivelse till Kungl. Maj:t för att ett ämbetsverk som socialstyrelsen skall göra vad som hör till dess ämbetsplikt? Det tillhör socialstyrelsen att ingripa, även när det gäller järnvägsdriften, och jag kan icke finna någon anledning till, att riksdagen skulle skriva till Kungl. Maj:t för att påpeka detta.

*Ang. skydd
mot olycksfall
för viss järn-
vägspersonal.*

(Forts.)

Jag vill ur denna synpunkt också framhålla, att det kan likaväl uppfattas såsom ett misstroende mot socialstyrelsen, om riksdagen inlåter sig på detta skrivelseförslag. Emellertid har socialstyrelsen tydligen ingenting emot detta, enligt vad de båda föregående talarna åberopat, och det förefaller verkligen så. Kanske detta har sin grund i att socialstyrelsen begärde en specialinspektör för järnvägsdriften och icke fick någon sådan. Men jag vill hemställa, om icke socialstyrelsen kunde hava möjlighet att skaffa sig en sådan specialinspektör utan att man behöver gå sådana vägar, som motionären här föreslagit, och som faktiskt leda till, att riksdagen, säga vad man vill, gör ett uttalande i en sak, som riksdagen icke nu kan bedöma och som rör ett synnerligen svårbedömt område.

Herr vice talmannen, som åter övertagit ledningen av kammarrens förhandlingar, gav nu ordet till

Herr von Sneidern, som yttrade. Vad speciellt kopplingsfrågan beträffar, som motionen och även diskussionen i stor utsträckning rört sig om, skall jag på denna punkt draga uppmärksamheten till något av vad herr Lemke yttrade. Saken är den, att vi hava framhållit, att denna kopplingsanordning, eventuellt den Sandströmska, är endast en provisorisk anordning, och dess möjlighet att komma till tillämpning beror på sannolikheterna av, när man kan få internationella automatiska kopplingar. Nu vill jag hemställa till kammaren, om kammaren av vad som yttrades av herr Lemke, vilken här i kammaren väl är den främsta auktoriteten på detta område, fann, att sannolikheterna för att inom en överskådlig framtid kunna få någon sådan internationell koppling äro så synnerligen stora. Han talade om att i framtiden något sådant skulle kunna inträffa. I detta yttrande ligger dock ett uttryck för, att det kan dröja åtskilligt, och ju längre det dröjer, desto större skäl finnes det att taga i övervägande, om det finnes någon provisorisk åtgärd, som kan tillgräpas.

Nu vill jag även säga, att denna motions kläm inriktat sig icke uteslutande på dessa kopplingsanordningar, utan på hela växlingsarbetet. På detta område finnas även andra synpunkter att taga vara på, som böra beaktas såväl från den järnvägstekniska synpunkten som från arbetarskyddets synpunkt. På våra bangårdar finnas förhållanden, som giva anledning till anmärkningar, såsom belynings- och utrymmesförhållandena m. m., vilka medverkat till olycksfallen. Allt detta innefattas i önskan om den utredning på området, som vi begära.

I herr Lübecks senaste anförande upptog han åter frågan an-

*Ang. skydd
mot olycksfall
för viss järn-
vägspersonal.*

(Forts.)

gående den ekonomiska synpunkten, men underströk, att detta blott vore en biomständighet. I så fall förvånar det mig, att han kan komma med en dylik anmärkning, då vi icke heller sagt annat, än att det är en biomständighet, men att det dock är en omständighet, som, när man skall bedöma frågan, förtjänar att tagas i beaktande.

Vad sedermera angår det som herr Lübeck yttrade om att vi skulle giva även socialstyrelsen något misstroendevotum genom en sådan skrivelse, förefaller det mig något onödigt att man så ömmar om socialstyrelsen, då denna själv framhåller, att den skulle anse en dylik åtgärd vara lämplig.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt förra yrkande.

Vidare anförde

Herr Lindqvist i Stockholm: Herr talman! Jag fäste mig vid ett yttrande, som fälldes av reservanten här, och jag finner, att han lägger en högst underbar gradmätare på bedömandet av förhållandet med olycksfallen på detta område. Han anser, att det icke är så mycket att fästa sig vid, ty de ersättningar, som utgå för inträffade olycksfall, hålla sig vid ett belopp av omkring 30,000 kronor per år, och därför skulle man icke behöva göra något särskilt åt saken. Jag må säga, att det kännes litet konstigt, när man i alla fall vet, att bakom dessa ersättningsbelopp ligger ett förhållande, som bringar en mängd av arbetare oerhörda lidanden med hänsyn till de olycksfall, som de undergått. Jag tycker, att det är konstigt, att man så pass likgiltigt eller kallt kan se på saken och säga, att blott därför att beloppet icke är stort, är saken kanske icke så angelägen och behöver icke påkalla särskild uppmärksamhet. Det är dock konstaterat i utskottets utlåtande, att förhållandena på dessa områden äro synnerligen beklagansvärda, och att det vore i hög grad önskvärt, att alldeles särskilda åtgärder vidtoges för att förminska olycksfallens antal.

Nu har reservanten också förmenat, att socialstyrelsen lätt skulle kunna ordna dessa angelägenheter och förmå järnvägsstyrelsen att vidtaga de åtgärder, som man önskar, utan att man behöver skriva till Kungl. Maj:t. Jag förmodar, att herr Lübeck dock har sig bekant, att det icke är så lätt att ordna angelägenheter ämbetsverken emellan här i landet, och ännu mindre tror jag, att sådana möjligheter föreligga, då det gäller för ett annat ämbetsverk att tränga sig i in på järnvägsstyrelsens område. Det är en känd sak, att järnvägsstyrelsen är ett av de ämbetsverk här i landet, som intaga en sådan ståndpunkt, att den vill så litet som möjligt hava någon inblandning på sitt område från annat håll.

Då herr Lübeck erinrade om den specialinspektör, som det varit tal om, föreföll det dock, som om han sympatiserade med en sådan anordning, och jag ber att få hemställa, att han ville,

i den mån det är möjligt, bidra till att åtminstone denna sak bleve realiserad, så att man därigenom finge fram någon större trygghet ifråga om skydd på detta område.

Med herr talmannens tillåtelse skall jag emellertid, då vi nu äro inne på frågan om olycksfallsförhållandena, be att få påtala en sak, som står i den livligaste förbindelse med föreliggande fråga. Jag ser, att en av ledamöterna i Kungl. Maj:ts regering är här närvarande, och jag skulle vara mycket glad, om jag kunde förmå honom att påkalla regeringens uppmärksamhet på det sakförhållandet, att Kungl. Maj:t för åtskilliga år sedan till en kommitté hänskjutit frågan om utredning av olycksfallsersättningsförhållandena i allmänhet här i landet. Vi finna nu, att det ena året går före och det andra efter, och man märker intet resultat av denna kommittés arbete. Om jag icke missminner mig, har det hunnit ske två regeringsskiften, sedan denna kommitté fick detta ärende till sig hänskjutet, och jag vill för min del säga, att jag tror, att det vore välbetänkt, om regeringen gjorde en liten undersökning för att pröva, om denna kommitté råkat i någon sådan dvala, att man skall få vänta ännu åtskilliga år, innan något lagförslag såsom resultat av dess arbete kommer på riksdagens bord. Det är här i landet ganska otillfredsställande förhållander rådande beträffande ersättning för inträffade olycksfall, och man kan naturligtvis icke låta det fortgå på detta sätt år efter år, utan att man åstadkommer en tillfredsställande reglering i detta avseende.

Jag har icke kunnat underlåta att i detta sammanhang göra denna hemställan. Jag har tänkt på, att det kanske vore nödvändigt att interpellera i riksdagen om denna sak, men det kan hända, att detta mitt anförande föranleder samma resultat, och då skulle jag vara mycket tillfredsställd.

Herr Lübeck: Jag vill endast vända mig mot herr Lindqvist i Stockholm med den anmärkningen, att de av kammarens ärade ledamöter, som hörde, i vilket sammanhang jag avhandlade den ekonomiska frågan torde giva mig rätt i, att det icke skedde på ett så kallt och hjärtlöst sätt, som herr Lindqvist synes ha uppfattat det. Jag tvärtom betonade, att jag väl behjärtar det önskvärda i att kunna reducera olycksfallens antal, men att det måste ske efier något slags system med hänsyn till, om olycksfallen äro talrikare på detta än på andra områden.

Jag vill emot vad utskottets ärade ordförande yttrade, påpeka, att trots det intresse, som visats i alla länder för automatiska kopplingsanordningar och som föranlett så många försök och uppfinningar, har icke ett enda land, såvitt jag vet, slagit sig på de hjälpkopplingsanordningar, som utskottet nu särskilt åsyftar.

Slutligen, när utskottets ordförande påpekar, att utskottet även tänkt sig, att vissa andra åtgärder än förbättring av kopplingsanordningarna skulle behöva vidtagas, giver jag honom rätt däri, att man verkligen kan läsa fram den saken i klämman, men utskottet

Ang. skydd
mot olycksfall
för viss järnvägspersonal.

(Forts.)

Ang. skydd mot olyckfall för viss järnvägspersonal. har icke fäst större vikt därvid, än att det icke med ett enda ord i motiveringen antytt, vad därmed åsyftades.

(Forts.)

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Efter av herr vice talmannen givna propositioner på dels bifall till utskottets hemställan, dels ock avslag därå och bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen blev utskottets hemställan av kammaren bifallen; och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 11.

Föredrogos var för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts i punkt 111 under åttonde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslaget till arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående hyresbidrag åt den med drottning Sofias stiftelse förenade vårdanstalten för blinda dövstumma och blinda sinnesslöa m. fl.; och

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beviljande av län av statsmedel för understödjande av behövande konstidkare.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 12.

Ang. anslag till en flytdocka i Göteborg. Vid nu skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt anvisande av medel till understöd för byggandet av en flytdocka i Göteborg, begärdes ordet av

Herr Bengtsson i Göteborg, som yttrade: Herr talman! Då kammaren i dag behandlade punkt 17 på föredragningslistan, anfördes från flera håll bekymmer över att icke riksdagen nog uppmärksammade näringarna här i vårt land. Jag har begärt ordet med anledning av dessa uttalanden.

Det har vid flera tillfällen sagts att näringarna lida av den åkomman att de tryckas av höga löner till arbetarna. Beträffande den näring, till vilken vi i dag komma att bevilja ett anslag eller, rättare sagt, redan beviljat ett anslag, så är det endast en form-sak, det här gäller, Jag har begärt ordet för att visa, hur arbetarna egentligen ha det, särskilt i denna verkstad. Det hade varit kärt för dessa arbetare, om utskottet vid betänkandet fogat, om icke annat, så åtminstone en from önskan, att bolaget mer än hittills ställde sig förstående gentemot de krav, som man framställt vid denna verkstad, när det gällt arbetarnas löner och inkomster.

Såsom herrarna minnas, fick detta bolag, ehuru endast med tre rösters majoritet, under förlidet år 500,000 kronor i subvention; det

var ett annat förslag, som vann åttioen röster, däri man begärde, att denna subvention endast skulle utgå i form av lån.

Arbetarna vid dessa verkstäder leva nu under sådana förhållanden, att jag anser, att det hade varit riktigt, om utskottet fogat en sådan önskan vid utlåtandet. Jag skall be att få läsa upp villkoren för dessa arbetare. Detta avtal gäller visserligen 1913, men det var ett avtal, som var avsett för de dåvarande förhållandena. Nu ha vi ju sådana förhållanden, att det är alldeles nödvändigt att industrien och näringarna, som sysselsätta arbetare, intressera sig för arbetarnas krav även i detta fall. Avtalet lyder: »Berättigad till minimilön är varje yrkesarbetare, som uppnått 21 års ålder och arbetat i sitt fack minst 4 år ävensom grovarbetare, som uppnått 21 års ålder.» Vidare: »Minimilönerna skola utgöra» — här komma just minimilönerna, beräknade per timme — »för dem, som arbetat inom yrket i sju år och äro över 24 år gamla, 39, 38 och 37 öre i timmen» i den verkstad, det här gäller. Vidare ha de arbetare, som uppnått 21 års ålder och arbetat minst 4 år i yrket, en timlön på 35, 34 och 33 öre i timmen; och slutligen har den sista gruppen arbetare 31, 30 och 29 öre i timmen. Jag frågar: är det verkligen möjligt för särskilt familjeförsörjare att kunna existera på 29 öre i timmen? I England är det så, — det har åtminstone så berättats för mig — att, där näringarna erhålla subvention, eller där näringarnas män äro leverantörer till staten, sätter man från statens sida alltid såsom villkor upp att även arbetarna skola ihåggkommas med möjligheterna för en draglig existens.

Ehuru jag icke har utsikt att kunna få fram något yrkande, som kan vinna gehör inom kammaren, på grund därav att utskottet ställt sig enigt i detta fall, har jag dock velat framföra dessa synpunkter.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 13.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört bankoutskottets utlåtande, nr 19, i anledning av riksdagens revisorers framställning angående placeringen av riksgäldskontorets kontanta medel, m. m.

Ang. placeringen av riksgäldskontorets kontanta medel m. m.

I anledning av en utav riksdagens revisorer i deras berättelse angående riksgäldskontoret gjord framställning i fråga om placeringen av riksgäldskontorets kontanta medel och höjning av riksgäldskontorets kassareserver m. m., hemställde utskottet,

1:o) att riksdagen måtte bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att, för höjning av riksgäldskontorets kassareserver från 15,000,000 kronor till 30,000,000 kronor, genom försäljning av statsobligationer till erforderligt belopp upplåna 15,000,000 kronor, samt

2:o) att riksdagen måtte besluta, att § 17 i riksgäldskontorets reglemente skulle erhålla följande förändrade lydelse:

Ang. placeringen av riksgäldskontorets kontanta medel m. m.
(Forts.)

1. Riksgäldskontorets kontanta tillgångar skola, så vitt och så länge de icke behöva användas för samma verk åliggande utbetalningar, insättas i riksbanken eller placeras i lätt förytterliga utländska valutor; dock gäller i fråga om placeringen av riksgäldskontorets kassareserver vad här nedan stadgas.

2. Av de medel, 30,000,000 kronor, som av fullmäktige i riksgäldskontoret enligt bemyndigande av riksdagen anskaffats för beredande av kassareserver åt riksgäldskontoret, böra minst 15,000,000 kronor vara placerade i guld och återstoden i regel hållas placerad i lätt förytterliga utländska valutor.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade.

Herr Christiernson: Herr talman, mina herrar! Detta bankoutskottets förslag till ändrad lydelse av § 17 reglementet för riksgäldskontoret grundar sig ursprungligen på ett initiativ, som tagits av statsrevisorerna. Statsrevisorerna säga nämligen i sin berättelse, att de särskilt med hänsyn till den nu rådande världskrisen kommit till den uppfattningen, att kassareserven, 30 miljoner kronor, bör placeras i guld. Jag skulle vilja om såväl utgångspunkten för deras uttalande härvidlag som hela deras uttalande i övrigt säga, att det vittnar icke alls om att de haft sinne för den förändrade uppfattning, som just världskrisen åstadkommit på detta område, eller, om jag skulle tala mindre bestämt, skulle jag säga, att alla de, som ägnat någon uppmärksamhet åt denna fråga, ha funnit, att den gamla tron på guldets just under den kris, som nu råder, fått sig en betänklig stöt, och man inser, att i framtiden kommer en annan uppfattning att göra sig gällande. Men då ställa sig statsrevisorerna på den gamla ståndpunkten och tyckas fullkomligt förbise, att guldets under denna kris icke spelat den roll, som man förut tillmätt detsamma.

Vidare förefinnes en annan oklarhet i detta statsrevisorernas betänkande, i det nämligen statsrevisorerna liksom blanda ihop riksgäldskontorets och riksbankens verksamhet, ity att de vilja göra riksgäldskontoret till någon slags riksbankens reservinrättning. Jag får för min del säga, att jag anser, att det är nödvändigt att opponera sig mot en dylik uppfattning. Riksbanken skall vara så organiserad, så skött och ledas på det viset, att den kan fylla sina uppgifter, och att icke något annat verk skall vara såsom en reserv, som den har att tillgripa, och som kanske i ett ögonblick, då man räknar på dess bistånd, icke kan lämna det. Det är högst olyckligt, säger jag, om riksbankens ledning finge den tron, att blir det mycket svårt, kommer riksgäldskontoret och hjälper. Jag går så långt, att jag anser, att fråga är, om icke riksgäldskontoret numera åtminstone till en del spelat ut sin roll och icke längre är ett verk av den betydelse, som det hade t. ex. på den tiden, då riksdagen icke sammanträdde varje år, och om icke särskilt med hänsyn till de förändrade förhållanden, som nu råda, riksgäldskontoret kunde omorganiseras och

förenklas. Ja, jag går så långt, att jag undrar, om icke en gång — och den tiden är kanske icke så långt avlägsen, fastän, när det gäller reformering av riksdagens verk, en konservativ anda gör sig gällande — en ändring kommer till stånd, därvid riksgäldskontoret rent av kommer att bli ett ämbetsverk eller en byrå, som sorterar under finansministern, ingår i finansministeriet. Men att fortfarande hålla på den uppfattningen, att riksgäldskontoret skulle ha till uppgift att fungera såsom en hjälpare åt riksbanken, är nog högst olyckligt och detta i ännu högre grad, om denna uppfattning skulle göra sig gällande och inverka på ledningen av riksbanken. Det är också därför, som dessa uttalanden av revisorerna äro olämpliga, tror jag. När revisorerna framhålla såsom bevis för att det var bra att riksgäldskontoret under krisen 1907 och 1908 ställde valutor till riksbankens förfogande, tror jag, att man kan säga, att det var beklagligt, att riksbankens ledning icke på förhand tänkt på detta; och vid en tidpunkt som den nuvarande, då man har all anledning att försöka inrätta åt sig på bästa sätt, tycker jag icke, att man, som statsrevisorerna här gjort, rent av skall legalisera något, som man istället borde försöka avskaffa. Jag kan icke underlåta att framhålla, huru märkvärdigt det låter, när statsrevisorerna anfört i sin berättelse, att »kreditiven ej endast böra utgöra anvisning på papperet, utan att medel ständigt böra finnas tillgängliga för en eventuell utbetalning av de anvisade summorna», varjämte de säga, att, om detta vore fallet, skulle detta ge »landet ökad styrka att möta svårartade ekonomiska kriser». Jag undrar, om statsrevisorerna verkligen äro av den uppfattningen, att därför att man samlar till och med maximibeloppet, 30 miljoner i guld, hos riksgäldskontoret, man därigenom skulle vidtagit en åtgärd, som kunde giva landet ökad styrka att möta svårartade ekonomiska kriser. Det är verkligen en sangvinisk uppfattning. Detta betänkande ger verkligen anledning att tro, att statsrevisorerna sett mycket sangviniskt på förhållandena och ansett, att vi med en ackumulation av 30 miljoner i guld överhuvudtaget gjort allt, som bör göras.

I detta sammanhang kan jag icke underlåta att säga, då jag ser att en regeringsledamot är här närvarande, att man må hoppas, att regeringen har den uppfattningen, att det behövs åtskilligt mera för att vi skola anses ha vidtagit åtgärder, varigenom vi i någon mån säkerställt oss mot svårartade ekonomiska kriser. Jag tror, att det behövs mycket arbete och mycken uppmärksamhet på detta område för att kunna säga, att något är gjort. Huruvida sedan regeringen har detta intresse, känner jag icke.

Riksgäldsfullmäktige, som haft att yttra sig om detta förslag, säga genast ifrån att det icke finns anledning att samla 30 miljoner kronor, utan att vi kunna nöja oss med femton miljoner kronor. Av detta finner man nu, att de synpunkter, som legat till grund för statsrevisorernas uttalande, äro åtminstone

Ang. placeringen av riksgäldskontorets kontanta medel m. m.
(Forts.)

Ang. placeringen av riksgäldskontorets kontanta medel m. m.
(Forts.)

reducerade med 50 %. Ja, jag skulle vilja säga, att de kanske äro reducerade med 100 %. Jag kan knappast finna, att riksgäldsfullmäktige i något avseende erkänt, att de synpunkter, statsrevisorerna framburit, äro riktiga. Men fullmäktige, som samlat mellan 7 och 8 miljoner kronor i guld, ha icke något emot att få formell rättighet att öka guldkassan intill 15 miljoner kronor. Men jag ber bara få påpeka, att fullmäktige i riksgäldskontoret säga, att, sedan erfarenheterna från krisen äro samlade, kan man inhämta eller få något svar på frågan om »gagnet och betydelsen av hållandet utav stora guldkassar». Detta uttalande gjordes den 14 januari i år. Vi finna således här, hurusom fullmäktige avgivit sitt utlåtande flera månader efter statsrevisorerna. Revisorerna äro alldeles på det klara med att det behövs mera guld, icke i riksbanken men i riksgäldskontoret; men ännu ha icke fullmäktige ansett, att man bestämt kan säga om erfarenheten från krisen är den, att det är nyttigt att samla en stor guldkassa.

I detta sammanhang vill jag för den, som icke har tid att ägna så mycken uppmärksamhet åt denna fråga, erinra om att den dock har diskuterats något i tidnigarna, och att det särskilt är en författare, professor Wicksell i Lund, som uttalat mycket starka tvivel, om man över huvud taget bör hålla på guldet och icke istället låta guldet så att säga rulla, då man kan vara viss om, att det ändå rullar tillbaka dit, där det behövs.

Mot fullmäktiges utlåtande har en av dess ledamöter, doktor Östberg, uttalat en avvikande mening. Han säger bland annat i sin reservation: »Landets finansiella styrka är i verkligheten fullkomligt densamma, antingen guldförrådet tillhör riksbanken ensam eller är delat mellan riksbanken och riksgäldskontoret.»

Jag tror, att reservanten med dessa rader just har visat, att man skattar åt en villfarelse, om man tror, att därför, att det är i det valvet i riksbanken, som tillhör riksgäldskontoret, som guldet ligger, detta guld därför har större betydelse, än om det ligger i valvet bredvid, som tillhör riksbankens fullmäktige. Det är ungefär, som om en enskild person delar sin kontanta kassa i två delar, lägger den ena delen i ett kassaskåp och den andra delen i ett annat. Naturligtvis kunna icke de olika delarna ha större betydelse då, än om de ligga i samma kassaskåp. Det är omöjligt att få mera av pengarna, hur man än vänder sig i detta hänseende.

Fullmäktige i riksbanken ha nappat på statsrevisorernas förslag med mycket större glädje, kan man säga, än fullmäktige i riksgäldskontoret. Det framgår ganska tydligt av deras betänkande, att de äro mycket belättna med revisorernas tanke, att man skall göra riksgäldskontoret till en sådan där reserv för riksbanken, och det kan naturligtvis vara angenämt för en styrelse, som har ett synnerligen ansvarsfullt uppdrag, att veta, att om, som jag nämnde förut, den kommer i stora svårigheter, det kan finnas andra, som träda fram för att hjälpa den. Men

det är väl ändå icke meningen med riksbanken, att den skall ledas och styras efter sådana principer. Jag vill här citera några ord, som återfinnas i riksbanksfullmäktiges utlåtande, då de nämligen säga: »att riksgäldskontorets guldförråd ännu icke kommit till någon användning, beror därpå, att det s. k. större kreditivet icke behövt anlitas. Om detta skett, hade riksgäldskontorets guldförråd utan tvivel måst tillgripas. Och då hade gagnet av detta guldförråd trätt i öppen dag.» Nu är det ju ett faktum, som man icke kan bortresonera, att här äro för militära ändamål med anledning av världskriget medel disponerade, som äro betydligt större än lilla och stora kreditivet tillsammans. Vi ha för vårt neutralitetsskydd nödgats bevilja krediter betydligt större än de s. k. kreditiven. Vore det nu riktigt, att det stora kreditivet icke kan användas, annat än om det utgöres av guld, kan jag icke förstå annat än att vi ha stått i mycket stora svårigheter, när betydligt mycket större summor äro anvisade, utan att man behövt begagna sig av den mindre guldkassa, som funnits. Men det synes mig, som om det bevisar, att tron på att riksgäldskontoret kan, i det ögonblick dess verksamhet sättes på ett sådant prov, bättre motsvara anspråken, om det har guld, än om det saknar guld i denna utsträckning, har visat sig felaktig. För övrigt, om man granskar detta betänkande, visar det sig, att ju längre saken avancerat, dess mindre erkännande får statsrevisorernas guldividskepelse — jag skulle vilja kalla det så. Utskottet, som, tycker jag, tar ganska kallt på denna sak, resonerar mera så, att eftersom det numera är ett faktum, att en del av den verksamhet, som förut varit riksgäldskontorets, lagts om, i det utlåningen här hemma har upphört och man i stället samlar på guld, kan detta konfirmeras genom en ändring av reglementet. Men utskottet ger icke alls, efter vad jag kan finna, på handen, att det erkänner, att de synpunkter, som varit avgörande för statsrevisorerna, äro riktiga.

Men jag vill gå till själva saken, och något undersöka, om vi genom denna åtgärd, d. v. s. genom att kassareserven skulle till 15 miljoner utgöras av guld, skulle stå bättre finansiellt rustade, än om detta guld icke finnes. Hur skall man nu kunna skaffa dessa 15 miljoner? Jo, genom att bemyndiga riksgäldskontoret att *upplåna* 15 miljoner kronor. Under nuvarande förhållanden är det tydligt, att detta lån får upptagas här hemma. Upptages det icke här hemma, blir det lån på mycket kort tid, och det är väl ingen, som anser, att vår ekonomiska beredskap ökas därigenom, att vi t. ex. på ett år eller så få låna pengar utifrån. Vi skola sålunda låna dessa pengar på den inhemska marknaden, d. v. s. genom att vi släppa ut statsobligationer till 15 miljoner skulle vi skaffa oss detta guld. Ja, guldet kan icke skaffas på annat sätt — ty den guldkassa, som finnes i riksbanken, får ju icke röras — än att de valutor, som Sverige har i utlandet, skola förvandlas till 15 miljoner kronor i guld och hit transporterats till riket. Såvitt jag kan finna, innebär detta ingenting annat än att det

Ang. placeringen av riksgäldskontorets kontanta medel m. m.

(Forts.)

Ang. placeringen av riksgäldskontorets kontanta medel m. m.
(Forts.)

svenska näringslivets rörelsekapital genom denna åtgärd kommer att minskas med 15 miljoner kronor, som man tager ifrån tillgodohavanden i utlandet och lägger i riksgäldskontorets valv i riksbankens hus. Jag kan icke förstå, att det härigenom skall uppstå någon fördel. Man framhåller, att genom att ha detta guld där, skulle man få en större likviditet; man kan genast tillmötesgå anspråk. Nu är det att märka, att här rör sig hela tiden om, eller åtminstone talas det i mycket stor utsträckning om, att detta guld skulle finnas för att användas i det allra svåraste ögonblicket. Utskottet säger visserligen, att det också skulle få användas även i mindre svåra ögonblick, men guldets huvudsakliga användning skall vara vid sådana tillfällen, då det stora kreditivet behöver tillgripas, alltså när landet råkat i krig. Jag vädjar till kammarens ledamöter, om det finnes någon som tror, att i det ögonblick, då t. ex. vår armé och flotta skola avmobiliseras, det över huvud taget spelar någon nämnvärd roll, om där finnes en miljon, 5 miljoner, 15 miljoner eller 30 miljoner kronor i guld. Det är icke därpå det beror. Jag går så långt, att jag säger: det betyder mera, om vi vid ett sådant tillfälle ha för 15 miljoner kronor havre mer, än vi annars bruka ha, än om vi ha 15 miljoner kronor guld mera i riksgäldskontorets kassavalv. Jag är övertygad om, att man skall draga den erfarenheten av den nuvarande krisen, att en varuberedskap är mycket mera värd än ett samlande av guld. Det har ju visat sig under krisen nu — jag bortser då från England och tänker på hur det är överallt annars — att man låser in guld. Då man förut allmänt levat i den övertygelsen, att genom att guld sattes i omlopp under kristider, under krig, man skulle kunna köpa vad man ville och därigenom tillfredsställa sina önskningsar, har man nu i stället sett, att det första man gjort har varit att låsa in guld och hindra dess omlopp. Att nu under en sådan situation som den närvarande fatta beslut i den här förordade riktningen, tror jag är att gå händelserna i förväg. Visserligen säger också utskottet, att det vill icke yrka på en forcering utan vill ett successivt anskaffande av guld, men mig synes detta vara en inkonsekvens. Just nu — kunde man säga, om man godkänner det resonemang, som statsrevisorerna fört — just nu borde vi försöka skaffa guld, därför att ställningen är sådan, att vi i vilket ögonblick som helst kunna riskera det värsta, och då bör vår beredskap också vara förstklassig, och enligt deras uppfattning ingår ju i en förstklassig beredskap hållandet av ett guldförråd av en viss storlek. Men utskottet anser alldeles otänkbart att nu kunna skaffa guld i denna utsträckning och gör gällande att man får gå mycket försiktigt tillväga. Jag vädjar till kammarens ledamöter, om det är riktigt logiskt detta, att säga, att vi *måste* ha mera guld, men nu skola vi icke forcera detta anskaffande. Man har därmed erkänt, att det överhuvud taget är rysligt svårt att nu skaffa guld. Jag kan icke neka till, att det synes mig som om frågan om vårt guldförråd är en

sak, som uteslutande faller under riksbanksledningen, att det är riksbankens styrelse, som vid varje tid får bedöma, hur mycket guld vi behöva, hur stort guldförråd vi kunna lägga oss till med, men att det icke kan finnas någon anledning att genom reglementariska bestämmelser tvinga riksgäldsfullmäktige att ingripa på detta område. Jag vill för min del säga, att jag tror, att det är bäst, om riksgäldsfullmäktige i den här saken få handla så, som de vid varje tillfälle finna bäst förenligt med landets intressen, utan att av riksdagen tvingas att falla ned och tillbedja guldets i denna synnerligen enfaldiga bemärkelse, som har kommit till uttryck åtminstone i statsrevisorernas framställning.

Herr talman, jag skulle egentligen ha velat yrka avslag på den senare delen av utskottets hemställan, men då utskottet ju är enigt, och jag icke har något hopp om att få någon ändring, tillåter jag mig, herr talman, att avsluta mitt anförande utan något yrkande.

Herr Kristensson: Herr talman! Det var för mig en överraskning, att den siste ärade talaren slutade sitt anförande utan att göra något yrkande. Han var i sin kritik över utlåtandet här ganska omild emot statsrevisorerna och emot fullmäktige i de båda institutionerna, främst riksbankens. Gent emot utskottet tycktes han däremot vara motsatsen. Jag skall tillåta mig här att något litet peka på, vad detta utlåtande gäller. Det är icke blott en sak, utan det är egentligen sju olika saker, delvis oberoende av varandra, som här föreslagits.

För det första föreslår utskottet, på hemställan av statsrevisorerna, att riksgäldsfullmäktige icke skola placera sina tillgodohavanden i utlåningsrörelsen inom landet. Det är icke små summor, som ibland stå till riksgäldskontorets förfogande, de kunna under vissa tider gå upp ända till hundra miljoner, men på goda grunder, och i fråga om den saken råder ingen oenighet på något sätt, är man övertygad om, att det sätt, som riksgäldskontoret praktiserat i många år, är fullt lämpligt, d. v. s. att riksgäldskontoret icke skall bedriva utlåningsrörelse inom landet. Det var den första saken.

Den andra är den, att riksgäldskontoret icke heller skall placera sina reserver i inhemska obligationer, på det att icke vid kris- eller krigstillfälle, då även riksgäldskontorets medel behöva anlitas, riksgäldskontoret skall genom försäljning av dessa obligationer än ytterligare trycka den inhemska marknaden samt försvåra och förlänga en finansiell kris. Man är därför även på denna punkt enig om, att dessa reserver icke böra placeras inom landet, utan på annat sätt, antingen i guld eller i lätt säljbara utländska statspapper.

Vad den tredje saken vidkommer, gäller det ju där frågan om bemyndigandet för riksgäldskontoret, huru det skall använda reserverna. I det avseendet står utskottet på samma linje, som riksdagen intog år 1904, och som kom till uttryck i en motion, som nämnda år väcktes av dåvarande ledamoten av denna kammare, stockholmsrepresentanten herr Moll, den nuvarande riksbanksche-

Ang. placeringen av riksgäldskontorets kontanta medel m. m.

(Forts.)

Ang. placeringen av riksgäldskontorets kontanta medel m. m.

(Forts.)

fen, nämligen att dessa kassareserver, vilkas belopp hållas i jämnhöjd med summan av de båda kreditiven, skola få användas icke blott vid de tillfällen, då lilla eller stora kreditivet kan komma till användning, utan även då, när vi ha en ansträngd penningmarknad, för att antingen lätta riksgäldskontorets egna utländska betalningar eller också användas på det sättet, att riksgäldskontoret ställer sina behållningar till riksbankens förfogande, såsom även skett vid en föregående kris, och jag tror, att den föregående talaren väl ändå måste medgiva, att det den gången var en lycka för vårt land, att riksgäldskontoret kunde träda emellan så, som det då gjorde.

Den fjärde sak, som det här är fråga om, är att höja kassareserverna från nuvarande 15 miljoner kronor till 30 miljoner kronor med anledning av en framställning från statsrevisorerna, föranledd av ett beslut, som riksdagen fattade förra året, nämligen att de båda kreditivens belopp skulle ökas från att vardera ha utgjort 7,500,000 kronor till 15 miljoner kronor, eller för båda tillsammans till 30 miljoner kronor. Samma skäl, som förelåg vid riksdagen år 1904, föreligger även här, nämligen att man bör se till, att dessa kreditiv icke bliva blott rena anvisningar av riksdagen utan någon motsvarande valuta i verkligheten, utan att man även har disponibla medel för detta ändamål. Om den saken har icke förut någon divergerande mening rätt, men det förefaller mig, som om den ärade föregående talaren verkligen hade en något olika uppfattning mot vad de institutioner ha, som yttrat sig i denna fråga.

Jag vill här gent emot herr Christiernson fråga: vad är det, som utskottet här föreslagit? Jo, det har föreslagit, att vi skola ge riksgäldsfullmäktige rätt att upplåna ett belopp, som motsvarar dessa miljoner. Men utskottet säger icke att riksgäldskontoret ovillkorligen skall använda denna lånerätt nu, utan det skall i detta fall förfaras liksom vid de andra tillfällen, då riksdagen ger riksgäldskontoret en lånerätt, d. v. s. så, att riksgäldskontoret har möjlighet att använda denna rätt vid den tidpunkt, som kontoret finner bäst och gynnsammast härvidlag. Inom parentes vill jag säga, att jag tror det vara en stor brist i vår verksamhet på detta område, att riksgäldskontoret icke har en större lånerätt än den, som nu förefinnes. Jag tror, att det har funnits tillfällen, då riksgäldskontoret, om det blott haft en dylik större lånerätt, kunnat vara i stånd att anskaffa penningar billigare, än som varit möjligt vid ett senare tillfälle, då man förbrukat de disponibla medel, som man haft och icke längre kunnat vänta, utan måst låna, oavsett de ogynnsamma förhållandena härför.

Den femte frågan härvidlag är den: huru skola dessa reserver, dessa 30 miljoner kronor anskaffas? Det kan icke ske på annat sätt än genom lån, det äro vi alla eniga om, kan man väl säga.

Vi komma då slutligen till huvudfrågan: huru skola dessa reserver placeras? Böra de såsom hittills placeras i lätt säljbara utländska statspapper och en del i guld, eller bör alltsammans placeras i guld? För att kunna bedöma denna fråga, måste man naturligtvis först ställa upp för sig: vilket ändamål ha dessa reser-

ver? Utskottet har sagt ifrån, att det anser, att de icke blott böra anlitas för de båda kreditivens räkning, utan även böra få disponeras för riksgäldskontorets egna ändamål och man är även enig om, att de, i händelse av svåra penningkriser inom landet — man kan icke fränse denna sak — kunna få en viss betydelse även för likviderna inom landet. Jag vill här förutskicka, att jag för mitt vidkommande icke delar vare sig statsrevisorernas uppfattning eller, än mindre, den uppfattning, som riksbanksledningen hyser om huvudändamålet med denna guldreserv, nämligen att den skulle vara till för likviderna inom landet. Blir det krig här, tror jag, att vi måste ge riksbanken en obegränsad sedelutgivningsrätt, och även vid andra svåra tillfällen torde det icke spela någon så oerhört stor roll, om man tar dessa 30 miljoner kronor och lägger dem i riksbankens guldskassa för att därigenom, med ett par eller kanske tre procent höja dess guldäckning. Jag tror icke, att detta är själva huvudändamålet med detta guld, ehuru jag icke tilltror mig att kunna förutspå, att icke sådana tider kunna stunda, då möjligen en sådan användning kan bliva av behovet påkallad. Däremot torde denna tillgång få en *huvudsaklig* användning för likvider utom landet. Man må ha vilken tro som helst om guldets förmåga och guldets värde, en sak kunna vi dock icke komma ifrån, och det är, att guldets dock är det internationella bytesmedlet staterna emellan. Det har visserligen sagts, att i detta krig ha icke guldskassorna kommit till användning. För det första vill jag med anledning därav säga, att vi ännu ha för liten erfarenhet i detta avseende för att kunna därpå bygga något fullt slutgiltigt omdöme, och för det andra ha verkligen guldskassorna och guldsändningarna kommit till större användning, än som synes i de teoretiska diskussionerna i tidningar o. s. v. Jag vill blott erinra om, att till Danmark exporterats för omkring sex veckor sedan, eller kanske det var något längre tillbaka icke mindre än 60 miljoner kronor i guld. Det har även förekommit stora guldsändningar mellan Amerika och England. Visserligen har man icke skickat guldets över havet, utan över gränsen till Canada, men det har dock legat till grund för redovisningar i vederbörande lands centralbanker. Samma är förhållandet med guldexporten till Schweiz och Italien från Tyskland och Österrike, och vad vårt land vidkommer, betalade vi ju för några dagar sedan ett ganska stort lån till Bank of England i klingande guld, som kommit hit och på detta sätt transito passerade vårt land. Mycket mera kunde framdragas. Jag vill emellertid endast framställa en fråga. Kan herr Christierson från Hälsingborg garantera, att det guld, som fanns i riksgäldskontoret i slutet av juli månad, och det guld, som nu ligger där, är samma guld? Kan det icke möjligen vara så, att guldets sprungit ut och in ett par gånger under mellantiden? Det är ju möjligt, att så har skett och att alltså riksgäldskontorets guldförråd kommit till användning för vårt inre ekonomiska liv.

Men huvudsaken här är ju dock att ha valutor för verkställande av betalningar i utlandet, och då är det enligt utskottets mening

Ang. placeringen av riksgäldskontorets kontanta medel m. m.
(Forts.)

Ang. placeringen av riksgäldskontorets kontanta medel m. m.
(Forts.)

av betydelse, att vi ha en guldkassa oberoende av riksbanken. Om vi icke ha andra valutor, som erfordras för att få in vad vi behöva, antingen varor eller krigsförnödenheter, äro vi tvungna att exportera guld. Om vi då anlita riksbankens guldkassa, har detta ovillkorligen en viss inverkan, en rent psykologisk inverkan: det verkar oroande här i landet. Och en dylik sänkning av riksbankens guldkassa kommenteras och diskuteras för övrigt över hela världen, och detta bidrager icke till att stärka vår finansiella ställning gent emot utlandet, utan snarare tvärtom. Det är ur denna synpunkt, som utskottet säger, att en guldreserv, oberoende av riksbanken, är ett led i vår finansiella beredskap. Utskottet säger icke, såsom den föregående ärade talaren visst tyckes tro, att hela vår finansiella krigsberedskap vore utagerad med denna guldkassa. Det är visst icke så, utan vi säga, att den är ett led och jag vill tillägga ett mycket betydelsefullt led.

Vad sedan vidkommer frågan om anskaffning av guld, förhåller det sig ju på det sättet, att vi väl näppeligen upplevat en period, då det gått så lätt att taga in guld som just nu. Jag kan icke se, att om riksdagen i dag bifaller vad utskottet här hemställt, någon som helst fara i något hänseende därmed uppstår, ty om det mot all förmodan skulle befinnas, att vad de praktiska bankmännen trott om guldets betydelse vore felaktigt, så är det dock, om vi kunna få guld till billigt pris, vilket jag för närvarande tror vara möjligt, och vi sedan icke få den användning för detsamma, som vi trott, en mycket lätt sak att, såsom professor Wicksell sade, »låta guldkassan springa» om något år; någon förlust tror jag icke däri genom skall uppkomma för riksgäldskontoret. Då kan det vara större risk att ha denna reserv placerad i utländska statspapper med de fluktuationer i kursen, som i detta fall äga rum.

Vi böra nog också komma ihåg, att vårt land har en mycket stor handelsomsättning. Jämföra vi denna med den guldkassa, som finnes i riksbanken, och om vi vidare taga i betraktande, att det här i Sverige, i olikhet mot flera andra länder, praktiskt taget icke finnes något guld ute i cirkulationen, vilket innebär en stor skillnad mellan vårt land och dessa andra länder, torde detta vara nog för att förstå, att vårt finansiella liv icke har överdrivet med guld till sin disposition.

Den föregående talaren yttrade här ganska ironiskt något om, att detta, att man hade en guldreserv i riksbanken och en guldreserv i riksgäldskontoret, vore ungefär detsamma, som om en person delade upp sina tillgångar i två kassaskåp och trodde att en krona i det ena skåpet hade större värde än en krona i det andra skåpet. Detta äger dock icke tillämpning här, utan, såsom jag nyss nämnde, åsyftar man här att möjliggöra för staten att kunna verkställa sina utländska betalningar och för detta ändamål exportera guld, utan att detta synes i rapporterna, och det är just detta, som kan ha en mycket stor betydelse i vissa givna situationer.

Till sist ber jag att få yttra några ord om vad herr Christierson nämnde därom, att riksgäldskontoret borde ingå såsom ett led

i finansministeriet. Ja, detta kan jag vara med om, men då böra vi först ha en tryggad parlamentarism, så att det ligger i riksdagens skön att bestämma den politiska kursen och att en ministär icke må kunna existera, om den icke har ett parlamentariskt underlag. Då vi komma dithän, skall jag gärna vara med om att slopa riksgäldskontoret och låta finansministeriet övertaga den huvudsakliga delen av riksgäldskontorets hittillsvarande funktioner.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr talmannen, som under sistnämnda anförande återkommit, lämnade nu ordet till

Herr A d e l s w ä r d, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Det torde vara överflödigt att påpeka, att den fråga, som här nu debatterats, är synnerligen svår. Utan tvivel kräves det icke ringa kunskaper, nationalekonomiska och statsfinansiella, för att kunna självständigt och riktigt bedöma densamma. Det är därför icke heller underligt, att olika meningar yppa sig beträffande olika delar av frågan, och sådana olika meningar ha också inom utskottet uttalats. Icke desto mindre har utskottet, såsom herrarna finna, kommit till fullständig enighet beträffande det nu föreliggande betänkandet. Att så skett, torde i väsentlig grad bero därpå, att de sakkunniga, såväl nationalekonomer som praktiska bankmän, vilka utskottet varit i tillfälle att höra, ha i stort sett varit eniga, åtminstone beträffande det huvudsakliga härvidlag. Sålunda har icke vare sig bland de sakkunniga eller här i denna kammare någon invändning gjorts mot den principen, att en kassareserv i riksgäldskontoret, till sin storlek motsvarande kreditiven, borde finnas, och att i princip en sådan kassareserv borde vara av stor betydelse och nytta vid inträffande kriser. Det är visserligen sant, det skall jag gärna ge den siste ärade talaren rätt i, att vid en allvarsam kris äro ju dessa 30 miljoner kronor icke tillräckliga eller på något sätt till fyllest, men å andra sidan medger han nog säkert också, att den största svårigheten, den största ekonomiska faran, ligger vanligen vid början av en inträffande kris, och då är det säkerligen av stor betydelse, icke större än våra ekonomiska förhållanden äro, att en sådan kassareserv till ett belopp av 30 miljoner kronor finnes för att omedelbart kunna tagas i användning.

Jag skall också göra det medgivandet till den förste ärade talaren, att det naturligtvis hade varit önskligt och av betydligt större värde, därest denna kassareserv hade varit anskaffad redan före krisen och sålunda funnits redan nu, och att det naturligtvis kan göras invändningar och uppställas vissa betänkligheter mot att anskaffa kassareserven under kristider.

Jag ber att få betona att den fråga, som vi nu behandla, strängt taget sönderfaller i två. Den ena är frågan om anskaffandet av valuta motsvarande kreditivbeloppen, d. v. s. en ökning av den nu

Ang. placeringen av riksgäldskontorets kontanta medel m. m.
(Forts.)

Ang. placeringen af riksgäddskontorets kontanta medel m. m.
(Forts.)

befintliga kassareserven, motsvarande den ökning af kreditiven, som ägt rum. Det är den ena frågan.

Den andra frågan är, huru denna kassareserv sålunda ökad till kreditivens fulla belopp lämpligen bör placeras, och härom kunna ju, såsom också visat sig, meningarna vara något olika. För att bedöma denna fråga, bör man naturligtvis först och främst göra klart för sig, vilken användning denna kassareserv skulle få och vad dess förnämsta uppgift är. Härvid blir jag i tillfälle att ännu en gång få biträda den mening, som uttalades af den förste ärade talaren, nämligen att denna kassareserv icke i första rummet bör tänkas få en användning såsom en reserv för riksbanken. Jag anser, att den sidan af denna kassareservs användning är absolut underordnad den huvudsakliga och alltså viktigaste användningen af densamma. Dess enligt min mening så gott som uteslutande uppgift är att vid en inträffande kris göra det möjligt för statsverket att utan avbrott och utan hinder verkställa likvider till utlandet. Gör man klart för sig, att detta är den förnämsta och viktigaste användningen af kassareserven, så kommer man snart på det klara med, huru den nödvändigtvis bör vara placerad för att kunna fylla denna uppgift. För att kunna verkställa dessa utländska likvider, finnes det endast två betalningsmedel. Det ena är guld och det andra är utländska valutor. Under normala förhållanden är naturligtvis sådana likviders verkställande med utländska valutor det lättaste, säkraste och absolut billigaste sättet, emedan dessa valutor alltid medföra någon räntekomst, vilket icke är fallet, om man använder guldvalutor. Men vid en inträffande kris och särskilt vid en kris, uppkommen på grund af ett mellan flera länder utbrutet krig, inträffar ovillkorligen det fallet, att en stor del af dessa utländska valutor icke bliva användbara för sitt ändamål. De kunna bliva beslagtagna eller bli värdelösa genom förklarande af moratorium och då inträffar, att den kassareserv, som vi haft under flera år och med vissa kostnader förskaffat oss, blir värdelös just i det ögonblick, då den skall komma till användning. Detta kan i viss grad undvikas genom försiktig placering af dessa utländska valutor, exempelvis i Förenta staterna, där risken för att de skola bliva värdelösa är minst. Men någon fullkomlig säkerhet kan aldrig uppnås, för att dessa utländska valutor skola vid det tillfälle, då de behöva tagas i anspråk, ha sitt fulla värde. Principiellt riktigast vore det därför, att hela denna kassareserv föreläge i guld; därmed vore man säker på att likviderna kunde verkställas, under förutsättning likvisst, att hinder icke möter för att transportera detta guld. Dock finnes det alltid medel, om man blott har tillgång till guld, att kunna verkställa likvider, t. o. m. utan direkt transport af detsamma.

Med dessa utgångspunkter bör man ha klart för sig, att det är riktigt, att det finnes valutor för kreditiven och att sålunda en kassareserv bör finnas och att den, enligt mitt förmenande, under nuvarande förhållanden bör anses kunna täcka det första omedelbara behovet, om den utgöres af 30 miljoner kronor. Om man vidare har klart för sig, att dess huvuduppgift och förnämsta användning kom-

mer att bli att vid inträffande kriser bestrida de statens likvider till utlandet, som måste fullgöras och i fråga om vilka man måste undvika, att avbrott uppstår, då synes mig också, att man måste komma till det slut, vartill utskottet här kommit, då det föreslagit, att denna valuta bör anskaffas genom upplåning. Det är det enda sättet för åstadkommande av ökning i kreditiven till ett belopp av ytterligare 15 miljoner kronor. Denna kassareserv bör därjämte till åtminstone hälften vara placerad i guld och till återstående delen uti korta, utländska och på lämpligt sätt placerade valutor. Att utskottet icke har velat föreslå, att man på en gång skulle anskaffa guld till hela detta belopp är ju ganska naturligt, då man vet, att detta åtminstone för närvarande kan möta svårigheter.

Den förste ärade talaren berörde mycket frågan om guldets betydelse för riksbanken. Med den synpunkt, som jag här har lagt på saken, nämligen att denna kassareserv endast i undantagsfall kan tänkas komma till användning såsom en kassareserv för riksbankens behov eller såsom en fond för sedelutgivningen, är det klart, att jag måste anse den frågan för närvarande helt och hållet underordnad och icke strängt taget sammanhängande med den huvudfråga vi här ha att behandla, och jag skall därför undvika att nu ingå på en diskussion av denna kanske ännu svårare fråga. Men den föregående ärade talaren har redan berört den, och jag kan i stort sett säga, att jag instämmer i hans åsikter härvidlag.

På grund av vad jag nu anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härpå anförde

Herr Rydén i Malmö: Herr talman, mina herrar! Jag begärde ordet med anledning av vad herr Christierson här yttrade, då han ägnade några ord åt statsrevisorerna och deras uttalanden i denna sak. Jag anser det vara min plikt såsom tillhörande statsrevisionen att här något ingå på frågan, men jag skall inskränka mitt anförande till denna sida av saken, då herr Christierson här icke gjorde något yrkande, och särskilt kan jag göra det efter det anförande, som här hållits av herr Kristensson från Göteborg, vilket anförande, enligt min uppfattning, var synnerligen vägande och för denna frågas bedömande i hög grad klargörande.

Det var för oss inom statsrevisionen alldeles ofrånkomligt, att vi måste påkalla riksdagens uppmärksamhet på förhållandena sådana de voro vid tiden för krigsutbrottet. Om herrarna se på sid. 2 i utskottsbetänkandet, så finna herrarna, att av de 83 miljoner kronor, som riksgäldskontoret disponerade vid tiden för det stora krigsutbrottet, var det icke mera tillgångar, som kunde göras lösa än det guld, som fanns i strid med gällande bestämmelser och som riksgäldskontoret hade varit framsynt nog att lägga upp, oberoende av de föreskrifter, som förefunnos i reglementet. Det var 7 miljoner, och därtill komma de 9 å 10 miljoner kronor, som funnos inestående på giroräkning i riksbanken, d. v. s. inalles ett belopp av 17 miljo-

Ang. placeringen av riksgäldskontorets kontanta medel m. m.
(Forts.)

Ang. placeringen av riksgäldskontorets kontanta medel m. m.
(Forts.)

ner kronor. Detta var alltså de realiserbara tillgångar, som riksgäldskontoret disponerade vid krigsutbrottet; de andra tillgångarna utgjordes av utländska statspapper, vilka till största delen voro placerade i utlandet — blott en del fanns i riksgäldskontorets förvar — och kunde följaktligen träffas av ett moratorium. Jag har nu icke rätt att yppa något härvidlag, men herr Christiernson såsom gammal medlem av försvarsberedningarna vet mycket väl, vad en mobilisering kostar, och det är nog klart, att om det icke funnits guld i riksgäldskontoret vid krigsutbrottet i strid med bestämmelserna, utan alla tillgångarna varit placerade i utländska valutor, så hade vi kört fast ohjälpligt, och detta hade då gått ut över den stora svenska allmänheten, särskilt över industriarbetarklassen, så att det hade kommit att närma sig en fullkomlig krasch. Det vill jag här säga herr Christiernson, han må sedan ha vilket omdöme som helst om guldets betydelse härvidlag, att jag dock har den uppfattningen, att vad som är avgörande vid ett sådant tillfälle är, om man inom landet har *tro på statens betalningsförmåga*; och så länge man har den principen, att man har guld såsom myntfot och anser, att guld skall ligga såsom underlag för riksbankens sedelutgivningsrätt, kan det för denna tro på statens betalningsförmåga vara avgörande, om det finnes en guldreserv. Detta är vad man i första ögonblicket kan slå fast, nämligen att förtroendet till staten måste i hög grad känna sig stärkt, om denna har en guldreserv.

Jag tror icke, att vi här mycket behöva diskutera, vad statsrevisorerna uttalat angående utländska valutor. Vare sig dessa valutor utgöras av kommunala obligationer eller utländska statspapper i allmänhet, så är alltsammans detta i ett visst läge realiserbart, men i ett annat läge återigenorealiserbart. Vi ansågo det följaktligen inom statsrevisionen vara en plikt, ehuru vi visste, att vi hade ett stort motstånd att övervinna, att ställa riksdagen inför det allvarliga i denna sak och framhålla, att man icke kunde låta sådana förhållanden fortgå, utan att man måste ordna så, att man skapade en verklig finansiell beredskap.

Herr Christiernson, som alltid är en skicklig dialektiker och alltid söker få fram den uppfattning, han representerar, säger nu, att vi skulle ha stirrat oss så blinda på guldets, att vi icke skulle ha tillräckligt beaktat nödvändigheten av en varuberedskap o. d. Denna senare sak ha emellertid icke statsrevisorerna haft att yttra sig om, utan endast om riksgäldskontorets tillgångar och placeringen av dess valutor och om den finansiella beredskapen. Jag vill gärna erkänna, att det andra är lika viktigt som detta, men jag måste för min del hävda, att statsrevisorerna naturligtvis icke kunna ta hänsyn till sådana saker som tidningsuppsatser av herrar Cassel och Wicksell, vilka tyckas ha gjort ett så starkt intryck på herr Christiernson. Vi ha att hålla oss till det, att så länge den nuvarande lagen om rikets mynt finnes, är det guldmyntfot och guldets skall ligga som säkerhet för statens sedelutgivningsrätt. Har riksgäldskontoret 30 miljoner kronor tillgängliga, när sådana här kriser bryta ut, kan det lämna dessa penningar till riksbanken och då få först i sedlar 30 miljoner

kronor. Riksbanken kan därjämte på grund av sin dubbla sedelutgivningsrätt försträcka riksgäldskontoret ytterligare 30 miljoner kronor. Vid sådana tillfällen då plötsliga och svårartade finansiella kriser utbryta, är det av utomordentlig vikt, att man har det så ordnat, att det icke kör fast i början.

Ang. placeringen av riksgäldskontorets kontanta medel m. m.
(Forts.)

Jag vill för min del uttala min tillfredsställelse till slut. I statsrevisionen voro vi till en början tveksamma, om vi skulle gå in till riksdagen med detta, på grund av det motstånd, som vi förutsågo. Riksgäldsfullmäktige tillstyrkte emellertid, och de hava de handlingar tillgängliga, som den förste talaren av naturliga skäl icke kunnat komma över, därför att dessa saker finnas förvarade i riksgäldsfullmäktiges hemliga protokoll. Riksbanksfullmäktige hava också tillstyrkt detta, och i bankoutskottet, där jag vet, att många medlemmar tagit intryck av herrar Cassels och Wicksells uppsatser, har man, efter att hava hört en massa sakkunniga och överlagt mera ingående än vi kunnat göra inom statsrevisionen, kommit till en enhällig uppfattning. Och det gör, att jag tror, att andra kammaren utan tvekan kan taga detta steg. Jag hoppas, att man kan komma upp till den fulla beredskap, som ligger i att hela reserven ligger förvarad i guld. Att det måste ske med iakttagande av att det icke skadar näringslivet, har statsrevisionen, fast herr Christiernson icke observerat detta, sagt, då statsrevisorerna yttra: »Slutligen vilja revisorerna tillägga, att den av dem förordade höjningen av riksgäldskontorets kassareserver lämpligen bör ske successivt, i den mån tillfälle därtill erbjuder sig utan åsidosättande av näringslivets legitima intressen.» Starkare kan man icke betona, att man måste gå varsamt tillväga, så att icke ha statsrevisorerna gjort sig skyldiga till det förbiseende, som den förste talaren tillade dem.

Jag skall, herr talman, med glädje bidra med min röst till ett bifall till utskottets hemställan.

Herr Söderberg i Stockholm: Herr talman! Jag har icke haft tillfälle att deltaga i utskottets slutbehandling av detta ärende, men jag delar ganska mycket her Christiernsons uppfattning. Jag tror, att denna sak nog kunnat ordnas utan en fullt så seriös framställning från statsrevisorernas sida, ty de voro ju medvetna om att det låg cirka 7¹/₂ miljoner kronor kontant i riksgäldskontorets förvar, och så mycket kände de förhållandena, att det icke var eller är någon vidare utsikt till att under den närmaste tiden kunna komma upp till 15 eller 30 miljoner kronor genom att låna upp penningar i in- eller utlandet och köpa guld för dem. Jag håller före att då riksgäldsfullmäktige, oaktat gällande reglemente, ej hade placerat dessa medel på annat sätt, om herrar statsrevisorer då hade låtit udda varit jämt, väl ej heller bankoutskottet skulle gjort anmärkning mot fullmäktige att det fanns 7¹/₂ miljoner kronor i guld. I stället kunde ju statsrevisorerna sagt till herrar fullmäktige: håll på och samla mera kontanter i guld; det är bra att ha en samlad styver på kistbotten i dessa tider, som man i värsta fall kan

Ang. placeringen av riksgäldskontorets kontanta medel m. m.
(Forts.)

gripa till. Ja, så värst långt räcker det ju inte om det skulle knipa, men det är ju i alla fall bra att ha. Riksgäldsfullmäktige skulle då utan denna statsrevisorernas framställning kunnat gå upp till åtskilliga miljoner kronor i guld. Jag tror heller icke, att om ett sådant förfaringssätt kommit till bankoutskottets kännedom, det skulle lett till någon anmärkning från utskottets sida under nuvarande förhållanden.

Den dualism, som kan ligga i riksgäldskontorets och riksbankens ställning till varandra i fråga om åtgärders vidtagande för stärkande av vår utrikes kredit och förbättrande av vår utrikes balans, skulle kunna vara skäl att någon gång undersöka. Det är tre organ, som ha inflytande på det förhållandet. Först är det riksbanksfullmäktige, vilka, när tiderna lämpa sig därför, göra sina uppköp av utländska valutor. Vidare ha vi riksgäldsfullmäktige, som skola placera sina tillgångar i utländska valutor. Så ha vi Konungens ombud hos riksgäldsfullmäktige, som skall se till att allt går rätt till och att rikets sanna intresse tillgodoses vid upplåning m. m. Det är möjligt, att i stället för att skilda organ skola syssla med dessa förhållanden det skulle kunna ordnas på bättre sätt, om det vore, jag tors icke säga *ett* organ, men om dessa organ vore sammanslagna så mycket som möjligt. Jag kan icke finna, att något hinder skulle ligga i vägen för att förena riksgäldsfullmäktige och riksbanksfullmäktige till en institution. Man må tänka på, att i England t. ex. sköter Englands bank den engelska statens tekniska låneförhållanden, och det kan gå för sig i det stora landet.

Det är ytterligare en sak, som föranlett mig till dessa reflexioner och som jag vill hänvisa till, då det är av ofantligt mycket större betydelse än om man har dessa 15 eller 30 miljoner kronor samlade i guld hos riksgäldsfullmäktige. Det hjälper icke landet långt, om det blir allvar. Det är en fiktion, om någon tror det. Där är det andra ekonomiska faktorer, som äro avgörande. Huvudsaken för oss under kritiska tider är väl att hava så stora tillgodohavanden som möjligt i utlandet. Låt vara, att de icke kunna vid visst tillfälle göras tillgängliga till följd av t. ex. moratorium i det eller det landet, men hela penningkursen och vårt affärsliv på utlandet beror ju på huru stora tillgodohavanden vi hava i det eller det landet. Det har visat sig, att i synnerhet i ett land hava våra tillgodohavanden under dessa tider varit alldeles för små. Jag tror mig däremot ha funnit, att man lagt ned rätt väsentliga belopp i tillgodohavanden i ett annat land. Det skulle varit lyckligt, om placeringen av penningarna fördelats på flera ställen. Då kunde den målören undvikits att kursen på t. ex. engelska pund blivit för svenska förhållanden så ogynnsam som den nu är.

För våra handelsförhållanden med utlandet ligger alltså, enligt mitt förmenande, en betydligt större fördel att ha tillgångarna placerade i tillgodohavanden på utlandet, än ha dem i guld i

riksgäldsfullmäktiges förvar. Och alldeles nödvändigt är att ha dem placerade på rätt sätt, d. v. s. i flera länder.

Nu är ju beloppet här är frågan om för våra förhållanden ej så avskräckande stort, om jag så får säga, att ränteförlusten å det lagrade guld det bör vara det absolut avgörande, om man förövertigt anser att det kan vara till fördel att ha en del behållningar i guld, och vill jag sålunda, herr talman, ansluta mig till utskottets förslag.

Ang. placeringen av riksgäldskontorets kontanta medel m. m.
(Forts.)

Herr Christiernson: Endast ett par ord! Herr Rydén talade med någon överlägsenhet om tidningsartiklar. Jag känner icke anledningen till att herr Rydén talar med sådan överlägsenhet därom, då han själv så ofta skriver tidningsartiklar. Jag tycker att vi, som syssla med tidningsmannayrket, icke borde förringa dess betydelse. Dessutom ber jag att få nämna för herr Rydén, att jag icke hämtar min visdom utslutande ur tidningarna. Det finnes läroböcker, skrivna av författare på olika områden.

När herr Kristensson vände sig mot mig och framhöll, att det var lyckligt, att under 1907 och 1908 års kris 60 miljoner funnits tillgängliga, med vilka man kunnat hjälpa riksbanken, så vill jag fråga min ärade vän på Göteborgsbanken om han tror, att därest riksgäldskontoret icke funnits till, dessa penningar icke heller kunnat finnas till. Vi få väl icke tänka oss riksgäldskontoret såsom en institution för guldmakeri, som skapar tillgångar. Det är väl i stället så, att även ifrågavarande värden skapas genom produktivt arbete av vårt folk och svensk företagsamhet; andra medel ha vi icke. Finnas dessa penningar icke i riksgäldskontoret, så finnas de i riksbanken, skulle man kunna säga, och riksbanken är det, som reglerar vårt näringsliv. Därför vill jag säga, att det exempel, som han anförde, bevisar ingenting.

Herr Rydén omnämnde, att om inte riksgäldskontorets tillgångar funnits disponibla vid krisens utbrott, skulle vi »kört ohjälpligt fast» och en »fullkomlig krasch» hade uppstått här i riket. Ifrågavarande tillgångar, d. v. s. de här i landet disponibla, utgjorde i guld 7,280,000 kronor jämte på giro i riksbanken 9,870,000 kronor eller tillsammans 17,000,000 kronor. Det är sålunda detta belopp som räddade oss från kraschen om man får tro den ärade talaren. Jag vädjar till herr Rydén, om han verkligen vill, att jag skall tro, att om icke dessa 17 miljoner funnits tillgängliga i riksgäldskontoret, kraschen hade varit över oss. I verkligheten kom emellertid aldrig detta guld till någon användning, ty härom säga bankofullmäktige: »att riksgäldskontorets guldförråd ännu icke kommit till någon användning beror därpå, att det så kallade större kreditivet icke behövt anlitas. Om detta skett, hade riksgäldskontorets guldförråd utan tvivel måst tillgripas och då hade gagnet av detta guldförråd trätt i öppen dag.» Efter detta meddelande kvar-

Ang. placeringen av riksgäldskontorets kontanta medel m. m.

(Forts.)

står det faktum, att riksgäldskontorets girotillgodohavande i riksbanken var den enda valuta som kunnat komma till användning i det syfte, som herr Rydén talade om.

Jag har här sökt utveckla den åsikten, att det icke skulle vara så farligt, om riksgäldskontorets tillgångar i större utsträckning än vad fallet varit placerades å räkning i riksbanken i stället för att läggas i eget valv. Det förefaller som om herr Rydéns exempel icke bevisade vad han önskade. Vidare vill jag framhålla, att jag icke uttalat mig i frågan, huruvida det är riktigt att riksbanken har mycket guld eller icke, men jag har velat uttala mig mot att riksgäldskontoret skulle bli en reservinstitution. Riksgäldskontorets uppgift är att sköta statens låneverksamhet och allt vad därmed sammanhänger; man får icke giva det en annan uppgift, men kan riksgäldskontoret vid tillfälle göra nytta även i annat avseende, så har jag icke något däremot, men man skall icke skriva dess reglemente med hänsyn därtill. Jag vill säga till herr Rydén, att utländska tillgodohavanden skola, om de bliva ordentligt placerade, vid en kris spela en mycket större roll än de 7 à 8 miljoner kronor, som funnos i guld i riksgäldskontorets valv i riksbanken. Här hemma ha vi icke haft brist på rörelsemedel, men vi ha saknat valutor ute. Jag vet, att personer, som haft penningar innestående i riksbanken velat köpa valutor ute, men att sådana icke kunnat skaffas i tillräckligt antal. Det var endast dag för dag man ville sälja i den mån valutor ute kunde skaffas.

Så vill jag till slut säga, att om vi ha valutor i utlandet, placerade icke på ett utan flera ställen, så skulle vi kunna utnyttja dem bättre. Häremot invändes, att om det blir krig eller om moratorium uppstår, så kan man icke utnyttja dessa värden på ett tillfredsställande sätt. Men jag skulle vilja vädja till herrarne: om vi råka i krig, är det då säkert, att vi kunna exportera guld? Vad är det, som hindrar, att i krig ett guldförande fartyg kapas under transport? Visserligen har en talare på Göteborgsbanken utvecklat utskottets skäl, men jag tror icke, att de skäl, som jag framhållit, ha fullständigt gendrivits, och jag vill taga fasta på, att en utskottsledamot till viss del instämt med mig. Jag vill vidare påpeka för herr Rydén, att talaren på Göteborgsbanken har icke gjort sig solidarisk med statsrevisorerna. Det är sålunda skillnad mellan statsrevisorernas uppfattning och utskottets skrivelse, och jag tror, att om man läser denna skrivelse uppmärksamt några gånger, man omöjligt skall kunna finna, att utskottet konfirmerat statsrevisorernas åsikt. Vad stannar man vid? Jo, i stället för att skaffa 30 miljoner kronor, som revisionen vill, säger utskottet, att riksgäldskontoret bör få fullmakt att, när det kan, skaffa 15 miljoner kronor.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

§ 14.

Härefter föredrogos vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avsättande till nationalpark av ett område norr om Torne träsk i Norrbottens län jämte två i ämnet väckta motioner;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående eller upplåtande i vissa fall av mark från kronoegendomar;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upphörande av ett staden Karlstad beviljat privilegium i fråga om skyldigheten att bygga och underhålla bro över Klarälvens västra älgren vid nämnda stad;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till Kopparbergs köping av vissa delar av gruvingenjörsbostället Stora Gården nr 1 och Stortorp nr 1 i Ljusnarsbergs socken av Örebro län;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående till Eskilstuna stad av kronan eventuellt tillkommande rätt till visst område av den så kallade Västermarken; och

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar.

Utskottets i nämnda utlåtanden gjorda framställningar biföllos av kammaren.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.24 e. m. för att åter sammanträda kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

In fidem
Per Cronvall.
